

**Rodinná situace v práci institucí
věnujících se penitenciární
a postpenitenciární péči**

Pavel Bareš

Technická spolupráce:
Soňa Veverková, Drahomíra Zajíčková, Věra Malá, Petr Hráský

VÚPSV, v. v. i. Praha
2018

Publikace byla schválena Ediční vědeckou radou ve složení:

doc. Ing. Ladislav Průša, CSc. (VÚPSV, v. v. i. Praha)
Ing. Martin Holub, Ph.D. (VÚPSV, v. v. i. Praha)
Mgr. Miriam Kotrusová, Ph.D. (FSV UK Praha)
doc. Ing. Robert Jahoda, Ph.D. (MU Brno)
Ing. David Prušvic, Ph.D. (MF ČR)
Ing. Jan Mertl, Ph.D. (VŠFS Praha)
Ing. Jan Molek, CSc. (JU České Budějovice)
doc. Ing. Olga Poláková, CSc. (Metropolitní univerzita Praha)

Monografie byla finančně podpořena z institucionální podpory na rozvoj výzkumné organizace a vychází z projektu „Analýza systému vězeňství s ohledem na spolupráci s rodinami s přihlédnutím k výkonu činností sociálního kurátora. Vliv spolupráce osoby ve výkonu trestu odnětí svobody (VTOS) s rodinou na její začlenění do společnosti“, který byl financován Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR.

Vydal Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i.
Dělnická 213/12, Praha 7
jako svou 538. publikaci
Vyšlo v roce 2018, 1. vydání, počet stran 116
Tisk: VÚPSV, v. v. i.

Recenze: Mgr. Lenka Ouředníčková
Mgr. Marika Jelínková

ISBN 978-80-7416-324-1

<http://www.vupsv.cz>

Abstrakt

Studie představuje výsledky výzkumného šetření, jehož cílem bylo zmapovat možnosti poskytování pomoci a podpory osobám ve výkonu trestu odnětí svobody (dále jen „VTOS“) a po VTOS při řešení problémů souvisejících s jejich rodinnou situací. V rámci tohoto výzkumu byli dotazováni pracovníci institucí penitenciární a postpenitenciární péče.

Při tomto šetření byly dotázány tyto skupiny osob: vybraní pracovníci vězeňských zařízení, sociální kurátoři působící v obcích s rozšířenou působností (dále též „ORP“), případně další zaměstnanci ORP, pracovníci Probační a mediační služby a zástupci nestátních neziskových organizací zaměřujících se na oblast penitenciární a postpenitenciární péče.

Výzkum se zaměřil na tři hlavní okruhy otázek týkajících se rodinné situace osob ve VTOS a po VTOS. Nejprve byl zmapován význam tématu rodinné situace při práci zástupců dotázaných institucí a byly přiblíženy nejdůležitější situace, které v souvislosti s tímto tématem dotazované osoby řeší. Další okruh otázek se týkal toho, do jaké míry a v jakých konkrétních situacích mohou přímo dotazovaní pracovníci, respektive instituce, jež zastupují, pomoci osobám ve VTOS a po VTOS v souvislosti s jejich rodinnou situací. Posledním tematickým okruhem, který byl v tomto dotazníkovém šetření sledován, byly možnosti spolupráce a hodnocení stávající spolupráce mezi různými institucemi při řešení těchto otázek u osob ve VTOS nebo po VTOS.

Klíčová slova: vězni; osoby propuštěné z vězení; rodina; rodinná situace; penitenciární péče; postpenitenciární péče

Abstract

The study presents the analysis of the results of a research survey conducted with respect to determining the views of the staff of institutions which provide penitentiary and post-penitentiary care in the Czech Republic. The interviewees provided an assessment of the potential for the provision of assistance and support to prisoners and persons recently released from prison relating particularly to the family situation of such persons.

The following groups of persons were interviewed: selected prison staff, social services managers and other personnel employed by so-called municipalities with extended powers responsible for dealing with persons released from prison, staff from the Probation and Mediation Service of the Czech Republic and representatives of non-profit organisations that provide penitentiary and post-penitentiary care.

The research focused on three main aspects related to the family situations of prisoners and persons released from prison. The first aspect involved both the determination of the significance of the topic of the family situation of prisoners and released persons in terms of the work of the representatives of the institutions approached and a detailed description of the most important family situations addressed by the interviewees. The next part of the study focused on the capacity of the interviewees and the institutions for which they worked to provide assistance to prisoners and persons released from prison with regard to the family situations of such persons. This part also included an investigation of the range of specific situations in which the interviewees were able to provide assistance with concern to the family situations of their clients. The final part of the study addressed the level of cooperation, and provided an assessment of the efficacy of existing cooperation,

between the various institutions that provide penitentiary and post-penitentiary care. In accordance with the first two parts of the study, the final part concentrated on the responses of interviewees to those questions that specifically concerned the issue of the provision of assistance and support related to the family situations of their clients.

Key words: prisoners; persons released from prison; family; family situation; penitentiary care; postpenitentiary care

Obsah

1. Úvod	7
2. Cíle a zaměření výzkumu, stěžejní pojmy a souvislosti, použité metody	8
3. Základní charakteristiky zkoumaného vzorku	14
4. Instituce s převažujícím zaměřením pouze na osoby ve VTOS	26
4.1 Důležitost tématu rodinné situace při práci s osobami ve VTOS	26
4.2 Možnosti a předpoklady poskytování pomoci osobám ve VTOS	39
4.3 Spolupráce různých institucí při řešení rodinné situace osob ve VTOS	49
5. Instituce s převažujícím zaměřením současně na osoby ve VTOS i osoby po VTOS	62
5.1 Důležitost tématu rodinné situace při práci s osobami ve VTOS/po VTOS	62
5.2 Možnosti a předpoklady poskytování pomoci osobám ve VTOS/po VTOS	77
5.3 Spolupráce různých institucí při řešení rodinné situace osob ve VTOS/ po VTOS	87
6. Stěžejní získané poznatky o významu rodinné situace v práci institucí věnujících se penitenciární a postpenitenciární péči (souhrn hlavních zjištění a srovnání výpovědí obou skupin respondentů)	100
7. Závěr	107
Příloha	108
Výtahy z oponentských posudků	115

1. Úvod

Tato studie obsahuje nejvýznamnější poznatky získané ve výzkumném šetření realizovaném v rámci výzkumného úkolu „Analýza systému vězeňství s ohledem na spolupráci s rodinami s přihlédnutím k výkonu činností sociálního kurátora. Vliv spolupráce osoby ve výkonu trestu odnětí svobody (VTOS) s rodinou na její začlenění do společnosti“, jehož realizátorem je Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i.

Cílem tohoto výzkumného šetření bylo získat vstupní poznatky, které se týkají možnosti pomoci a poskytování podpory osobám ve výkonu trestu odnětí svobody (dále jen „VTOS“) a po VTOS při řešení problémů souvisejících s jejich rodinnou situací. Sběr dat proběhl mezi institucemi a organizacemi, které pracují s těmito dvěma skupinami osob, tj. mezi institucemi (organizacemi) zajišťujícími penitenciární péči (práce s osobami ve VTOS), respektive postpenitenciární péči (práce s osobami po VTOS).

Cíl a přesné zadání tohoto výzkumu (viz dále) byly podrobněji specifikovány ve spolupráci s pracovníky Ministerstva práce a sociálních věcí (MPSV), kteří jsou zapojeni do činnosti Pracovní skupiny k zaměstnávání vězňů, osob po výkonu trestu a osob se záznamem v rejstříku trestů, jejíž jednání společně koordinují MPSV a Ministerstvo spravedlnosti. Záměrem výzkumu bylo shromáždit poznatky využitelné při další koncepční činnosti relevantních orgánů, včetně formulace opatření, která přispějí k dosažení cílů stanovených v Koncepci vězeňství do roku 2025.

2. Cíle a zaměření výzkumu, stěžejní pojmy a souvislosti, použité metody

Výzkumné šetření se zaměřilo na téma přístupu a možností různých institucí (organizací) působících v oblasti penitenciární a postpenitenciární péče při řešení problémů osob ve VTOS nebo po VTOS souvisejících s jejich rodinnou situací. Tato problematika doposud nebyla detailněji analyzována a provedené šetření tak mělo za cíl zprostředkovat základní vstupní poznatky týkající se této problematiky tak, aby byly identifikovány a popsány nejdůležitější aspekty týkající se tématu práce s rodinnou situací u sledované skupiny institucí.

V oblasti **penitenciární a postpenitenciární péče** působí několik, v řadě ohledů odlišných skupin institucí a organizací. Ty často sledují velmi rozdílné cíle, zpravidla mají také odlišně vymezený okruh osob, na něž se při své práci zaměřují (dále též „cílové skupiny“), diametrálně odlišné jsou rovněž podmínky pro jejich činnost a liší se i možnosti jejich práce s cílovými skupinami a okruh jimi používaných pracovních postupů, metod atd. Velmi významné odlišnosti se v případě některých institucí mohou objevovat také u jejich jednotlivých útvarů či oddělení i mezi jednotlivými pracovníky příslušné instituce, kteří pracují s osobami ve nebo po VTOS.

Vezmeme-li v potaz právě tuto vysokou různorodost institucí (organizací) pracujících s osobami ve VTOS nebo po VTOS (a také častou existenci dalších rozdíků mezi jejich jednotlivými útvary a odděleními, respektive v pracovní náplni a metodách práce jejich jednotlivých pracovníků), lze předpokládat i to, že mezi nimi bude mít velmi rozdílný význam i téma rodinné situace při jejich práci s osobami ve nebo po VTOS (a to nejen co do celkové míry relevance tohoto tématu, ale i co se týče obsahu, okruhu metod práce a forem poskytované pomoci nebo podpory atd.).

Z tohoto předpokladu vycházelo i zadání výzkumného šetření, které bylo koncipováno tak, aby v rámci něho mohly být zachyceny všechny významné rozdíly v této oblasti mezi dotazovanými pracovišti nebo jejich jednotlivými pracovníky (a mohlo tak být ověřeno, zda a v jakých ohledech je uvedený předpoklad platný a v případě potvrzení jeho platnosti mohlo být zjištěno rozdělení sledovaných pracovišť a pracovníků do skupin podle vzájemných podobností nebo rozdíků mezi nimi). V empirickém šetření proto byly dotázány velmi různorodé skupiny institucí věnující se penitenciární a/nebo postpenitenciární péči (respektive různá oddělení či útvary a různé skupiny jejich pracovníků). Poznatky byly zjišťovány od těchto hlavních skupin institucí (organizací), respektive od jejich pracovníků:

- vybrané skupiny pracovníků vězeňských zařízení,
- sociální kurátoři působící v obcích s rozšířenou působností (dále též „ORP“), případně další zaměstnanci ORP,
- pracovníci Probační a mediační služby (dále jen „PMS“) a
- zástupci nestátních neziskových organizací zaměřujících se na tuto oblast.

Souběžné zaměření výzkumu na pracovníky vybraných institucí (organizací) pracujících s osobami ve a po VTOS, případně na pracovníky institucí (organizací) věnující se oběma těmito skupinám osob, odráží to, že penitenciární a postpenitenciární péče na sebe vzájemně navazují, jsou v mnoha ohledech podobné a velmi často se prolínají. Například práce s osobami propuštěnými z VTOS by měla účelně navázat na předchozí práci během VTOS (k tomu je nezbytná výměna informací a také určitá kooperace). Zároveň platí, že i ve výkonu trestu je řada činností vykonávaných

odbornými pracovníky zaměřena na situaci po opuštění vězeňského zařízení (příprava vězněného na propuštění apod.).

Z tohoto důvodu nebyla realizována dvě samostatná empirická šetření (jedno zaměřené na situaci osob ve VTOS a druhé na osoby po VTOS), ale informace o obou těchto oblastech (respektive skupinách osob) byly zjišťovány společnými otázkami pro **osoby ve i po VTOS**. Dotazování se tak nezaměřovalo výlučně na tu či onu skupinu osob, ale respondenti nejprve specifikovali, na kterou z těchto skupin osob (případně na které další osoby či na kterou kombinaci skupin osob) se ve své práci zaměřují, aby bylo u jejich dalších odpovědí zřejmé, ke které části otázky (tj. zda k osobám ve VTOS nebo osobám po VTOS) se jejich výpovědi vztahují, případně, zda se jejich výpovědi týkají obou těchto skupin osob.

Osoby ve VTOS a po VTOS ale nejsou jedinou skupinou, na kterou se pracovníci dotazovaných institucí a organizací mohou zaměřovat. U vazebních věznic dokonce nejsou primární cílovou skupinou ani osoby ve VTOS (a natožpak osoby po VTOS), ale osoby ve výkonu vazby. PMS se ve své činnosti zaměřuje jak na osoby ve VTOS a osoby po VTOS, tak také na osoby ve výkonu vazby a na široký okruh dalších osob z řad osob obviněných z trestných činů, obětí trestných činů, rodinných příslušníků některých osob, s nimiž pracují, atd. Sociální kurátoři a další pracovníci obecních úřadů ORP a zástupci neziskových organizací pracují zpravidla i se zcela odlišnými cílovými skupinami než osobami ve a po VTOS.

V rámci realizovaného empirického šetření proto bylo potřebné sledovat, s jakou cílovou skupinou nebo cílovými skupinami respondenti sami osobně pracují. Především bylo potřebné rozlišit, zda dotázaný pracuje s osobami ve VTOS, osobami po VTOS nebo oběma těmito skupinami osob. Respondenti mohli zároveň také uvést, zda pracují s jinou skupinou osob, a tuto skupinu osob mohli dále blíže specifikovat (upřesnění mohla být v případě potřeby uvedena i u obou hlavních sledovaných cílových skupin).

Vzhledem k primárnímu zaměření výzkumu na osoby ve VTOS a osoby po VTOS proto byly otázky kladené respondentům v empirickém šetření formulovány tak, aby se v nich respondenti mohli vyjádřit k oběma těmito skupinám osob nebo některé z nich (ve znění otázek bylo používáno spojení „osoby ve VTOS / po VTOS“ umožňující odpovědět v obou těchto situacích). Respondenti přitom byli instruováni tak, aby se ve svých odpovědích vyjadřovali k té skupině osob, se kterou pracují (případně k oběma, jsou-li obě jejich cílovými skupinami). Součástí dotazníku byla i podrobnější vysvětlující poznámka objasňující tyto souvislosti.

Identifikace cílových skupin dotázaných institucí umožnila v úvodní části dotazování uceleně charakterizovat pracovní zaměření různých skupin respondentů. Především ale bylo úvodní zjištění cílových skupin dotázaných pracovníků důležité pro rozlišení toho, kdo z dotázaných se v dalších svých odpovědích vyjadřoval pouze k osobám ve VTOS, kdo pouze k osobám po VTOS a kdo k oběma těmito skupinám osob.

Osoby ve výkonu vazby představují principiálně odlišnou kategorii než osoby ve VTOS. Při snaze o ucelené zmapování sledované problematiky je ale potřebné získat i odpovědi pracovníků vazebních věznic. Na druhou stranu, formulace otázek, ve kterých by se respondenti vyjadřovali k „osobám ve VTOS, osobám po VTOS a osobám ve výkonu vazby“, by výrazně zhoršila srozumitelnost otázek a v důsledku toho možná i celkovou návratnost odpovědí. Odpovědi na další otázky ale bylo možné vztáhnout také k cílové skupině osob ve výkonu vazby i přesto, že tato skupina osob nebyla ve formulacích otázek explicitně zmiňována. Výkon vazby (a také práce s osobami ve výkonu vazby) totiž má, i přes řadu rozdílů, s charakteristikami VTOS (respektive

s charakteristikami práce s osobami ve VTOS) mnoho společných znaků. To bylo dostatečně zřejmé i z odpovědí získaných v tomto výzkumu, kdy pracovníci vazebních věznic uváděli jako svou cílovou skupinu osoby ve VTOS, s tím, že v doprovodných komentářích upřesnili, že jejich cílovou skupinou jsou osoby ve výkonu vazby.

Zároveň je potřeba dodat, že spojení „osoby ve VTOS / po VTOS“ nejenže není vhodné dále rozšiřovat (např. ve formě „osoby ve VTOS / po VTOS a osoby ve výkonu vazby“), ale nelze jej ani plnohodnotně nahradit jiným odpovídajícím obecnějším pojmem, který by zahrnoval obě skupiny osob i osoby ve výkonu vazby¹.

Hlavním záměrem výzkumu bylo zjistit, zda a v jakých ohledech je při práci dotazovaných institucí s osobami ve a po VTOS významné **téma rodinné situace**. Označení „rodinná situace“ ale rozhodně není jednoznačné a týká se řady různých aspektů a situací - rodiny osoby ve nebo po VTOS, vztahů v rodině, rodinného života osob ve VTOS nebo po VTOS či jejich rodinných příslušníků atp. Tento výzkum nemohl sledovat bližší podrobnosti týkající se všech těchto různých oblastí a byly v něm zjišťovány vybrané obecnější předpoklady týkající se rodinné situace těchto osob. To se promítlo i do podoby otázek kladených respondentům, v nichž se respondenti z různých hledisek vyjadřovali k nepříliš konkrétní kategorii "informace o rodinné situaci" (osob ve nebo po VTOS). Okruh těchto informací přitom nebyl nijak přesně vyspecifikován proto, aby bylo možné v rámci dotazování poukázat na velmi různorodé relevantní aspekty, které sami dotazovaní vnímali jako důležité.

V odpovědích týkajících tématu "rodinné situace osob ve VTOS / po VTOS" tak mohli respondenti uvést veškeré důležité souvislosti, jako jsou např. vztahy této osoby k dalším členům rodiny, podpora ze strany rodiny, problematika placení výživného osobou ve VTOS, fungování osoby v rodině po návratu z VTOS (zajištění příjmů, výchova dětí apod.), situace rodičů samoživitelů ve VTOS či jakékoli další okolnosti, které byly z jejich pohledu a pro jejich práci relevantní.

Většina těchto (otevřených) otázek, v nichž měli respondenti možnost charakterizovat téma rodinné situace tak, jak se týká jejich práce, přitom doplňovala obecněji formulované (uzavřené) otázky, ve kterých respondenti význam tématu rodinné situace pro jejich práci hodnotili z hlediska několika vybraných hledisek (např. celková důležitost tématu pro jejich práci, hodnocení možností jejich pracoviště podporovat osoby ve nebo po VTOS atd.). Kombinace hodnocení vybraných obecnějších aspektů týkajících se rodinné situace s možností uvedení zcela individuální specifikace nejdůležitějších souvislostí s jejich prací byla u velké části otázek sledována proto, aby bylo možné dostatečně reflektovat případnou (a předpokládanou) výraznou variabilitu získaných odpovědí (v otevřené otázce) a současně mít možnost celkového srovnání odlišných institucí (pracovišť nebo pracovních pozic) podle jednotného, jakkoli velmi obecného, měřítka.

Obě tyto dvě skupiny vzájemně se doplňujících otázek přitom mohly být položeny všem skupinám dotázaných shodným způsobem a nebylo potřebné je jednotlivým skupinám institucím uzpůsobovat podle jejich profilu, cílů, metod práce, případně jiných důležitých charakteristik. Otázky, které by se týkaly pouze určité skupiny institucí (nebo by je bylo nutné u různých skupin institucí formulovat odlišným způsobem), nebyly v tomto empirickém šetření sledovány. Všechny otázky položené respondentům v průběhu dotazování tak byly shodné otázky, bez výjimky. To jednak zjednodušilo možnosti realizace empirického šetření mezi institucemi s velmi odlišnými charakteristikami a jednak to odráželo zaměření výzkumu na shromáždění vstupních

¹ Pojmy pachatel nebo odsouzený mohou odkazovat navíc i na osoby odsouzené k jiným trestům, než je trest odnětí svobody a také se již nekryjí se zaměřením tohoto dotazníku.

poznatků o této problematice. V situaci, kdy nejsou k dispozici v podstatě žádné ucelenější poznatky o významu rodinné situace při práci institucí penitenciární a postpenitenciární péče, totiž je pro shromáždění nejdůležitějších poznatků o této problematice velmi vhodná právě kombinace hodnocení tématu podle vybraných stěžejních hledisek a možnosti hlubšího porozumění otázkám, které jsou na různých pracovištích spojeny s tématem rodinného života a mohou přitom být mezi těmito pracovišti velmi odlišné.

Ke sběru dat bylo využito **dotazníkové šetření** mezi institucemi působícími v penitenciární a/nebo postpenitenciární péči, jejichž zástupcům byl rozeslán odkaz na webovou aplikaci s online formulářem dotazníku (nebo v případě technických potíží elektronická verze formuláře dotazníku ve formátu MS Word). Důvodem pro volbu této kvantitativní techniky sběru dat bylo mj. to, že online vyplnění elektronického formuláře dotazníku je oproti osobnímu rozhovoru s tazatelem pro respondenty často snáze přístupnou a z hlediska jejich časových možností operativnější a pohodlnější formou dotazování.

Důležitým důvodem pro volbu kvantitativní výzkumné strategie a pro využití elektronické komunikace byla také snaha sbírat informace formou, která bude proveditelná i ve specifickém režimu pro kontakt s okolním světem, který platí ve vězeňských zařízeních.

Online dotazníkové šetření zároveň umožnilo oslovit zástupce sledovaných institucí ve větším počtu. Díky tomu bylo možné zaznamenat i rozdíly uvnitř jednotlivých sledovaných skupin institucí (alespoň u těch početně více zastoupených) podle pracoviště nebo pracovního zařazení dotazovaného pracovníka, podle cílové skupiny (nebo cílových skupin), kraje, ve kterém má organizace sídlo, apod. V některých případech bylo možné sledovat kromě těchto všeobecných klasifikačních znaků také některá specifická třídící kritéria, která by mohla mít vliv na význam tématu rodinné situace v pracovní náplni dotazovaného (např. vězeňská zařízení a pracoviště PMS zaměřená na práci s mladistvými, srovnání odpovědí pracovníků vězeňských zařízení pro ženy, pro muže, pro muže i ženy, kumulace různých agend a vykonávaných pracovních pozic, respektive jejich obsah a pracovní náplň u sociálních kurátorů a sociálních pracovníků ORP apod.).

Vzhledem k tomu, že se výzkum zaměřil na zjištění vstupních poznatků k dané problematice, byl dotazovaným ponechán značný prostor pro jejich vlastní odpovědi. V dotazníku tak převažovaly otevřené otázky, otevřených a polootevřených otázek byly dohromady přibližně dvě třetiny. Tato okolnost měla zároveň alespoň zčásti vyvážit některé nedostatky, které jsou spojovány s využíváním kvantitativních výzkumných strategií (především omezení možnosti respondentů vyjádřit vlastní pohled na sledované otázky a určitá roztržitost různých dílčích poznatků oproti přirozeně více komplexním poznatkům a jejich větší provázanosti, které jsou příznačné pro výzkumy využívající kvalitativní metody sběru dat).

Dotazníkové šetření se zaměřilo na tři hlavní **tematické okruhy**. V jeho úvodní části byly zjištěny základní informace o dotazovaném (pracovní zařazení, agendy, které vykonává) a instituci, kterou zastupuje, okruh osob, s nimiž pracuje, apod. Následně byl zjišťován význam tématu rodinné situace při práci těchto institucí a hlavní otázky, které v souvislosti s tímto tématem dotazovaný řeší. Poslední okruh otázek se zaměřil na možnosti spolupráce a hodnocení stávající spolupráce mezi různými institucemi při řešení těchto otázek. Formulář dotazníku je uveden v příloze 1.

V rámci konzultací se zástupci Generálního ředitelství vězeňské služby ČR (GŘVS) bylo sjednáno, že pracovník GŘVS rozešle formuláře dotazníku pracovníkům

vězeňských zařízení elektronickou poštou. **Distribuce dotazníků** prostřednictvím kontaktní osoby reprezentující některou ze sledovaných institucí, respektive její řídicí útvar, se jako vhodný postup ukázala také v případě PMS a tento způsob kontaktování respondentů zřetelně usnadnil sběr dat také v případě sociálních kurátorů ORP a neziskových organizací. Odkazy na webovou stránku s aplikací s online formulářem dotazníku (případně elektronickou verzi formuláře dotazníku) respondentům rozeslali pracovníci příslušných ústředních útvarů či koordinujících nebo partnerských institucí. Jednotlivým dotazovaným skupinám pracovišť tak byly dotazníky konkrétně rozeslány prostřednictvím:

- ředitelství PMS,
- GŘVS,
- MPSV (metodicky řídí a koordinuje činnost sociálních kurátorů v ORP) a
- Rubikon centra, z. s. (NNO působící v oblasti penitenciární a postpenitenciární péče, se kterou zástupce řešitele úzce spolupracoval na některých předchozích projektech).

Distribuce dotazníků přes řídicí, koordinační nebo partnerské instituce (nebo jejich útvary) usnadnila realizaci šetření, protože respondenti byli osloveni někým ze svých nadřízených nebo kolegů. To je důležitou okolností, která může zvyšovat (ve srovnání se situací, kdy jsou respondenti kontaktováni v mnoha případech pro ně dosud neznámým subjektem nebo osobou) důvěryhodnost realizovaného výzkumu a současně může být pro některé respondenty důležitým signálem, podle kterého posuzují i potřebnost realizace příslušného výzkumu. Právě z těchto důvodů mohla zvolená forma distribuce přispět k poměrně vysoké ochotě oslovených osob zapojit se do výzkumného šetření.

Osoby, které rozesílaly dotazníky dalším pracovníkům jimi řízených nebo koordinovaných institucí, popřípadě jejich partnerských institucí, byly rovněž požádány o připomínkování dotazníku a byla s nimi diskutována otázka optimální skladby pracovníků obesílaných v institucích, které kontaktovaly. Díky těmto konzultacím byl dotazník upraven do takové podoby, aby bez větších obtíží „správně fungoval“ u velmi odlišných skupin institucí, respektive jejich různých pracovišť nebo pracovníků. Tyto konzultace současně umožnily projednat se zástupci jednotlivých institucí, jaký je (vzhledem k cílům a zaměření výzkumu) vhodný okruh pracovišť a pracovníků, kteří mají být obesláni, a dohodnout se se zástupci jednotlivých institucí na obesláni právě těchto pracovišť nebo pracovníků.

Zapojení kontaktních osob do distribuce dotazníků ale podstatně snížila možnost kontroly nad průběhem dotazování, a to zejména v tom směru, že od počátku nebyl zřejmý celkový počet osob, které budou osloveny (a to jak celkově, tak i za jednotlivé skupiny dotázaných, jež obesílal jeden zprostředkovatel). Nicméně v rámci konzultací s kontaktními osobami byl okruh obesílaných pracovišť a osob dostatečně jasně vymezen a kontaktní osoby proto byly současně s žádostí o rozeslání dotazníků požádány o zaslání údajů o tom, kolik pracovišť a osob celkově obeslaly. Tato informace ve výsledku ještě nemusela odpovídat skutečnému počtu obeslaných, protože někteří obeslaní pracovníci mohli z vlastní iniciativy předat žádost o spolupráci při výzkumu svým dalším kolegům. Údaj o počtu osob obeslaných uvedenými kontaktními pracovníky tak je spíše orientační pomůckou, která poskytuje spíše rámcovou představu o počtu obeslaných pracovišť a pracovníků. I ta je ale přirozeně velmi důležitá pro alespoň rámcovou představu o tom, do jaké míry zkoumaný vzorek vypovídá o příslušné skupině institucí (respektive těch jejich pracovišť nebo pracovníků, kteří byli

v empirickém šetření dotazování). Další podrobnosti o okruhu obeslaných nebylo možné zjistit vzhledem k anonymnímu charakteru dotazování.

Porovnání údajů o počtu obeslaných s údaji o zkoumaném vzorku se věnuje následující kapitola, a to postupně u jednotlivých sledovaných skupin osob (vzhledem ke značným rozdílům mezi nimi a také kvůli rozdílné specifikaci okruhu obeslaných osob u jednotlivých skupin). Postupně je přitom pozornost věnována těmto stěžejním parametrům:

- celkový počet všech pracovišť, která do dané kategorie náleží,
- informace o tom, zda mají být oslovena všechna pracoviště nebo všichni pracovníci a v případě, že nejsou dotazována všechna pracoviště (pracovníci), pak dále také specifikace hlavních kritérií pro výběr obeslaných pracovišť (pracovníků) a počet (nebo odhad počtu) pracovníků vybraných pro oslovení v průzkumu,
- počet fakticky obeslaných osob,
- počet získaných dotazníků,
- počet úplných vyplněných dotazníků po vyřazení duplicit a z toho
- počet respondentů, pro které je rodinná situace osob ve/po VTOS důležitá při jejich práci s těmito osobami.

3. Základní charakteristiky zkoumaného vzorku

V návaznosti na konzultace s kontaktní osobou zastupující GRVS byla kontakto-
vána všechna **vězeňská zařízení**, tj. 25 věznic, 10 vazebních věznic a 2 ústavy pro
výkon zabezpečovací detence (dále jen „zařízení zabezpečovací detence“; jedno z nich
zřízené při věznici a druhé při vazební věznici). Ve vězeňských zařízeních byli
kontaktováni tito pracovníci:

- sociální pracovník,
- sociální pedagog,
- psycholog,
- vězeňský kaplan a
- vychovatel-terapeut.

Vedoucí pracovníci vězeňských zařízení byli požádáni o rozeslání dotazníku
pokud možno dvěma sociálními pracovníky a třem pracovníkům vykonávajícím další
sledované profese, přičemž rozhodnutí o tom, kteří z výše uvedených pracovníků
budou osloveni, bylo ponecháno na vězeňském zařízení. Volnost při rozhodování o
další redistribuci dotazníku byla vedoucím pracovníkům vězeňských zařízení ponechána
proto, že při vyhodnocení údajů jsou rozlišovány pouze dvě skupiny pracovníků
vězeňských zařízení, a to sociální pracovníci a další oslovení pracovníci vězeňských
zařízení. Tato druhá skupina pracovníků stále zůstává velice různorodá a zástupci do
ní zařazených profesí patrně mají v řadě ohledů také velmi odlišná stanoviska. Na
druhou stranu, v realizovaném výzkumu již nebylo potřebné, aby byli zástupci
jednotlivých do ní spadajících profesí vybírání záměrně podle předem stanovených
kritérií (kvótně).² Uvedené rozvržení počtu a skladby pracovníků oslovených v jednom
vězeňském zařízení (tj. dva sociální pracovníci a tři jiní pracovníci) bylo spíše hlavní
preferovanou variantou, přičemž bylo zřejmé, že uvedeného počtu a poměru nelze
dosáhnout u každého vězeňského zařízení (v některých věznicích působil pouze jeden
sociální pracovník apod.).

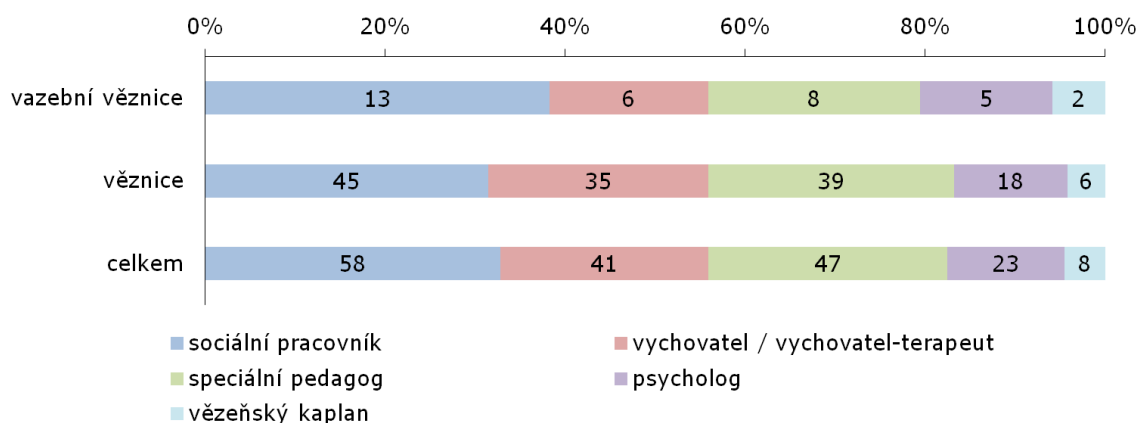
Obeslána byla všechna vězeňská zařízení v ČR. Za předpokladu, že by se
v každém z nich mohlo do empirického šetření zapojit pět pracovníků, by mohlo být
celkově rozesláno až 185 dotazníků. Počet pracovníků působících ve vězeňských
zařízeních, kteří odpovídali výše popsaným kritériím, byl ale mírně nižší - obesláno bylo
celkem 178 osob, z toho 66 sociálních pracovníků (37 %), 60 speciálních pedagogů
(34 %), 27 psychologů (15 %), 15 vychovatelů-terapeutů (8 %) a 10 kaplanů (6 %).
Celkem bylo v databázi zaznamenáno 181 záznamů, po vyřazení duplicitních a
neúplných záznamů a záznamů, u kterých odpovědi indikovaly „testovací procházení“
dotazníku obsahovala databáze odpovědí od pracovníků vězeňských zařízení 177
validních záznamů. Ve všech 177 případech přitom dotázaní uvedli, že rodinná situace
*osob ve VTOS je pro jejich práci důležitá, respektive že se v rámci své pracovní náplně
různým situacím týkajícím se rodinného života těchto osob věnují alespoň někdy.*

² Náhodně probíhající výběr těchto dalších osob byl postačující také proto, že kvótní výběr by při zvoleném
způsobu distribuce dotazníku (tj. při rozeslání dotazníku vedoucím pracovníkům jednotlivých vězeňských
zařízení prostřednictvím GRVS a následná redistribuce dotazníku vybraným pracovníkům příslušného
vězeňského zařízení) výrazně zvýšil nároky spojené s distribucí dotazníku kladené na kontaktní osoby a
na vedoucí pracovníky vězeňských zařízení. Vzhledem k tomu, že ovlivnění skladby dalších pracovníků
vězeňských zařízení s pomocí kvót v tomto výzkumu nebylo potřebné, neměly tyto vyšší nároky u
spolupracujících osob dostatečné opodstatnění.

Z celkového počtu 177 respondentů reprezentujících vězeňská zařízení jich 143 (81 %) reprezentovalo věznic a 34 (19 %) vazební věznic. Do šetření se zapojilo celkem 58 sociálních pracovníků, tj. 33 % z celkového počtu všech pracovníků.

Zatímco v případě vazebních věznic byly z celkového počtu dotázaných pracovníků přibližně dvě pětiny sociální pracovníci (13 respondentů, 38 %³), u věznic byl tento podíl přibližně třetinový (45 respondentů, 31 %). Ve vazebních věznicích byl naproti tomu nižší podíl dotázaných vychovatelů-terapeutů (ve vazebních věznicích tyto pracovníky zastupovalo 6 respondentů, tj. 18 % ze všech dotázaných pracovníků vazebních věznic oproti 35 respondentům ve věznicích, tj. 24 % z celkového počtu pracovníků ve věznicích). Podíl dalších tří skupin dotázaných osob se v obou skupinách vězeňských zařízení lišil jen minimálně (sociálních pedagogů bylo ve všech vězeňských zařízeních dotázáno 27 %, psychologů 13 % a vězeňských kaplanů 5 %).⁴

Graf č. 1 **Skladba dotázaných pracovníků vězeňských zařízení ve zkoumaném vzorku podle typu vězeňského zařízení**

Probační a mediační služba působí na celkem 78 dislokovaných pracovištích (74 středisek PMS, 3 detašovaná pracoviště a ředitelství). Z tohoto počtu bylo po konzultaci s pracovníky ředitelství PMS obesláno celkem 33 pracovišť. V rámci šetření totiž byli osloveni pracovníci, kteří vykonávají nejenom agendu dohledu po

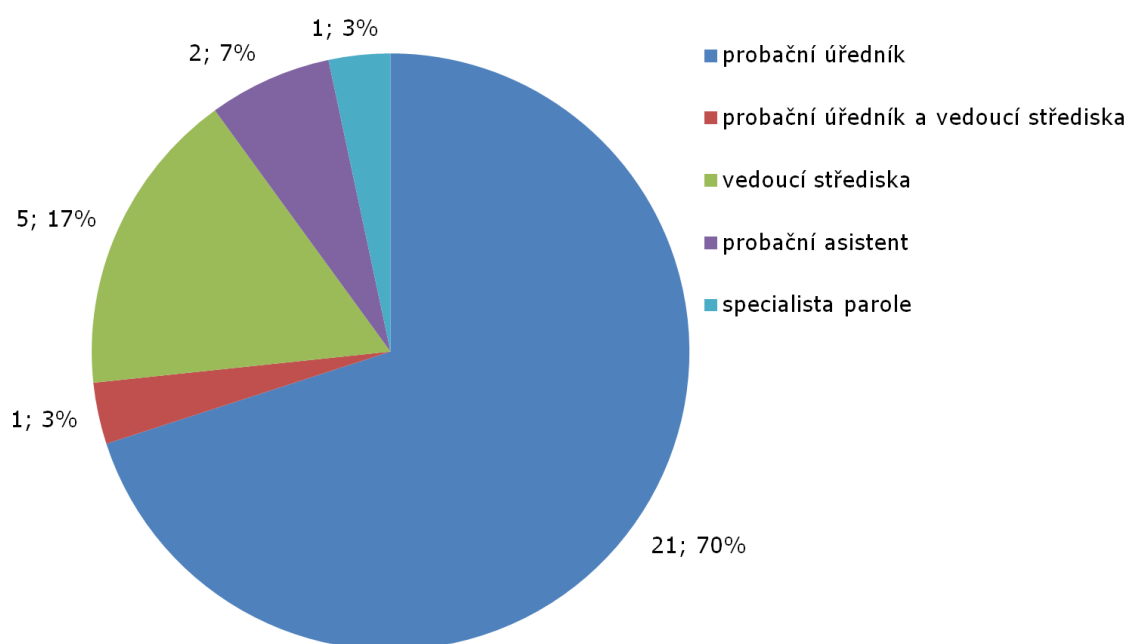
³ Procentní vyjádření je v textu používáno i v případě některých počtů v řádu několika jednotek případů. Důvodem je snaha usnadnit možnosti porovnání všech skupin získaných poznatků bez ohledu na to, jak vysoký byl v daném případě celkový počet případů. Je ale zřejmé, že u velmi nízkých hodnot je nutné procentní vyjádření vnímat ryze jako pomůcku usnadňující srovnávání údajů, protože i rozdíl ve výskytu o jednu či dvě jednotky se v takovém případě projevuje skokovým nárůstem či poklesem procentní hodnoty. Procentní podíl proto není v těchto případech příliš vhodným ukazatelem, nicméně možnosti srovnání údajů i v těchto případech značně usnadňuje a i přes tento limit je proto s vědomím těchto omezení používán. V textu je proto u velké části grafů procentní údaj doplněn také o údaj o celkovém počtu jednotek reprezentujících určitou skupinu dotázaných (pro celkový počet je používáno označení „N“) tak, aby bylo zřejmé, nakolik je v daném případě příslušný procentní údaj limitován nízkým počtem případů v dané skupině. Tato omezení je potřebné vzít na vědomí především u respondentů reprezentujících tyto, v textu dále rozlišované, skupiny pracovníků sledovaných institucí: neziskové organizace (N=8), sociální pracovníci ve vazebních věznicích (N=13), jiné skupiny pracovníků obecního úřadu než sociální kurátor a sociální pracovník (N=19) a další personál vazebních věznic (N=21).

⁴ U některých otázek, ve kterých všechny jednotlivé kategorie odpovědí tvoří jeden celek (a součet jejich hodnot tak odpovídá celkovému N pro danou skupinu), se může součet všech vypočtených procentních ukazatelů mírně odlišovat od hodnoty 100 % (může být jak vyšší, tak nižší) v důsledku zaokrouhlení (je tomu tak mj. i v případě údajů o počtech pracovníků věznic uvedených v tomto odstavci).

3. Základní charakteristiky zkoumaného vzorku

podmínečném propuštění z VTOS (tj. *pracující s osobami po VTOS*), ale kteří připravují i podklady pro podmíněčné propuštění (tj. *pracují i s osobami ve VTOS*) a úžeji tak spolupracují s věznicemi. Od pracovníků PMS bylo získáno celkem 31 odpovědí, z nichž 30 bylo validních. Ve všech případech přitom bylo uvedeno, že rodinná situace je při jejich práci důležitým tématem a alespoň někdy se jí ve své práci věnují. Do výzkumného šetření se za PMS zapojilo 21 probačních pracovníků (70 % ze všech dotázaných zástupců PMS), 5 vedoucích středisek, 1 pracovník vykonávající obě tyto funkce, 2 probační asistenti a 1 specialista na institut parole (tj. podmíněčné propuštění z VTOS).

Graf č. 2 **Skladba dotázaných pracovníků PMS ve zkoumaném vzorku**

Obcím s rozšířenou působností rozeslalo dotazníky přes kraje MPSV. Včetně 22 úřadů městských částí HMP je v ČR celkem 227 obecních úřadů s rozšířenou působností. Pro pracovní pozici sociálního kurátora je příznačné, že je velmi často vykonávána společně s dalšími agendami - u téhož pracovníka tak dochází ke kumulaci více různých agend vykonávaných v rámci jeho pracovní pozice na ORP (to potvrdily i údaje z provedeného šetření). Naopak, v některých obcích nebo městských částech činnosti sociálního kurátora zajišťuje více pracovníků, respektive je na výkon této agendy pracovníkům vyhrazen celý úvazek nebo jeho podstatná část.

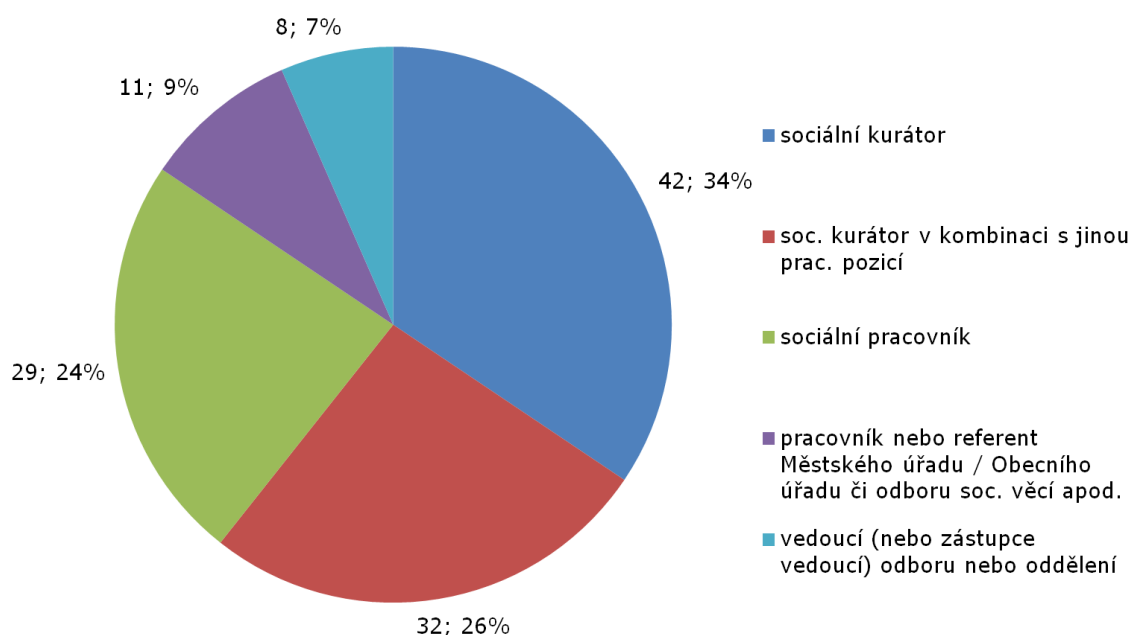
Celkově bylo získáno 127 dotazníků. Vzhledem k celkovému počtu ORP v ČR je tento počet přibližně poloviční (56 %). Pouze na základě údaje o počtu získaných dotazníků ale v tomto případě nelze hovořit o míře návratnosti, protože nebyl k dispozici přesný údaj o celkovém počtu *obeslaných pracovišť* ani o celkovém počtu *obeslaných pracovníků* (míru návratnosti přitom nelze jednoduše dovodit z podílu mezi počtem získaných odpovědí a celkovým počtem ORP v ČR, protože v některých obcích mohlo být osloveno více pracovníků). Dle postupu projednaného s MPSV ale bylo záměrem obeslati všech 227 úřadů ORP a lze tedy předpokládat, že dotazník byl rozeslán na všechna pracoviště a že v převážné většině obcí byl osloven jeden

pracovník. Lze tedy alespoň orientačně konstatovat, že návratnost dotazníků byla přibližně poloviční. Jde pouze o předpokládanou orientační hodnotu, ale lze očekávat, že faktická míra návratnosti se od této předpokládané orientační hodnoty patrně příliš výrazně neliší.

Po vyřazení duplicit a neúplných dotazníků výzkumný vzorek zahrnoval 124 dotazníků. Rodinná situace osob ve nebo po VTOS buď nebyla důležitá, nebo jí ve své agendě vůbec neřešili dva dotázaní pracovníci (pracovní zařazení jedné z těchto osob bylo sociální kurátor, pracovní zařazení druhé sociální pracovník; oba tyto pracovníci nicméně vykonávali agendu sociálního kurátora). Samotné vyhodnocení získaných odpovědí se zaměřilo již pouze na dotazníky získané od 122 pracovníků (dotazníky vyplněné kompletně), pro které byla při jejich práci rodinná situace osob ve nebo po VTOS důležitá a kteří se při výkonu své práce touto otázkou současně i zabývali.

Z tohoto počtu zastával největší počet dotázaných pracovníků ORP pozici sociálního kurátora (42, tj. 34 %). Dalších 32 pracovníků ORP uvedlo jako své pracovní zařazení sociálního kurátora v kombinaci s dalšími pracovními pozicemi a 29 dotázaných pracovníků ORP pracovalo jako sociální pracovníci. Dále bylo dotázáno 11 pracovníků nebo referentů městského nebo obecního úřadu nebo odboru sociálních věcí a 8 vedoucích odboru nebo oddělení.

Graf č. 3 **Skladba dotázaných pracovníků obecních úřadů s rozšířenou působností ve zkoumaném vzorku**

Pracovní pozice ale vypovídá pouze o pracovním zařazení osoby, nikoli o okruhu agend, které příslušný pracovník na dané pozici vykonává. Skutečnost, že dvě pětiny dotazovaných uvedly, že zastávají jinou *pracovní pozici* než sociálního kurátora (samostatně nebo v kombinaci s jinou pracovní pozicí), proto rozhodně neznámá, že tyto osoby nevykonávají *agendu* sociálního kurátora. Z tohoto důvodu byl okruh vykonávaných agend zjišťován v samostatné otázce. Kromě 74 osob, které uvedly, že na ORP zastávají pracovní pozici sociálního kurátora, tak mezi realizovanými agendami

3. Základní charakteristiky zkoumaného vzorku

uvedlo i agendu sociálního kurátora dalších 40 dotázaných (22 z 29 sociálních pracovníků a 18 z 19 dalších pracovníků).

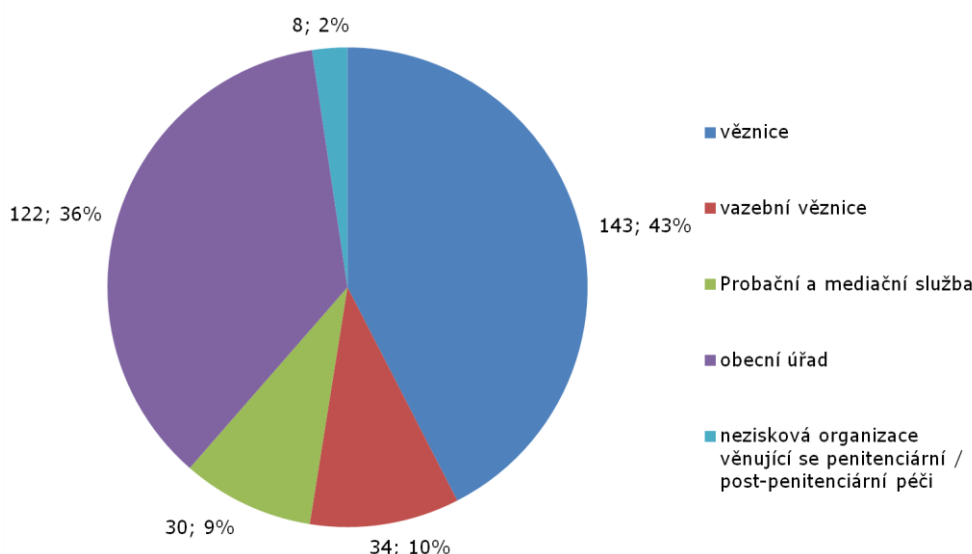
Zároveň je potřebné uvést, že sociální kurátor je jednou ze specializací profese sociálního pracovníka. Jinými slovy, ani u sedmi dotázaných osob zařazených na pracovní pozici sociální pracovník, které mezi vykonávanými agendami výslovně neuvedly agendu sociálního kurátora, nelze vyloučit, že ji zajišťují, respektive že ji mají v kompetenci zajistit. Jak ale někteří z dotázaných sociálních pracovníků uvedli, okruh jejich cílových skupin a jejich agendy je při tomto pracovním zařazení podstatně širší a osoby ve a po VTOS jsou pouze jednou z jejich cílových skupin. V podobné situaci byl i dotázaný vedoucí oddělení, který činnosti sociálního kurátora mezi svými agendami rovněž neuvedl, nicméně v rámci svého pracovního zařazení vykonával agendu sociální práce. I v tomto případě tak byla agenda sociálního kurátora zjevně v kompetenci dotázané osoby, nicméně prioritou a čas věnovaný této agendě je patrně u této osoby ještě nižší než u osob zařazených na pracovní pozici sociální pracovník.

Provedené srovnání informací o pracovním zařazení dotázaných osob a o agendách, které vykonávají, dokládá, že i osoby zařazené na jiné pracovní pozici než sociální kurátor, tuto agendu vykonávají (a ve většině případů to i explicitně uvádějí mezi svými agendami, v dalších případech to pak implicitně vyplývá z jiných jimi uvedených agend). Je tedy zřejmé, že za osoby kompetentní k vyplnění dotazníku lze považovat i pracovníky, kteří na ORP nezastávají pozici sociálního kurátora (byť se přirozeně může v závislosti na pracovním zařazení velmi lišit prioritou činností sociálního kurátora, a je tedy účelné na základě pracovního zařazení jednotlivé respondenty dále rozlišovat⁵).

Poslední obeslanou skupinou byly **nestátní organizace** věnující se penitenciární a/nebo postpenitenciární péči. Rozeslání dotazníků zprostředkovala organizace Rubikon Centrum, z. s. Dotazník byl rozeslán šesti dalším organizacím a také některým dalším pracovníkům organizace, která dotazníky distribuovala. Celkově byl dotazník rozeslán na cca 15 dalších adres (případně další přeposílání do tohoto údaje není započteno). Dotazník vyplnilo osm respondentů. Všech osm vyplněných dotazníků bylo validních a ve všech těchto případech byla rodinná situace osob ve nebo po VTOS pro práci dotazovaných důležitá, respektive se jí při své práci také věnovali. Za nestátní organizace dotazník vyplnili tři vedoucí nebo ředitelé, čtyři dluhová poradci a jeden pracovník zaměstnaný současně jako právník a dluhový poradce.

Za **všechny sledované skupiny institucí a organizací** bylo získáno celkem 339 vyplněných validních dotazníků, přičemž pouze ve dvou případech respondenti ukončili vyplňování dotazníku dříve proto, že rodinná situace osob ve nebo po VTOS nebyla pro jejich práci důležitá nebo se při výkonu své práce těmto otázkám nevěnovali. Zkoumaný vzorek tak tvořilo celkem 337 dotázaných, kteří vyplnili celý dotazník, z toho 143 pracovníků věznic (43 %), 34 pracovníků vazebních věznic (10 %), 30 pracovníků Probační a mediační služby (9 %), 122 pracovníků ORP (36 %) a 8 zástupců nestátních organizací.

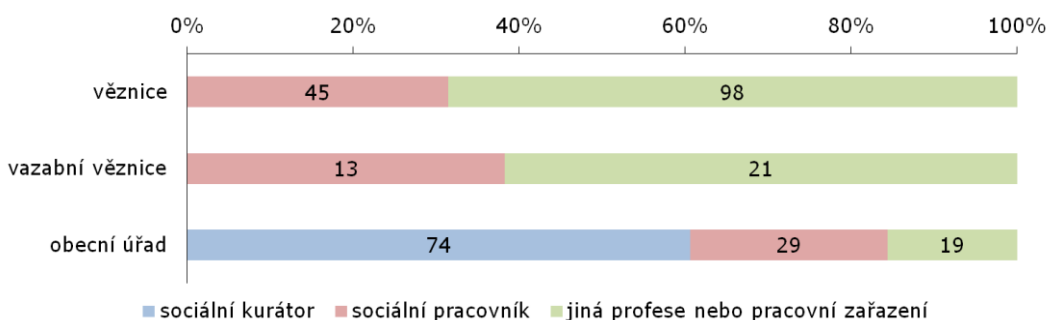
⁵ Další informace k této otázce by patrně bylo možné získat podrobnějším vyhodnocením respondenty uváděných agend, to však nebylo předmětem tohoto výzkumu. Zároveň je potřebné říci, že ani vyhodnocení této otázky by uvedenou odpověď nemohlo uspokojivě vyjasnit, protože byl zjišťován pouze okruh vykonávaných agend, nikoliv podíl agendy sociálního kurátora ze všech vykonávaných pracovních činností, podíl úvazku přidělený na výkon této agendy ani žádné obdobné údaje.

Graf č. 4 **Skladba zkoumaného vzorku podle typu instituce**

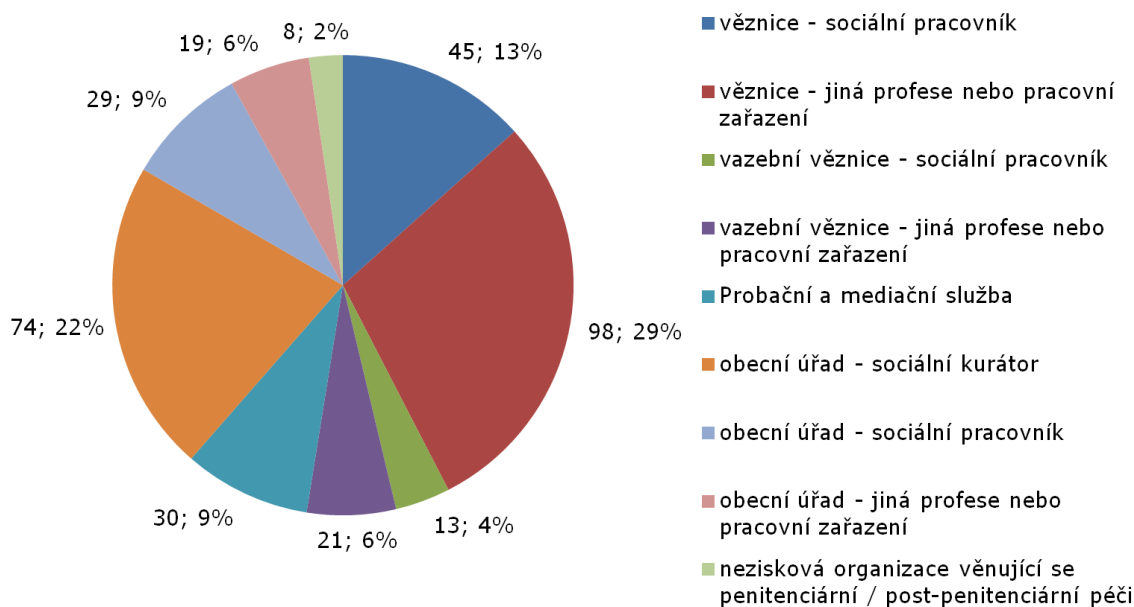
Okruh pracovníků byl při dalších srovnáních rozlišován již pouze u tří skupin institucí, a to konkrétně u:

- věznic (sociální pracovník, další pracovníci),
- vazebních věznic (sociální pracovník, další pracovníci) a
- obcí s rozšířenou působností (sociální kurátor, sociální pracovník, další pracovníci).

Počty a podíly jednotlivých skupin pracovníků dotázaných v těchto institucích rekapituluje graf č. 5 (podrobnější informace k témuž viz graf č. 1, respektive graf č. 3). V grafu č. 6 je zachycena celková **struktura vzorku podle typu instituce a podle okruhu dotázaných pracovníků**. Právě tato charakteristika zkoumaného vzorku byla použita jako stěžejní třídící znak při vyhodnocení dalších sledovaných otázek, kdy u vybraných otázek byly získané odpovědi sledovány samostatně u každé z těchto devíti skupin. Jak bylo podrobněji popsáno ve druhé kapitole, hlavním důvodem pro rozlišení a samostatné sledování těchto devíti kategorií byl předpoklad, že nejen mezi dotázanými institucemi, ale v některých případech i mezi různými skupinami jejich pracovníků, se mohou zkušenosti a stanoviska různých pracovníků v řadě důležitých ohledů výrazně lišit.

Graf č. 5 **Okruh pracovníků dotázaných ve věznicích, vazebních věznicích a ORP**

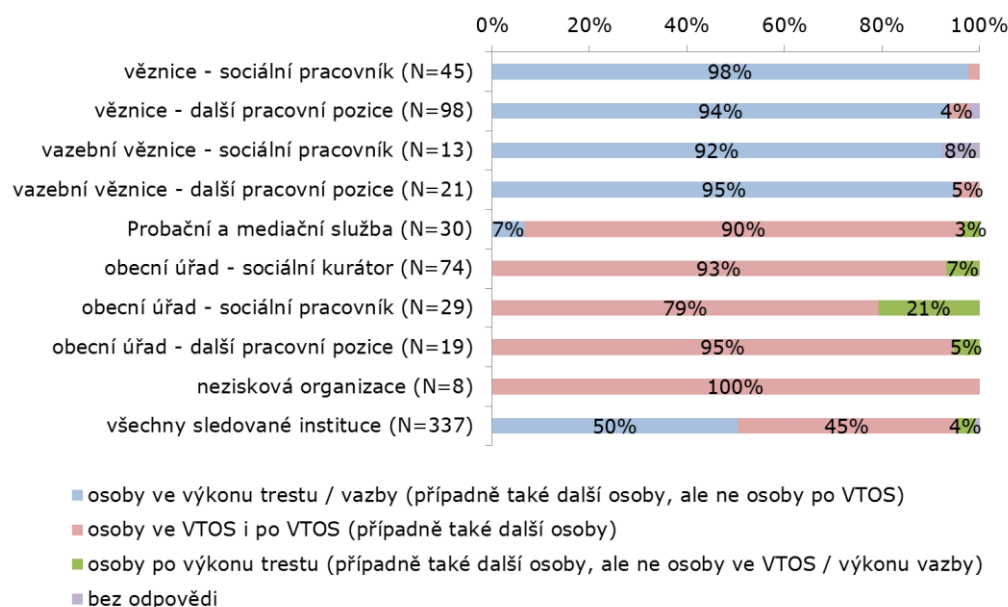
Graf č. 6 **Skladba zkoumaného vzorku podle typu instituce a (u vybraných institucí) podle okruhu dotazovaných pracovníků**

Údaje od všech devíti zde rozlišených skupin respondentů ale nebyly srovnávány všechny společně. Z důvodu snahy o větší přehlednost vyhodnocení jednotlivých odpovědí byly sledované kategorie rozděleny podle jejich cílové skupiny a odpovědi respondentů z obou těchto skupin byly vyhodnoceny a jsou popsány v samostatných kapitolách. Ve zkoumaném vzorku se přitom vyprofilovaly dvě, z hlediska cílových skupin se zásadně lišící skupiny institucí, a to vězeňská zařízení a ostatní skupiny institucí.

Zatímco obě sledované skupiny pracovníků vězeňských zařízení se téměř výhradně při své práci zaměřovaly jen na osoby ve VTOS (respektive ve výkonu vazby - více k tomu viz také druhá kapitola), u dalších sledovaných institucí (respektive v případě ORP různých skupin jejich pracovníků) byly v převážné většině případů mezi cílové skupiny řazeny současně ve VTOS i osoby po VTOS. V celém zkoumaném vzorku se z obou cílových skupin na osoby ve VTOS (a ve výkonu vazby) zaměřovala polovina dotázaných, necelá polovina se zaměřovala na osoby ve VTOS i po VTOS a pouze 4 % dotázaných se z těchto dvou cílových skupin zaměřovala pouze na osoby po VTOS.

Čtvrtá kapitola této studie se tak nejprve zaměří na srovnání odpovědí pracovníků pracujících převážně s osobami ve VTOS (výkonu vazby), tj. sociálních pracovníků a dalších pracovníků vězeňských zařízení (věznic i vazebních věznic). A v páté kapitole budou vyhodnoceny odpovědi osob pracujících převážně s osobami ve VTOS i po VTOS, tj. odpovědi všech tří skupin pracovníků ORP, pracovníků PMS a respondentů zastupujících ve výzkumu nestátní organizace.

Graf č. 7 **Cílové skupiny jednotlivých institucí a jednotlivých skupin jejich pracovníků**

U jednotlivých sledovaných institucí se cílové skupiny výrazně lišily také podle pohlaví a toho, zda a do jaké míry se instituce zaměřuje na práci s mladistvými (tj. osobami ve věku 15–17 let). Tato otázka byla původně do dotazníku zařazena proto, aby bylo možné zjistit, zda dotázaní pracovníci věznic reprezentují věznici pro muže, věznici pro ženy nebo věznici pro mladistvé (respektive jaký je ve vzorku podíl zástupců těchto jednotlivých skupin věznic). Tato informace pak následně umožnila u pracovníků dotázaných věznic sledovat, zda a nakolik se tato skutečnost promítá do jejich dalších odpovědí. K této otázce se ale vyjadřovali všichni další respondenti. Z vyhodnocení i těchto dalších údajů přitom bylo patrné, že i u dalších institucí významná část respondentů uvádí mezi cílovými skupinami mladistvé, nebo u nich muži vystupují jako samostatná cílová skupina (i když v tomto případě není důvodem výhradní zaměření jen na muže, jako je tomu u vězeňských zařízení, ale je to patrně způsobeno spíše jednoznačnou převahou mužů mezi osobami, s nimiž respondenti při své práci přicházejí do kontaktu). Zaměření sledovaných institucí, respektive jejich jednotlivých pracovníků tak bylo porovnáno i z tohoto hlediska, přičemž mezi jednotlivými institucemi, respektive různými skupinami pracovníků působícími v určité instituci byly podle očekávání patrné výrazné rozdíly.

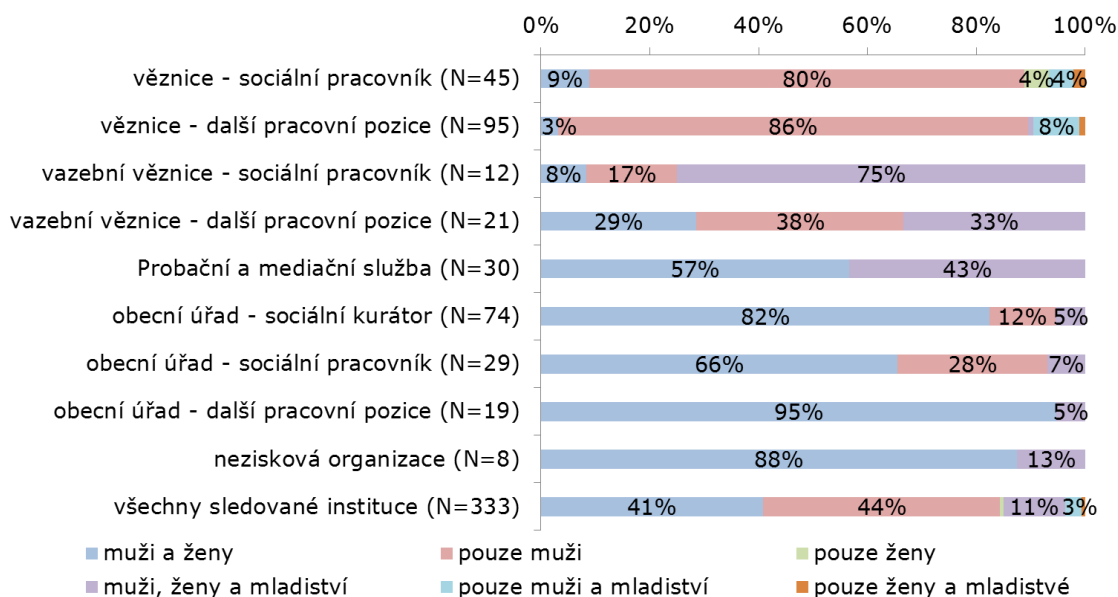
V případě věznic (a to u obou skupin jejich pracovníků) je patrná výrazná převaha respondentů zastupujících věznici pro muže (80, respektive 86 % dotázaných). To je přirozeně odrazem struktury věznic a osob ve VTOS v ČR. Vzhledem k tomu, že některá vězeňská zařízení fungují současně jako vazební věznice i jako věznice, byly cílovou skupinou některých respondentů muži i ženy. Poněkud častěji byla tato situace zaznamenána u sociálních pracovníků, nicméně v obou případech byl podíl těchto dotázaných nižší než 10 %. Podíl respondentů, kteří se zaměřovali pouze na ženy nebo na mladistvé (tj. byli zaměstnanci věznic pro ženy, respektive věznic pro mladistvé), byl mezi dotázanými pracovníky také jen minimální (souhrnný podíl zaměstnanců těchto věznic byl u obou sledovaných skupin pracovníků nižší než 10 %).

3. Základní charakteristiky zkoumaného vzorku

U žádné další sledované instituce již ale nebylo pozorováno takto úzce profilované zaměření primárně na takto jasně oddělené skupiny osob. To přirozeně odráží charakter příslušných institucí, kdy i u vazebních věznic je patrné daleko více „univerzalistické“, tj. všechny relevantní skupiny zahrnující, pojetí: sociální pracovníci ve vazebních věznicích se všem třem cílovým skupinám věnovali ve třech čtvrtinách případů a další pracovníci vazebních věznic z jedné třetiny. Ve vazebních věznicích byly cílovou skupinou společně muži i ženy⁶ u 10 z 12 dotázaných sociálních pracovníků a u 62 % dalších pracovníků. Pouze na muže se ve vazebních věznicích zaměřovali 2 sociální pracovníci a 38 % dalších pracovníků.

Mladiství byli významnou cílovou skupinou také v případě dotázaných zástupců PMS (pro 43 % jejich zástupců byli cílovou skupinou muži, ženy a mladiství). U všech tří skupin pracovníků obecních úřadů byl srovnatelný podíl respondentů, pro které byli cílovou skupinou muži, ženy a mladiství (cca 5 %). Lišil se ale mezi nimi podíl respondentů, kteří uváděli jako cílovou skupinu výhradně muže (sociální pracovníci 28 %, sociální kurátoři 12 %, další pracovníci neuvedli vůbec). V sedmi neziskových organizacích byli cílovou skupinou muži a ženy a v jedné muži, ženy a mladiství.

Graf č. 8 **Specifikace cílové skupiny jednotlivých institucí a skupin jejich pracovníků v kategorizaci na muže, ženy a mladistvé**

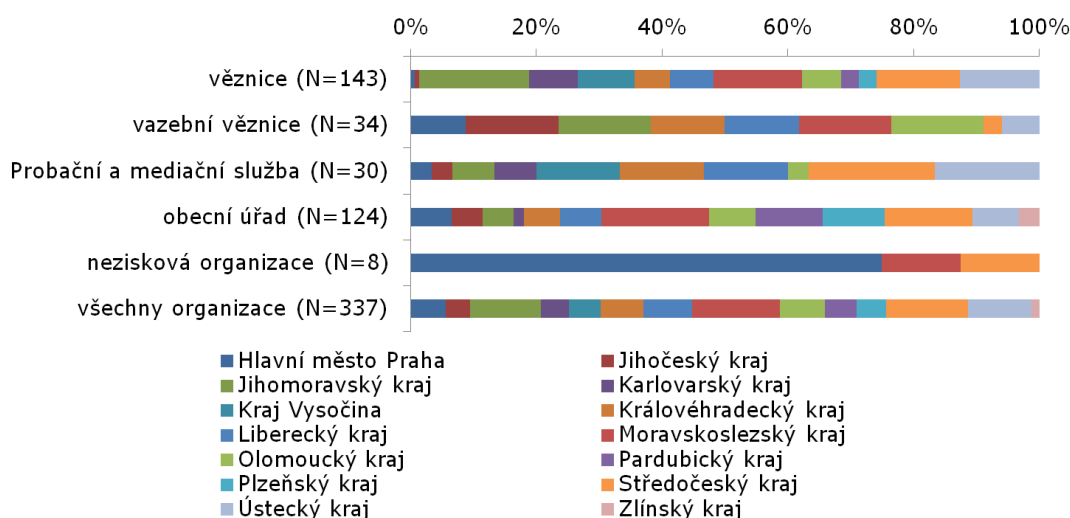
Dotazování se zúčastnili zástupci vězeňských zařízení sídlících ve 13 krajích ČR, tj. ve všech krajích, ve kterých se vězeňská zařízení v ČR nacházejí (jediným krajem, ve kterém se nenachází vězeňské zařízení, je Zlínský kraj). V případě PMS byli kontaktováni pracovníci, kteří s ohledem na svoji agendu úzce spolupracují s vězeňskými zařízeními. Také v případě PMS tak byla kontaktována pracoviště ve 13 krajích ČR (opět s výjimkou Zlínského kraje). Dotazování se zúčastnili pracovníci obecních úřadů ORP ze všech krajů a zástupci neziskových organizací sídlících v Hlavním městě Praha, Moravskoslezském a Středočeském kraji. Celkově bylo nejvíce vyplněných

⁶ Celkově, tj. do tohoto údaje bylo třeba opětovně započíst i údaj o podílu respondentů uvádějících jako cílovou skupinu muže, ženy i mladistvé.

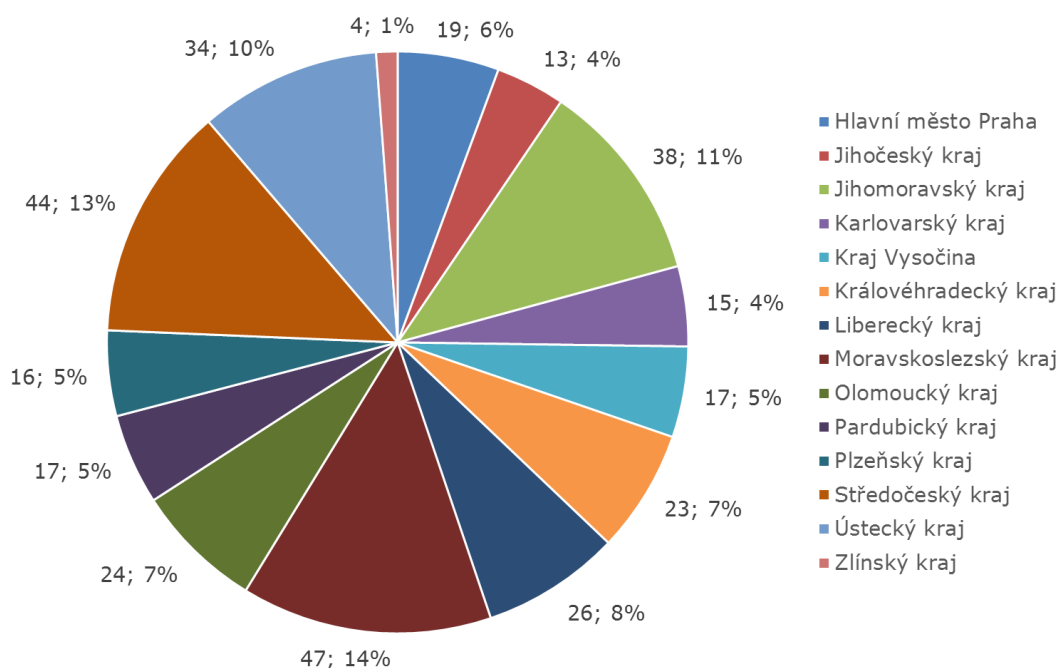
3. Základní charakteristiky zkoumaného vzorku

dotazníků získáno v Moravskoslezském (47), Středočeském (44), Jihomoravském (38) a Ústeckém kraji (34). Zástupci organizací sídlících v těchto 4 krajích reprezentovali 48 % z celkového počtu dotázaných.

Graf č. 9 **Podíl respondentů reprezentujících jednotlivé sledované organizace či instituce podle krajů**

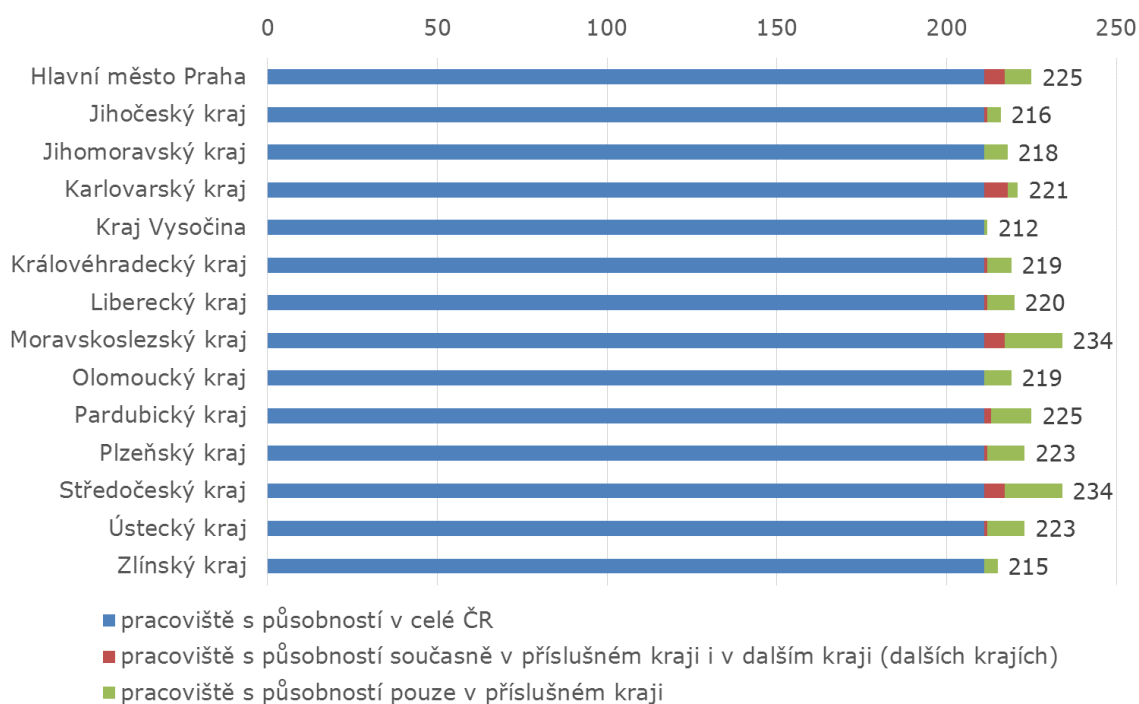
Graf č. 10 **Skladba zkoumaného vzorku podle sídla organizací či institucí reprezentovaných respondenty**

3. Základní charakteristiky zkoumaného vzorku

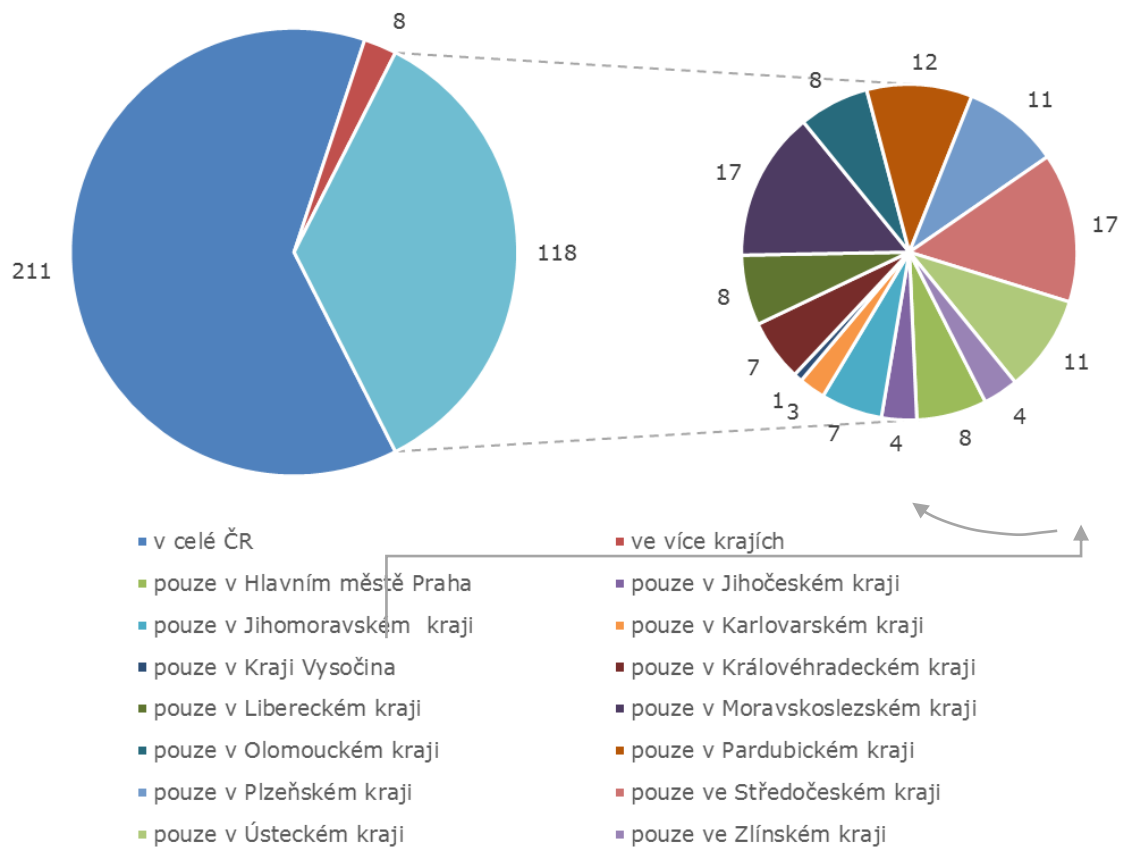
Z celkového počtu dotázaných osob jich 211 (63 %) reprezentovalo pracoviště s celostátní působností,⁷ 8 respondentů (2 %) uvedlo, že jejich organizace či instituce působí současně ve více různých krajích, a 118 respondentů (35 %) zastupovalo pracoviště s působností v kraji, ve kterém organizace sídlí. Nejčastěji respondenti zastupovali instituce s působností v Moravskoslezském, Středočeském a Pardubickém kraji a v Hlavním městě Praha. Vzhledem k vysokému počtu respondentů zastupujících instituce s celostátní působností se ale celkový počet institucí nebo organizací působících v jednotlivých krajích ČR liší jen minimálně. Věznice, vazební věznice a Probační a mediační služba měly celorepublikovou působnost. Působnost obecních úřadů se týkala území příslušné obce s rozšířenou působností. Dva dotázaní zástupci neziskových organizací reprezentovali organizace s celorepublikovou působností a šest zástupců neziskových organizací vypovídalo za organizaci působící ve více krajích.

Graf č. 11 **Působnost respondenty reprezentovaných organizací či institucí v krajích I**

⁷ Včetně vězeňských zařízení, kde byla odpověď sjednocena do této podoby (odpovědi respondentů zahrnovaly jak tuto možnost, tak kraj, kde zařízení sídlí, tak uvedení 13 krajů, ve kterých jsou vězeňská zařízení, i uvedení pouze několika vybraných krajů). Uvedení celorepublikové působnosti bylo (u věznic i u vazebních věznic) ze všech zde uvedených možností nejčastěji uváděnou odpovědí.

Graf č. 12 **Působnost respondenty reprezentovaných organizací či institucí v krajích II**

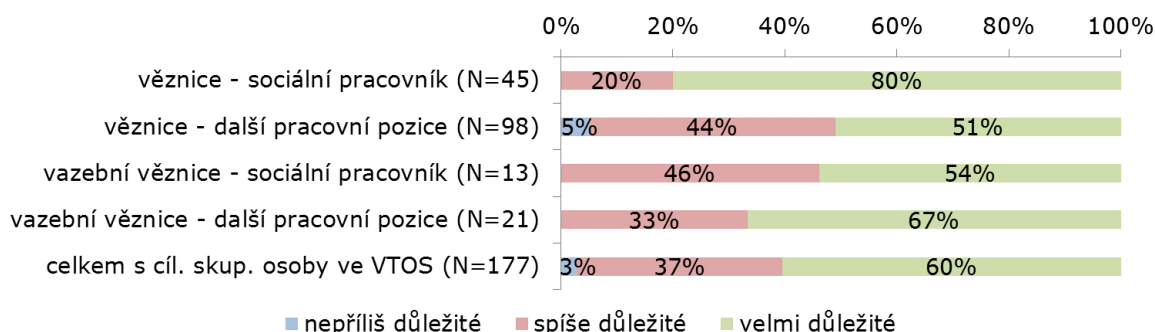
4. Instituce s převažujícím zaměřením pouze na osoby ve VTOS

4.1 Důležitost tématu rodinné situace při práci s osobami ve VTOS

Pro tři pětiny (60 %) respondentů pracujících převážně jen s osobami ve VTOS byly **informace o rodinné situaci** těchto osob „**velmi důležité**“ pro jejich práci.⁸ „Spíše důležité“ byly tyto informace pro necelé dvě pětiny (37 %) dotázaných pracujících převážně s osobami ve VTOS a jako „nepříliš důležité“ pro svoji práci je vnímala tři procenta dotázaných pracujících převážně s osobami ve VTOS.

Nejvyšší podíl respondentů, kteří vnímali rodinnou situaci osob ve VTOS pro svoji práci jako „velmi důležitou“, byl zjištěn mezi sociálními pracovníky působícími ve věznicích (jednalo se o 80 % z jejich celkového počtu). Nejnižší podíl respondentů, pro jejichž práci byly informace o rodinné situaci osob ve VTOS „velmi důležité“, byl zjištěn u dalších pracovníků věznic (51 %) a u sociálních pracovníků ve vazebních věznicích (54 %).

Graf č. 13 **Důležitost informací o rodinné situaci osoby ve VTOS pro práci s těmito osobami**

Pro práci pracovníků zaměřujících se převážně pouze na osoby ve VTOS byly z informací týkajících se rodinné situace za **nejdůležitější**⁹ považovány ty, které se týkaly rodinných vztahů a rodinných vazeb nebo kontaktu vězněné osoby se členy rodiny - okolnosti zařazené do této kategorie uvedlo 54 % ze všech respondentů zastupujících tuto skupinu. Největší význam přitom byl v rámci okolností zařazených do této kategorie přikládán současným vztahům v rodině odsouzeného (26 %) a

⁸ Odpovědi první sledované skupiny respondentů na otázku č. 8 dotazníku „Do jaké míry jsou informace o rodinné situaci osoby ve VTOS/po VTOS důležité pro Vaši práci s těmito osobami?“ Zjištění shrnutá v tomto komentáři znázorňuje graf č. 13. Odpovědi druhé skupiny respondentů viz graf č. 41 a příslušný komentář.

⁹ Odpovědi první sledované skupiny respondentů na otázku č. 9 dotazníku „Jaké konkrétní informace o rodinné situaci osoby ve VTOS / po VTOS (uvedte prosím nejvýše tři) jsou pro Vaši práci zpravidla nejdůležitější?“ Zjištění shrnutá v tomto komentáři znázorňují grafy č. 14 a 15. Odpovědi druhé skupiny respondentů viz grafy č. 42 a 43 a příslušný komentář.

kontaktu rodiny s odsouzeným a spolupráci s rodinou (20 %). Důležité bylo rovněž udržení vazeb a obnovení kontaktů s rodinou (8 %) a sociální vazby a vztahy s okolím (6 %).

Téměř ve shodné míře pak byly respondenty uváděny také další důležité skupiny okolností týkajících se rodinné situace, jako možnost opory a existence zázemí v rodině (41 %), základní informace o skladbě rodiny, jejích členech a právních okolnostech s tím souvisejících (např. vyživovací povinnost; 39 %) a rodinné anamnéze nebo životní situace rodiny (35 %). V rámci těchto tří obecnějších kategorií patřily k nejčastěji uváděným jednotlivým okolnostem, které jsou pro dotázané při výkonu jejich práce důležité, tyto skutečnosti:

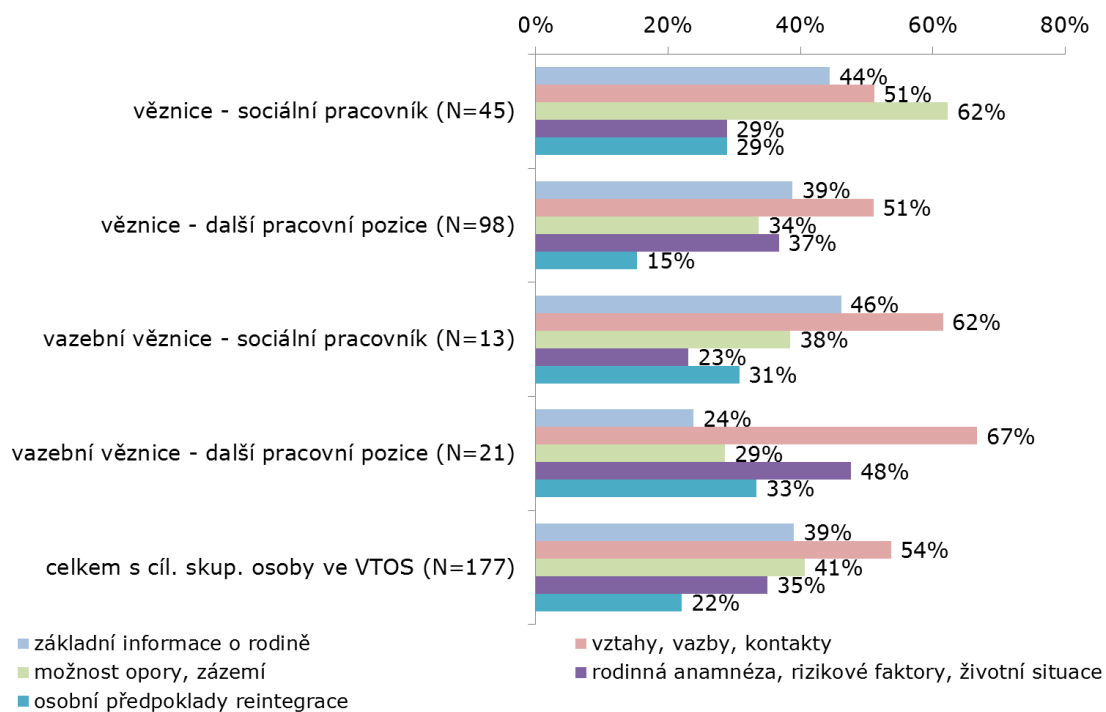
- možnosti opory a pomoci vězněnému ze strany rodiny, možnost poskytnutí zázemí rodinou a možnost návratu do rodiny (27 % dotázaných),
- vyživovací povinnost, výživné, výchova dětí a styk s dětmi (20 %),
- partnerská situace, rodinný stav, manželka, děti (18 %),
- obecně informace o rodině, složení rodiny (15 %),
- stabilita rodinného a obecněji sociálního zázemí (14 %),
- výchova v původní rodině (14 %),
- fungování / funkčnost rodiny, rodinná anamnéza (12 %) a
- aktuální situace rodiny odsouzených, aktuální události v rodinách (7 %).

Přibližně pětina respondentů (22 %) v souvislosti s rodinnou situací odsouzeného za důležité považovala různé osobní předpoklady reintegrace u odsouzeného (nejčastěji, v 15 % bylo v této souvislosti uváděno bydlení, následovala příjmová situace a řešení dluhů - 5 % a sociálně patologické jevy nebo kriminální minulost - 4 %).

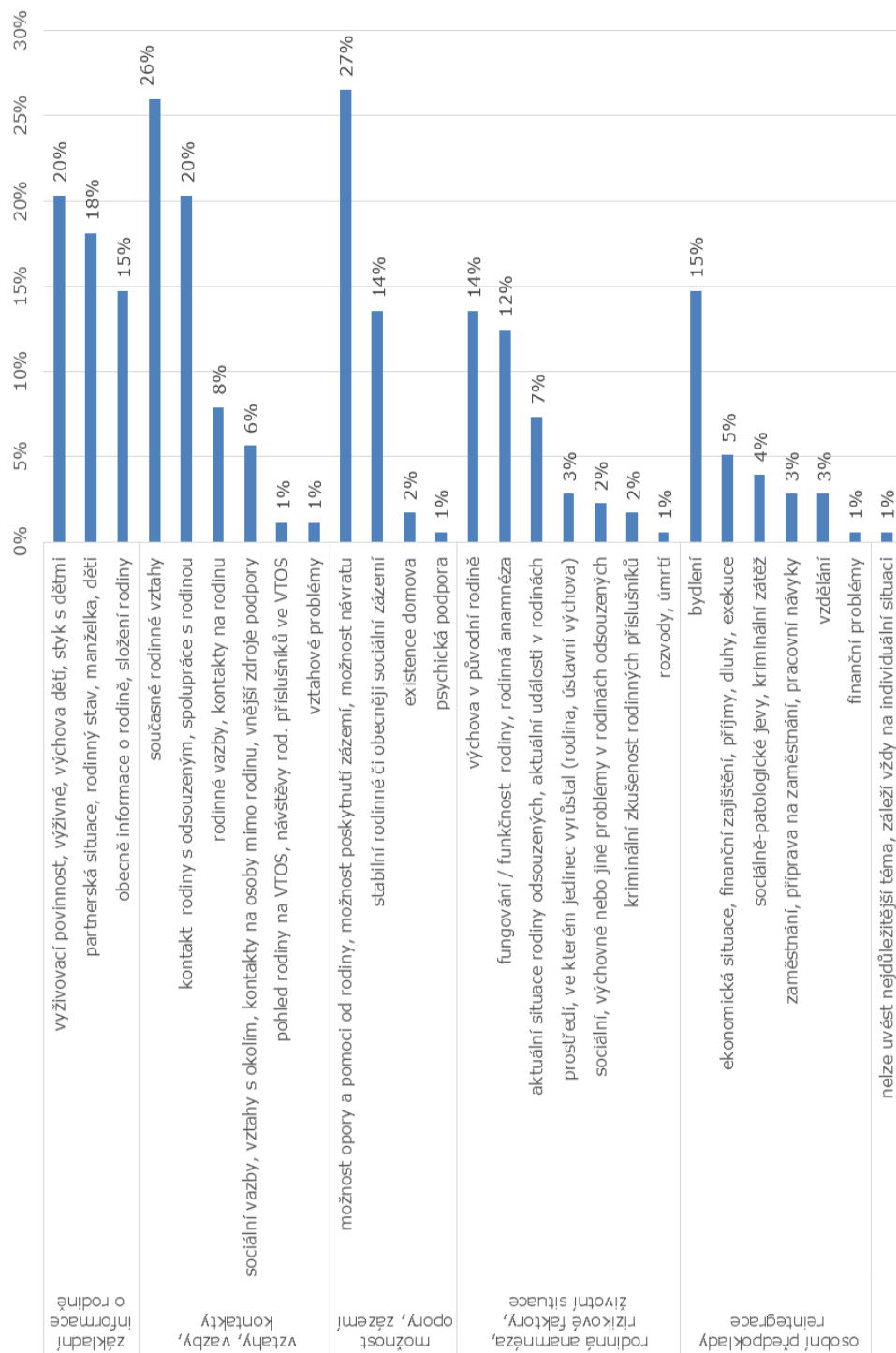
Pracovníci vazebních věznic přikládali větší význam (oproti výsledkům za celou skupinu osob pracujících převážně s osobami ve VTOS) rodinným vazbám a kontaktům s rodinou (sociální pracovníci 62 %, další dotázaní pracovníci 67 %). Pro sociální pracovníky ve věznicích bylo častěji důležité to, zda a jaké mají odsouzení možnosti opory v rodině, respektive zda jim může rodina poskytnout zázemí (jako důležité hodnotilo okolnosti spadající do této kategorie 62 % sociálních pracovníků ve věznicích). Základním informacím o rodině přisuzovali poněkud vyšší význam oproti celé této skupině respondentů sociální pracovníci ve vazebních věznicích (jako významné tyto okolnosti uvedlo 46 % z nich). Naopak, méně často je jako důležité vnímali další pracovníci vazebních věznic (24 %). Další pracovníci vazebních věznic naopak častěji (než ostatní dotázaní v této skupině respondentů) považovali za důležité pro svoji práci rodinnou anamnézu a životní situaci rodiny (48 %).

4. Instituce s převažujícím zaměřením pouze na osoby ve VTOS

Graf č. 14 **Nejdůležitější informace týkající se rodinné situace osob ve VTOS - obecná klasifikace**

Graf č. 15 **Nejdůležitější informace týkající se rodinné situace osob ve VTOS - podrobná klasifikace**

Důvodem sledování otázek týkajících se rodinné situace¹⁰ byly u osob pracujících převážně s osobami ve VTOS ve srovnatelné míře úsilí o resocializaci odsouzených a poskytnutí podpory těmto osobám po opuštění VTOS (36 % dotázaných), zjišťování klíčových informací (31 %) a při stanovení programu zacházení s odsouzeným či při přípravě osoby na propuštění (rovněž 31 %).

Desetina respondentů uvedla jako hlavní důvody ke sledování rodinné situace okolnosti týkající se fungování rodiny (ve výkonu a po výkonu trestu) a možnosti jejího vlivu na integraci odsouzených. Dalších osm dotázaných uvedlo důvody, které se týkaly práce s odsouzeným obecněji.

Mezi nejčastější jednotlivé důvody ke sledování rodinné situace při práci s odsouzenými patřily:

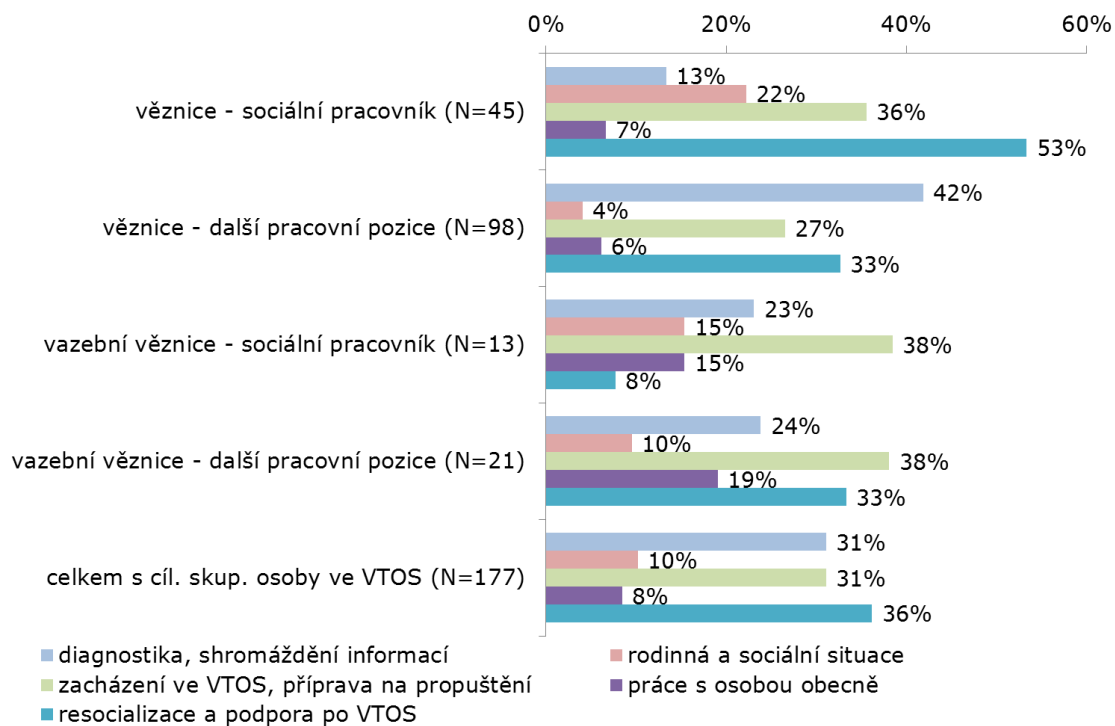
- práce s osobou ve VTOS (18 % dotázaných),
- resocializace a návrat do běžného života po opuštění VTOS (15 %),
- posouzení osobnosti nebo situace osob ve VTOS (14 %),
- získání (dále respondenty různým způsobem specifikovaných) informací (10 %),
- obecné konstatování významu rodinného zázemí pro úspěšnost reintegrace (8 %),
- zajištění potřeb nebo řešení problémů osoby (7 %),
- sociální opora poskytovaná rodinou a existence rodinného zázemí (6 %),
- nastavení vhodné pomoci před opuštěním (6 %) a
- poskytování podpory osobě po VTOS institucí (6 %).

Resocializaci a podporu po VTOS mezi důvody pro sledování tématu rodinné situace nejčastěji řadili sociální pracovníci ve věznicích (53 % z jejich celkového počtu). Nejméně často (8 %) ji mezi důvody uváděli sociální pracovníci ve vazebních věznicích. Snaha shromáždit o odsouzeném důležité informace byla důvodem pro zjišťování rodinné situace odsouzených nejčastěji u dalších pracovníků věznic (uvedlo jí 42 % těchto osob). Nejméně častá byla naopak mezi sociálními pracovníky ve věznicích (ve 13 % případů). Zacházení s osobou ve VTOS bylo u všech čtyř skupin pracovníků uváděno jako důvod pro sledování tématu rodinné situace ve srovnatelné míře. Fungování rodiny bylo nejčastějším důvodem ke sledování tématu u sociálních pracovníků věznic (22 %) a práci s osobou častěji uváděli obě dvě sledované skupiny pracovníků vazebních věznic (sociální pracovníci 15 %, další pracovníci 19 %).

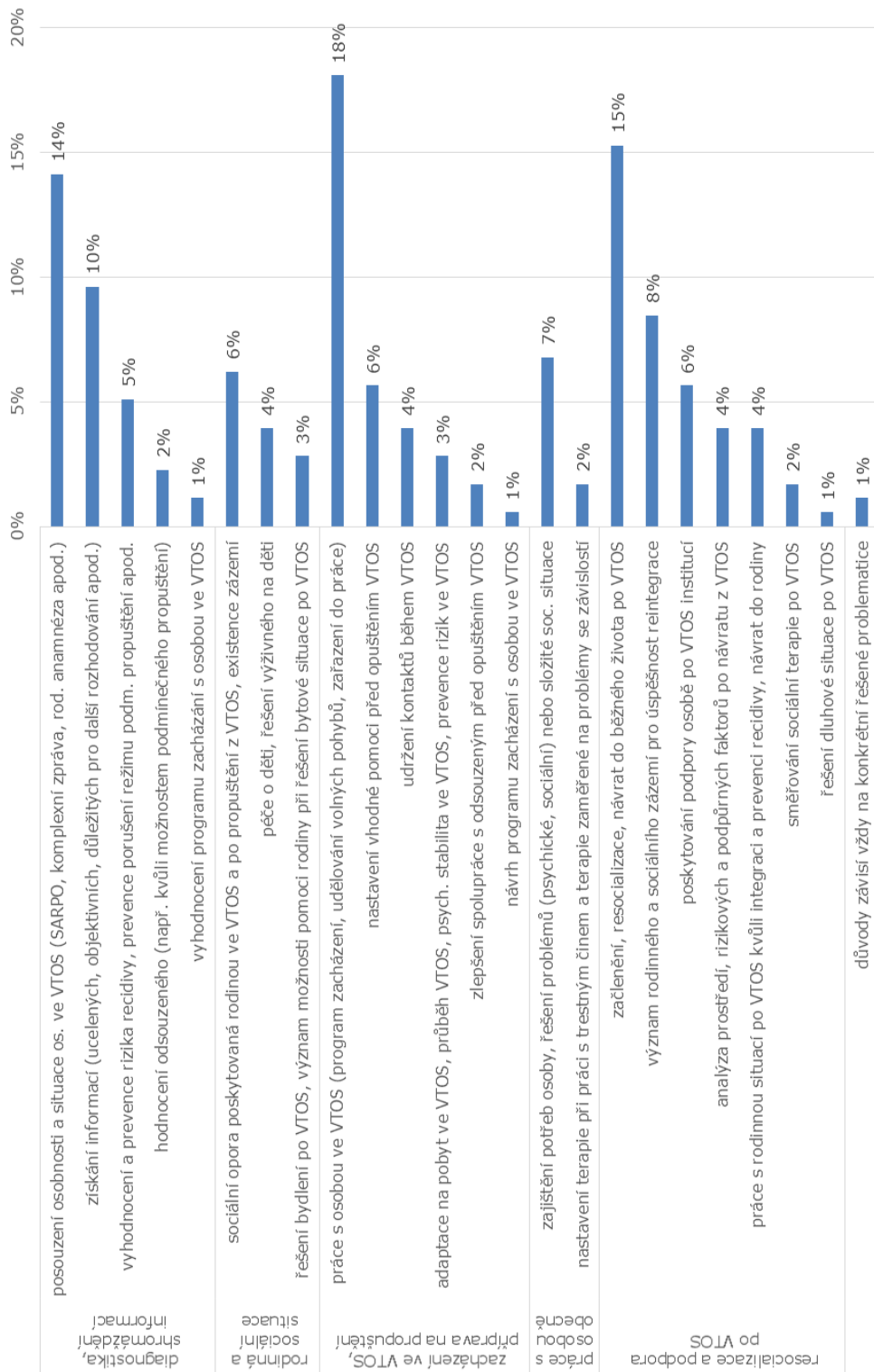
¹⁰ Odpovědi první sledované skupiny respondentů na otázku č. 10 dotazníku „A z jakého důvodu?“ (považujete výše uvedené informace o rodinné situaci osoby ve VTOS / po VTOS za nejdůležitější?). Zjištění shrnutá v tomto komentáři znázorňují grafy č. 16 a 17. Odpovědi druhé skupiny respondentů viz grafy č. 44 a 45 a příslušný komentář.

4. Instituce s převažujícím zaměřením pouze na osoby ve VTOS

Graf č. 16 **Důvody ke sledování otázek týkajících se rodinné situace osob ve VTOS - obecná klasifikace**

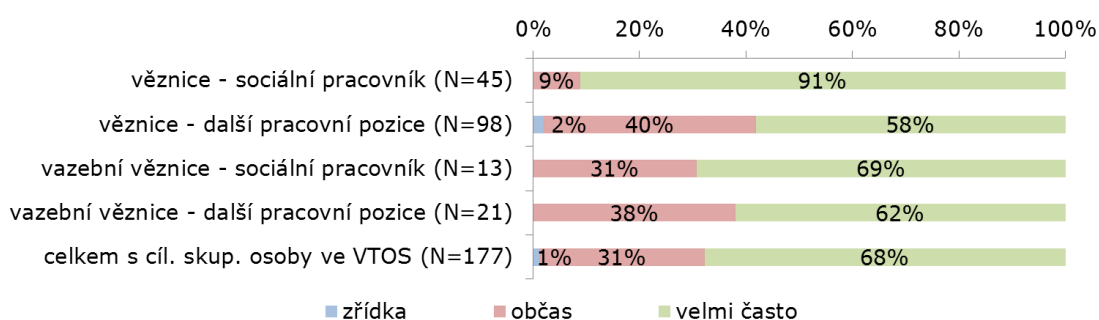
Graf č. 17 Důvody ke sledování otázek týkajících se rodinné situace osob ve VTOS - podrobná klasifikace

Přibližně dvě třetiny respondentů (68 %) pracujících převážně jen s osobami ve VTOS **se při výkonu své práce „velmi často“ věnovaly otázkám týkajícím se rodinné situace**¹¹ těchto osob. „Občas“ se těmito otázkám věnovala necelá třetina (31 %) dotázaných v této skupině.

Nejčastěji se těmito otázkám věnovali sociální pracovníci ve věznicích (91 % se jich rodinné situaci osob věnovalo „velmi často“), nejméně často naopak další pracovníci věznic a vazebních věznic (další pracovníci věznic se rodinné situaci osob věnovali „velmi často“ v 58 % případů, další pracovníci vazebních věznic v 62 % případů).

Graf č. 18 **Četnost otázek týkajících se rodinné situace osob ve VTOS**

V souvislosti s rodinnou situací osob ve VTOS **se respondenti při své práci nejčastěji setkávali se situacemi**,¹² jež byly rozděleny do těchto tří hlavních skupin:

- rodina, rodinné zázemí, kontakt s rodinou, vztahy, události v rodině,
- oblasti individuální podpory a
- klíčové individuální charakteristiky.

Některou ze situací nebo témat spadajících do první uvedené oblasti uvedla převážná většina (91 %) dotázaných pracujících s osobami ve VTOS. Nejčastěji uváděnými okolnostmi zařazenými do této kategorie byly skladba rodiny, rodinné vztahy, funkčnost rodiny (62 %) a existence rodiny, zázemí, možnost poskytnutí opory (37 %). K respondenty nejčastěji řešeným tématům ale patřily i další čtyři oblasti zařazené do této kategorie:

- kontakt s dětmi, zajištění péče o děti, výživné (uvedlo 21 % dotázaných),
- kontakt osoby s rodinou ve VTOS (18 %),
- kontakt s rodinou obecně (11 %),
- události v rodině (6 %).

¹¹ Odpovědi první sledované skupiny respondentů na otázku č. 11 dotazníku „Jak často se v rámci výkonu své práce věnujete otázkám týkajícím se rodinné situace osob ve VTOS?“ Zjištění shrnutá v tomto komentáři znázorňuje graf č. 18. Odpovědi druhé skupiny respondentů viz graf č. 46 a příslušný komentář.

¹² Odpovědi první sledované skupiny respondentů na otázku č. 12 dotazníku „Můžete uvést nejvýše tři okruhy otázek, které se týkají rodinné situace osob ve VTOS / po VTOS, s nimiž se nejčastěji setkáváte při práci s těmito osobami nebo při spolupráci s Vašimi kolegy nebo pracovníky jiných institucí či organizací?“ Zjištění shrnutá v tomto komentáři znázorňují grafy č. 19 a 20. Odpovědi druhé skupiny respondentů viz grafy č. 47 a 48 a příslušný komentář.

4. Instituce s převažujícím zaměřením pouze na osoby ve VTOS

Mezi oblastmi individuální podpory (celkem okolnosti spadající do této kategorie uvedlo 24 % dotázaných) byly jako nejčastěji řešené uváděny:

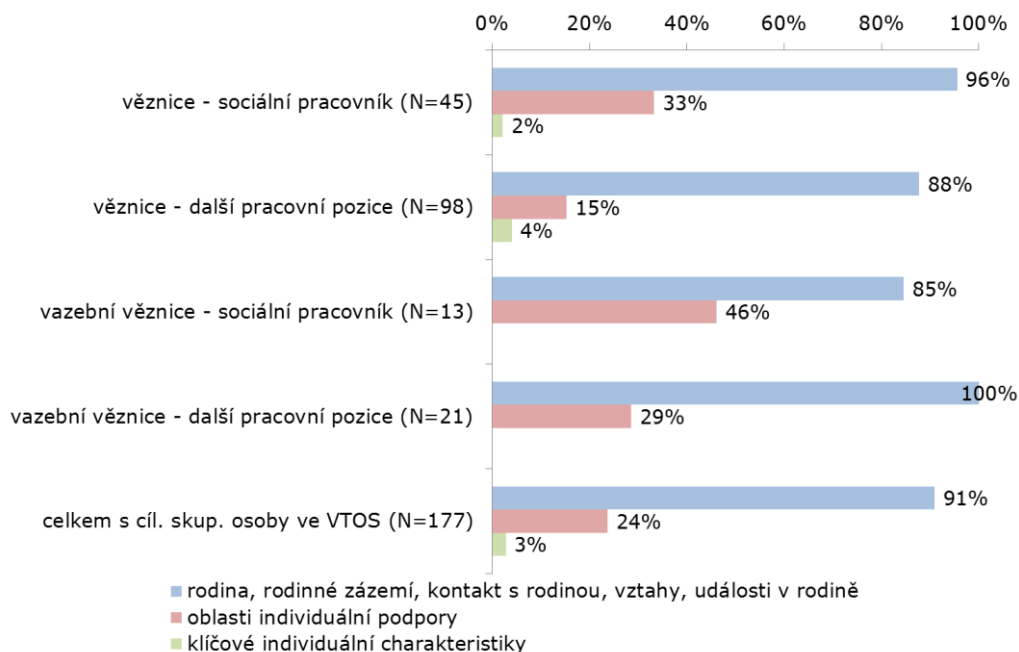
- bydlení nebo ubytování (17 %),
- příjem a příjmová situace (7 %),
- zaměstnání (6 %) a
- dluhy nebo dluhové poradenství (5 %).

Nevelký počet respondentů (3 % dotázaných ve skupině respondentů pracujících s osobami ve VTOS) přiřadil mezi nejčastěji řešené otázky také tyto, primárně individuální, charakteristiky, které ale mají vazbu k rodině a rodinné situaci osoby:

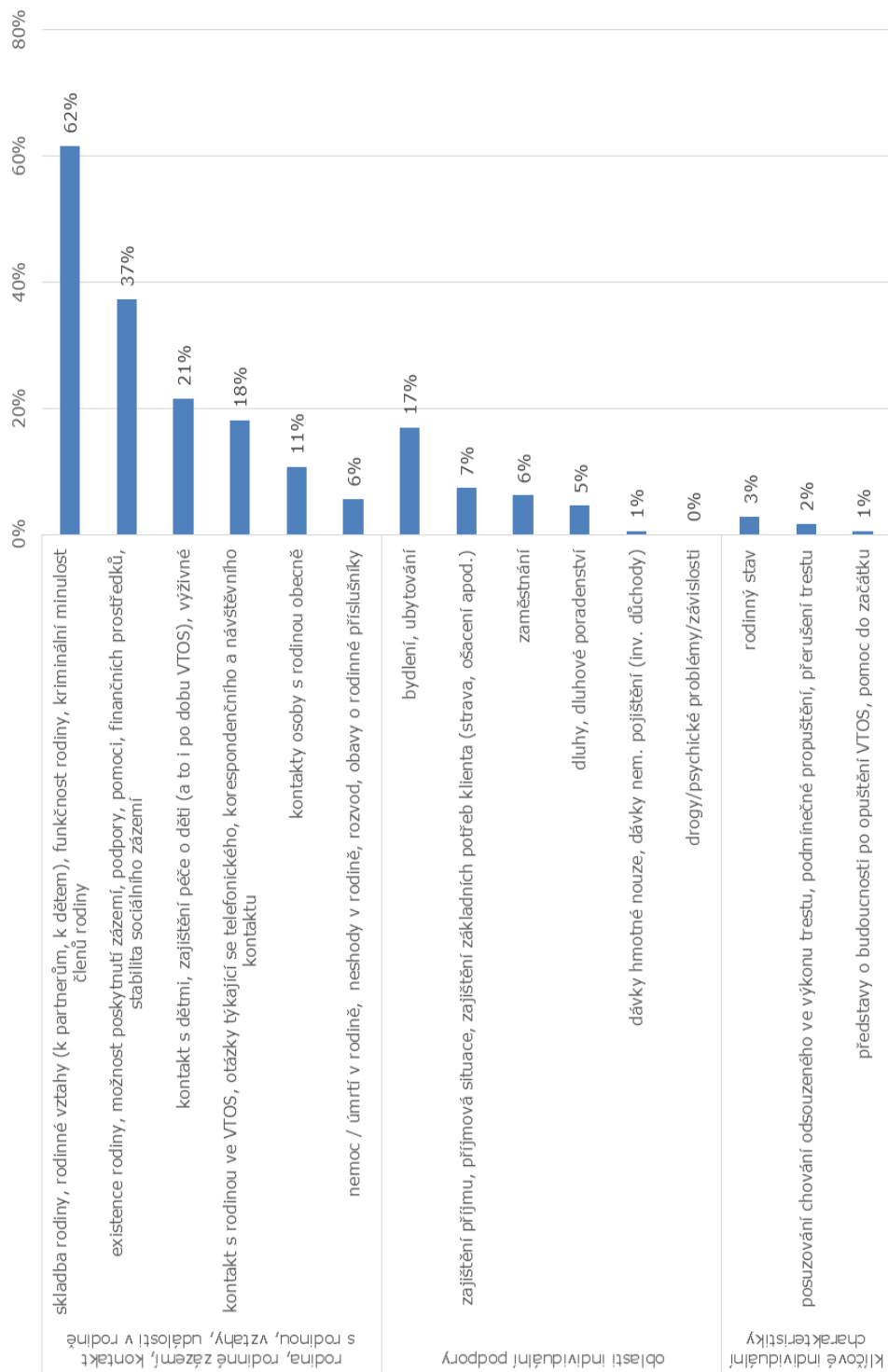
- rodinný stav (3 %),
- posuzování chování ve výkonu trestu, podmíněčné propuštění apod. (2 %) a
- představy o budoucím životě osoby po opuštění VTOS (1 %).

Téma rodiny, rodinného zázemí, kontaktu s rodinou a rodinných vztahů uvedli všichni dotázaní další pracovníci vazebních věznic a 96 % sociálních pracovníků ve věznicích. Méně často tyto okolnosti uváděli sociální pracovníci ve věznicích (85 %) a další pracovníci věznic (88 %). Oblasti individuální podpory nejčastěji uváděli sociální pracovníci ve věznicích (uvedlo 46 % z jejich celkového počtu), nejméně naopak další pracovníci ve věznicích.

Graf č. 19 **Nejčastěji řešené otázky týkající se rodinné situace osob ve VTOS – obecná klasifikace**

Graf č. 20 Nejčastěji řešené otázky týkající se rodinné situace osob ve VTOS - podrobná klasifikace

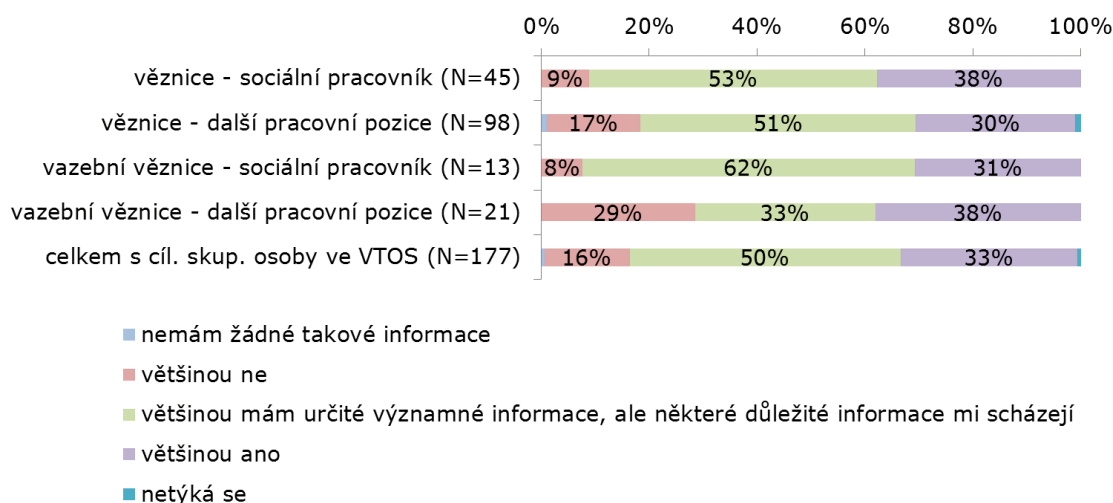

4. Instituce s převažujícím zaměřením pouze na osoby ve VTOS

Dostatek informací potřebných pro řešení rodinné situace osob ve VTOS¹³ většinou měla třetina (33 %) dotázaných reprezentujících pracovníky pracující s osobami ve VTOS. Polovina dotázaných konstatovala, že většinu potřebných informací sice má, ale některé významné informace postrádá. Jedna šestina (16 %) dotázaných většinou neměla potřebné informace týkající se této oblasti.

Podíl respondentů, kteří většinou disponovali potřebnými informacemi, byl srovnatelný u všech čtyř sledovaných skupin pracovníků a pohyboval se mezi 30 a 40 %. Výrazně se ale lišily podíly osob, kterým „jen“ chyběly některé důležité informace, a osob, které potřebnými informacemi většinou nedisponovaly. Zatímco potřebné informace většinou neměla méně než desetina sociálních pracovníků (ve věznicích 9 %, ve vazebních věznicích 8 %), bez potřebných informací většinou byla jedna šestina (17 %) dalších pracovníků věznic a téměř třetina (29 %) dalších pracovníků vazebních věznic.

Graf č. 21 **Disponování dostatkem informací potřebných pro řešení rodinné situace osob ve VTOS**

Respondenti, kteří neměli dostatek informací nebo postrádali některé důležité informace (118 dotázaných, tj. 67 % z jejich celkového počtu), dále specifikovali, **jaké informace jim nejvíce scházejí**.¹⁴ Dvě třetiny z nich (66 %) poukazyvaly na malou věrohodnost a obtížné možnosti ověření některých informací, jejich neaktuálnost nebo potřebu jejich vyhledávání. Další třetině dotázaných (32 %) scházely informace o rodině odsouzeného, jeho rodinném zázemí, vztazích nebo kontakty na rodinu. V menší míře byly mezi hlavní chybějící informace řazeny také informace, které se týkaly primárně osobnosti odsouzeného a jeho sociálního okolí obecněji (8 %) nebo se vztahovaly k oblastem, v níž je osobám ve VTOS poskytována podpora (6 %).

¹³ Odpovědi první sledované skupiny respondentů na otázku č. 13 dotazníku „Máte v situaci, kdy s Vámi osoby ve VTOS chtějí prodiskutovat svoji rodinnou situaci, zpravidla dostatek informací, které k tomu potřebujete?“ Zjištění shrnutá v tomto komentáři znázorňuje graf č. 21. Odpovědi druhé skupiny respondentů viz graf č. 49 a příslušný komentář.

¹⁴ Odpovědi první sledované skupiny respondentů na otázku č. 13a dotazníku „Jaké informace Vám v takové situaci obvykle nejvíce scházejí? Uvedte, prosím, nejvýše tři nejdůležitější.“ Zjištění shrnutá v tomto komentáři znázorňují grafy č. 22 a 23. Odpovědi druhé skupiny respondentů viz grafy č. 50 a 51 a příslušný komentář.

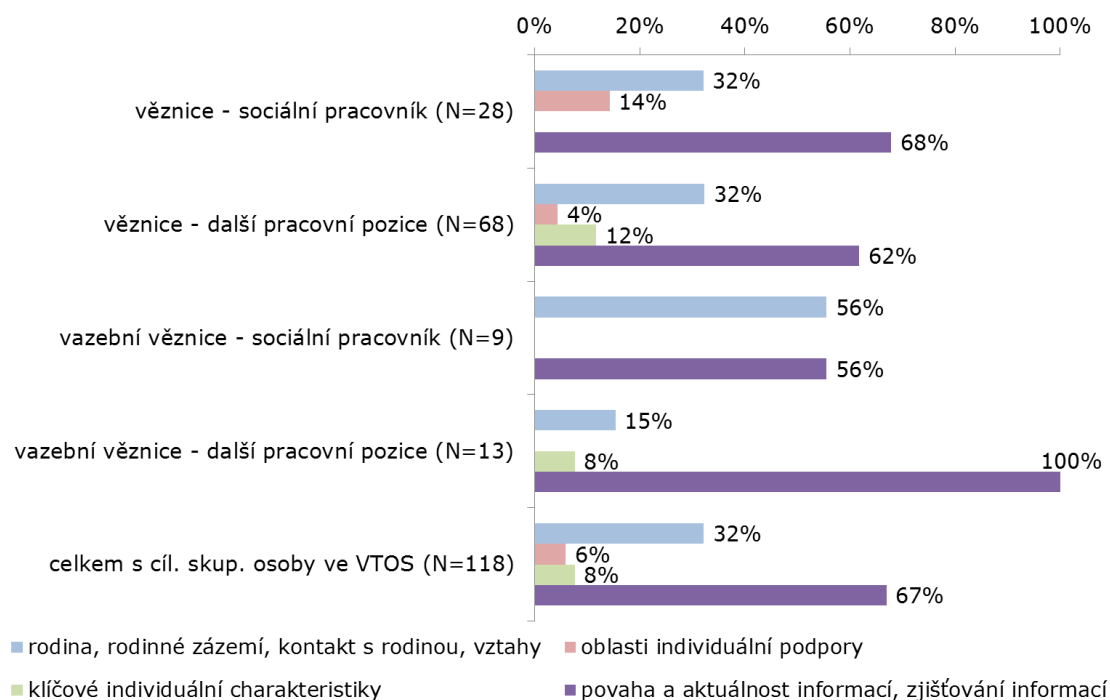
4. Instituce s převažujícím zaměřením pouze na osoby ve VTOS

Nejčastěji byly uváděny tyto jednotlivé okruhy informace, které dotázaným scházejí:

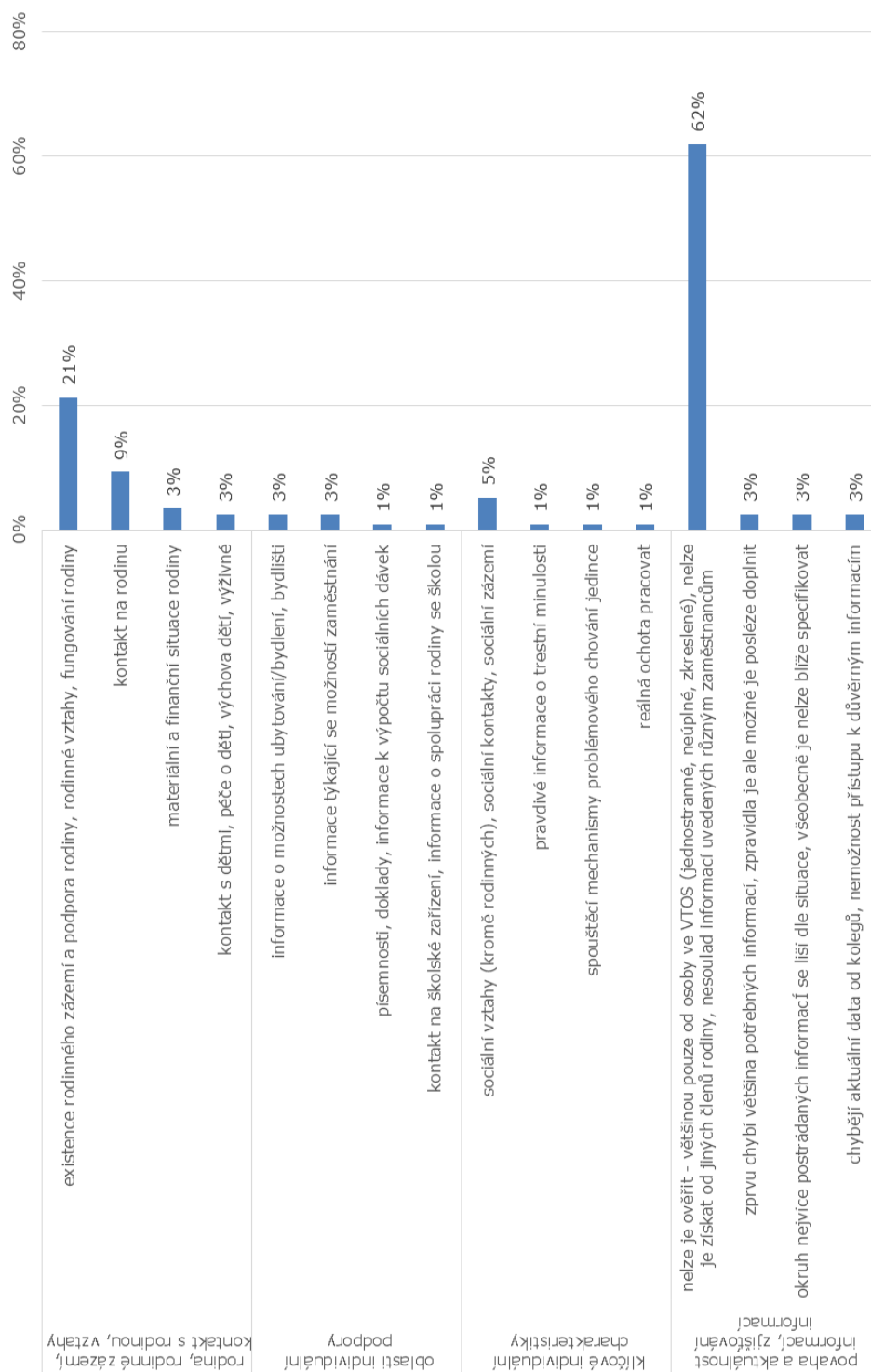
- nemožnost ověření informací, nemožnost získání informací z jiných zdrojů, nesoulad informací poskytnutých odsouzeným různým institucím (62 %),
- existence rodinného zázemí, podpora rodiny (21 %),
- kontakt na rodinu (9 %) a
- sociální vztahy (kromě rodinných), sociální kontakty, sociální zázemí (5 %).

Nemožnost ověření a obdobné problémy týkajících se dostupných informací konstatovali všichni další pracovníci vazebních věznic, ale jen mírně více než polovina (56 %) sociálních pracovníků ve vazebních věznicích. Naopak, sociální pracovníci ve vazebních věznicích častěji uváděli, že jim chybějí informace týkající se rodiny, rodinného zázemí, vztahů nebo kontakty na rodinu (56 %) a dalším pracovníkům vazebních věznic scházel tento druh informací výrazně méně často (v 15 % případů) než ostatním respondentům. Zatímco pracovníci vazebních věznic se tedy v těchto dvou otázkách lišily velmi výrazně, okruh informací, které scházely sociálním pracovníkům a dalším pracovníkům věznic, se lišil jen velmi málo.

Graf č. 22 **Nejvíce postrádané informace potřebné k řešení rodinné situace osob ve VTOS - obecná klasifikace**

Graf č. 23 Nejvíce postrádané informace potřebné k řešení rodinné situace osob ve VTOS - podrobná klasifikace

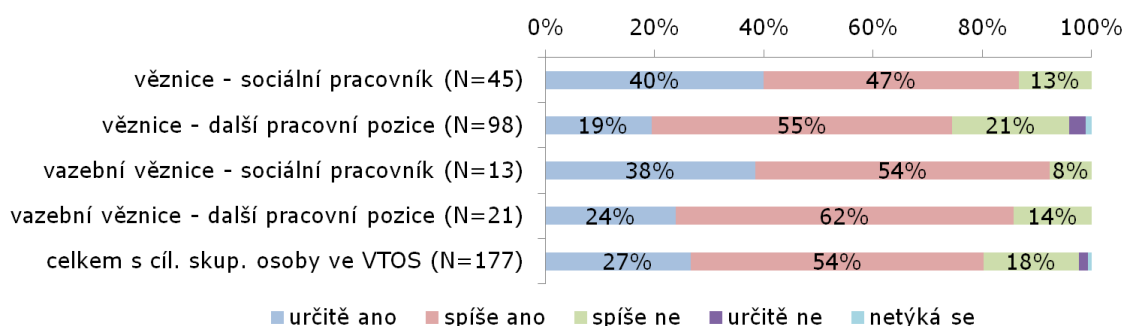

4.2 Možnosti a předpoklady poskytování pomoci osobám ve VTOS

Možnost pomoci osobám ve VTOS při řešení potíží souvisejících s rodinnou situací (nebo možnost poskytnutí podpory těmto osobám v těchto oblastech)¹⁵ měla při výkonu své profese naprostá většina (81 %) dotázaných pracujících s osobami ve VTOS. Přibližně čtvrtina dotázaných (27 %) přitom mohla těmto osobám určitě pomoci nebo je podpořit a více než polovina dotázaných (54 %) je mohla spíše podpořit nebo jim pomoci.

Nejvyšší možnost podpory v těchto otázkách uváděli sociální pracovníci (ve vazebních věznicích 92 %, ve věznicích 87 %) a další pracovníci vazebních věznic (88 %). Podíl dotázaných, kteří mohli osobám ve VTOS určitě pomoci nebo je podpořit byl výrazně vyšší u sociálních pracovníků (ve věznicích 40 % oproti 19 % u dalších pracovníků, ve vazebních věznicích 38 % oproti 24 %).

Graf č. 24 **Možnost pomoci při řešení potíží souvisejících s rodinnou situací u osob ve VTOS**

Jako **okolnosti týkající se rodinné situace osob ve VTOS, s nimiž mohou respondenti těmto osobám pomoci nebo u kterých je mohou podporovat**¹⁶, uváděli respondenti pracující s osobami ve VTOS nejčastěji (v 50 % případů) ty, které se přímo týkaly rodiny, kontaktu s rodinou nebo rodinných vztahů. Nejčastěji uváděnými jednotlivými okolnostmi, které spadaly do této kategorie, byly:

- kontakt s rodinou (uvedlo 24 % dotázaných),
- rodinné poradenství a rodinná terapie (15 %),
- vztahy, rodinné vztahy (8 %),
- podpora či pomoc týkající se dětí, péče o děti a vztahů s dětmi (8 %) a

¹⁵ Odpovědi první sledované skupiny respondentů na otázku č. 14 dotazníku „Můžete osobám ve VTOS / po VTOS při výkonu své profese pomoci nebo je podporovat při řešení jejich potíží souvisejících s jejich rodinnou situací?“ Zjištění shrnutá v tomto komentáři znázorňuje graf č. 24. Odpovědi druhé skupiny respondentů viz graf č. 52 a příslušný komentář.

¹⁶ Odpovědi první sledované skupiny respondentů na otázku č. 14 a dotazníku „Uvedte prosím, v jakých oblastech můžete osobám ve VTOS / po VTOS nabídnout pomoc nebo podporu při řešení potíží týkajících se jejich rodinné situace (uvedte prosím nejvýše tři nejvýznamnější takové oblasti).“ Zjištění shrnutá v tomto komentáři znázorňují grafy č. 25 a 26. Odpovědi druhé skupiny respondentů viz grafy č. 53 a 54 a příslušný komentář.

4. Instituce s převažujícím zaměřením pouze na osoby ve VTOS

- pomoc v otázkách rodinného práva (5 %).

Téměř ve shodné míře pak byly respondenty uváděny také další důležité skupiny okolností týkajících se rodinné situace, jako spolupráce s dalšími institucemi (28 %), podpora rozvoje osobnosti u odsouzených (25 %) a reintegrace po opuštění v dalších oblastech (24 %). V rámci těchto tří obecnějších kategorií patřily k nejčastěji uváděným jednotlivým okolnostem, s nimiž mohou dotazovaní osobám ve VTOS nejlépe pomoci, tyto skutečnosti:

- zprostředkování kontaktu na další instituce, poskytování informací, poradenství (20 %),
- psychologická pomoc (18 %),
- řešení následků trestné činnosti, mediace (7 %),
- zajištění bydlení nebo ubytování (7 %),
- ekonomická situace, příjmy, dluhy, exekuce (7 %) a
- zaměstnání (5 %).

Přibližně desetina dotázaných (11 %) ve své odpovědi blíže specifikovala okruh spolupracujících institucí nebo forem spolupráce.

Okolnosti související s výkonem trestu odnětí svobody nebo s podmíněným propuštěním uvedlo 10 % dotázaných pracujících s osobami ve a po VTOS, přičemž nejčastěji uváděnou jednotlivou kategorií bylo zprostředkování kontaktů, předávání korespondence a extramurální¹⁷ aktivity (8 %).

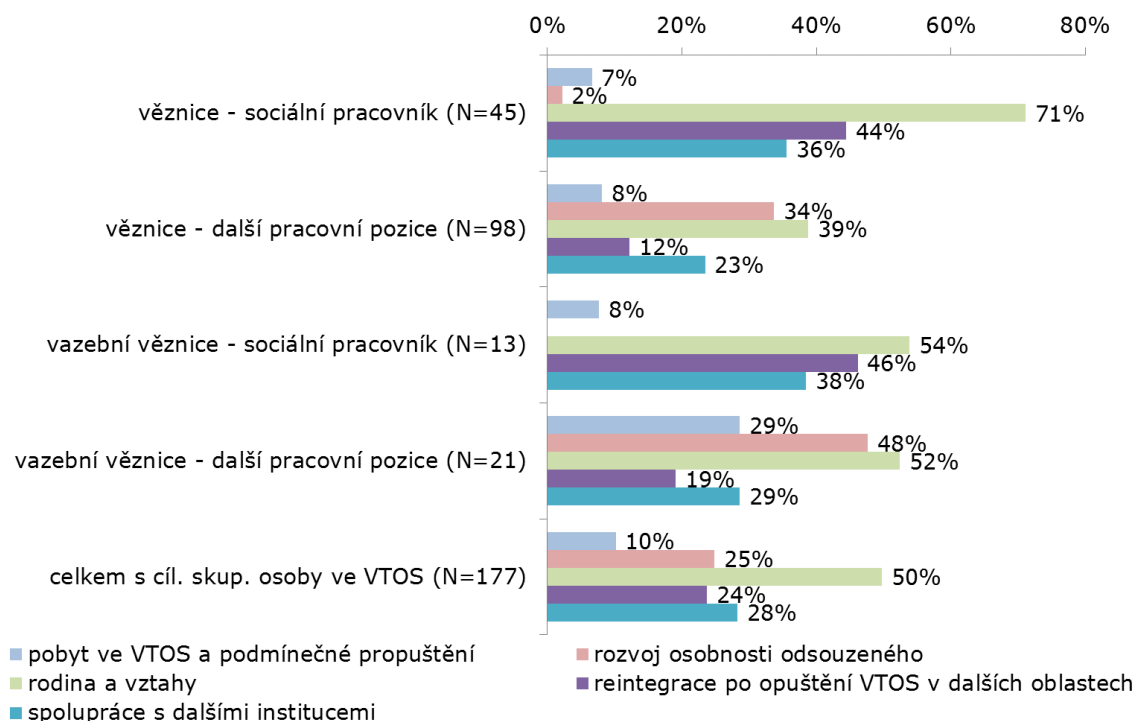
Okolnosti zařazené do kategorie rodina a vztahy byly mezi oblastmi možné podpory nejčastěji uváděny sociálními pracovníky ve věznicích (71 %), nejméně často dalšími dotázanými pracovníky ve věznicích (39 %).

Možnost pomoci při kontaktování dalších institucí a spoluprací s nimi byla poněkud častěji uváděna sociálními pracovníky (ve vazebních věznicích 38 % dotázaných, ve věznicích 36 %). Naopak, podpora rozvoje osobnosti odsouzených byla uváděna přibližně polovinou (48 %) dalších pracovníků vazebních věznic a třetinou (34 %) pracovníků věznic, zatímco sociální pracovníci ji neuváděli vůbec (vazební věznice) nebo téměř vůbec (věznice - 2 %). Tématům týkajícím se pobytu ve VTOS a podmíněného propuštění se nejhojněji (ve 29 % z jejich celkového počtu) věnovali další pracovníci vazebních věznic.

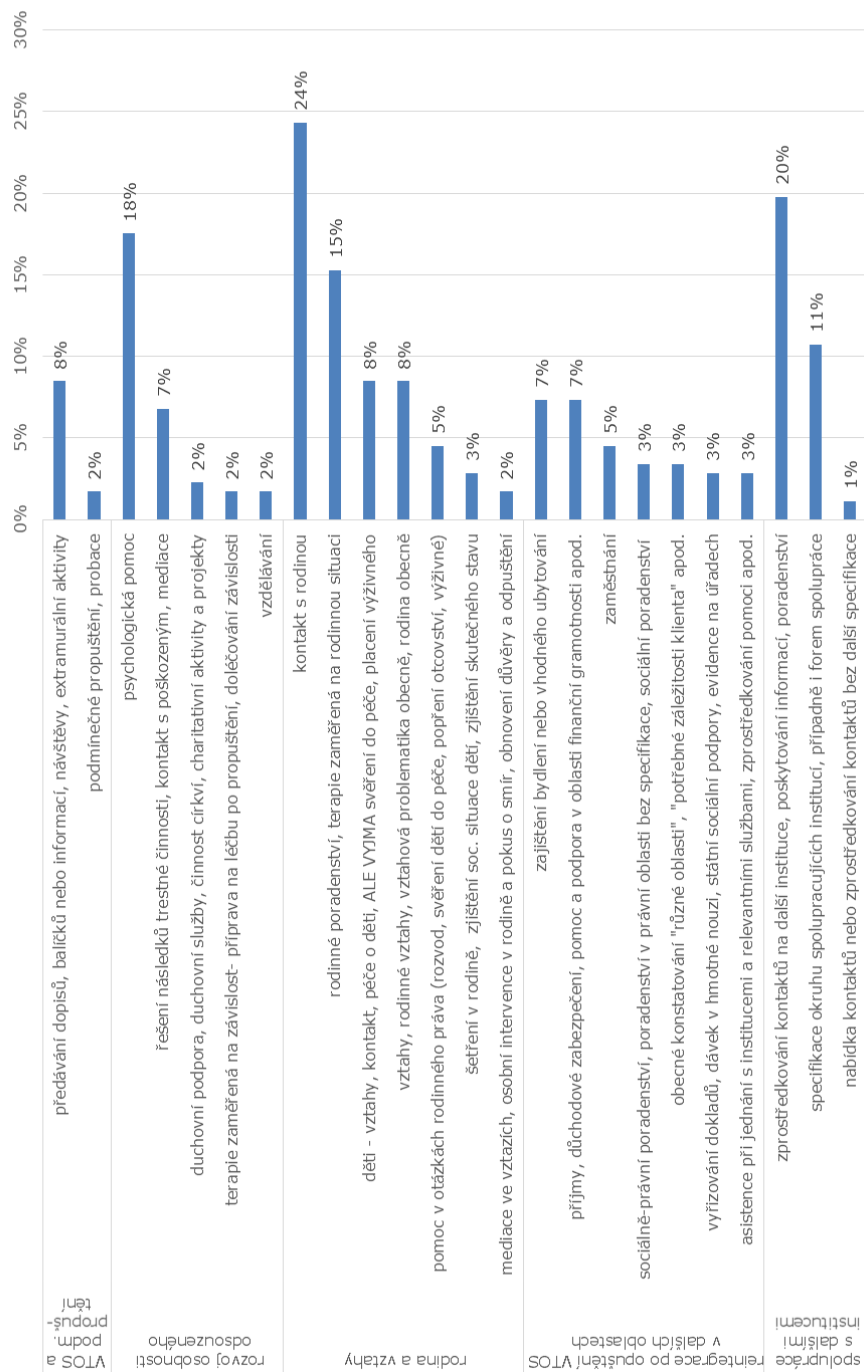
¹⁷ Tj. aktivity, při kterých je osobě ve VTOS za stanovených podmínek (např. přesně určený účel, termín, místo, doprovod dozorce apod.) umožněn krátkodobý účelový pobyt mimo místo výkonu trestu odnětí svobody.

4. Instituce s převažujícím zaměřením pouze na osoby ve VTOS

Graf č. 25 **Oblasti možné pomoci a podpory při řešení potíží týkajících se rodinné situace osob ve VTOS - obecná klasifikace**

Graf č. 26 Oblasti možné pomoci a podpory při řešení potíží týkajících se rodinné situace osob ve VTOS - podrobná klasifikace

Největší překážky při poskytování pomoci nebo podpory osobám ve VTOS¹⁸ spatřovali v existenci různých administrativních, technických nebo provozních překážek (26 %). Mezi technickými, administrativními nebo provozními překážkami byly nejčastěji uváděny:

- nedostatek informací, jejich neúplnost nebo selektivnost (9 %),
- omezený nebo jen zprostředkovaný kontakt s rodinnými příslušníky (6 %),
- velké množství klientů, pracovní vytížení, nedostatek pracovníků, nadbytečná administrativa, byrokracie (6 %) a
- nedostatek času, velmi málo času na osobní rozhovory (5 %).

Významná část respondentů (20 %) zmiňovala překážky týkající se osoby odsouzeného, k nimž patřily především:

- nezájem osob ve VTOS, neochota osoby ke spolupráci, faktická nespolupráce osoby (10 %) a
- nesprávné, nepřesné, lživé informace od odsouzených (8 %).

Dalšími uváděnými hlavními okruhy překážek byly systémové překážky (uvedlo je 16 % respondentů) a překážky spojené s přístupem rodiny nebo charakterem rodinných vztahů (7 %). Nejčastějšími konkrétními překážkami, které respondenti uváděli v první z těchto dvou oblastí, byly:

- ochrana osobních údajů, požadavek, vydání písemného souhlasu k širokému okruhu úkonů (6 %) a
- neochota ke spolupráci u jiných organizací, rozdílné pohledy institucí na přístup k resocializaci, chybějící nebo nedostatečná komunikace a výměna informací mezi institucemi (6 %).

V souvislosti s přístupem rodiny a charakterem rodinných vztahů uváděli respondenti nejčastěji (v 6 % případů) neochotu navázat či obnovit vztahy ze strany rodiny (respektive jednotlivých rodinných příslušníků) či neochotu rodiny spolupracovat s institucemi penitenciární péče.

Sociální pracovníci obou typů vězeňských zařízení poukazovali častěji než jejich další pracovníci na různé systémové překážky (především sociální pracovníci ve věznicích - 33 %; tuto možnost ale uvedlo i 23 % sociálních pracovníků z vazebních věznic).

Mezi sociálními pracovníky byl naopak nižší podíl respondentů, kteří poukazovali na překážky na straně osoby odsouzeného. Tento rozdíl mezi sociálními pracovníky a dalšími pracovníky byl přítom markantnější ve vazebních věznicích (v nich tuto překážku uvádělo 29 % dalších pracovníků, ale jen 8 % sociálních pracovníků, zatímco ve věznicích ji uvedlo 21 % dalších pracovníků a 16 % sociálních pracovníků).

Na administrativní překážky poukazovaly častěji obě skupiny zaměstnanců vazebních věznic, což se týkalo především dalších pracovníků (43 %). Zřetelně nižší (ale stále výrazně vyšší než u zaměstnanců věznic) byl podíl respondentů uvádějících administrativní překážky mezi sociálními pracovníky ve vazebních věznicích (31 %). Naproti tomu mezi sociálními pracovníky ve věznicích a dalšími pracovníky věznic

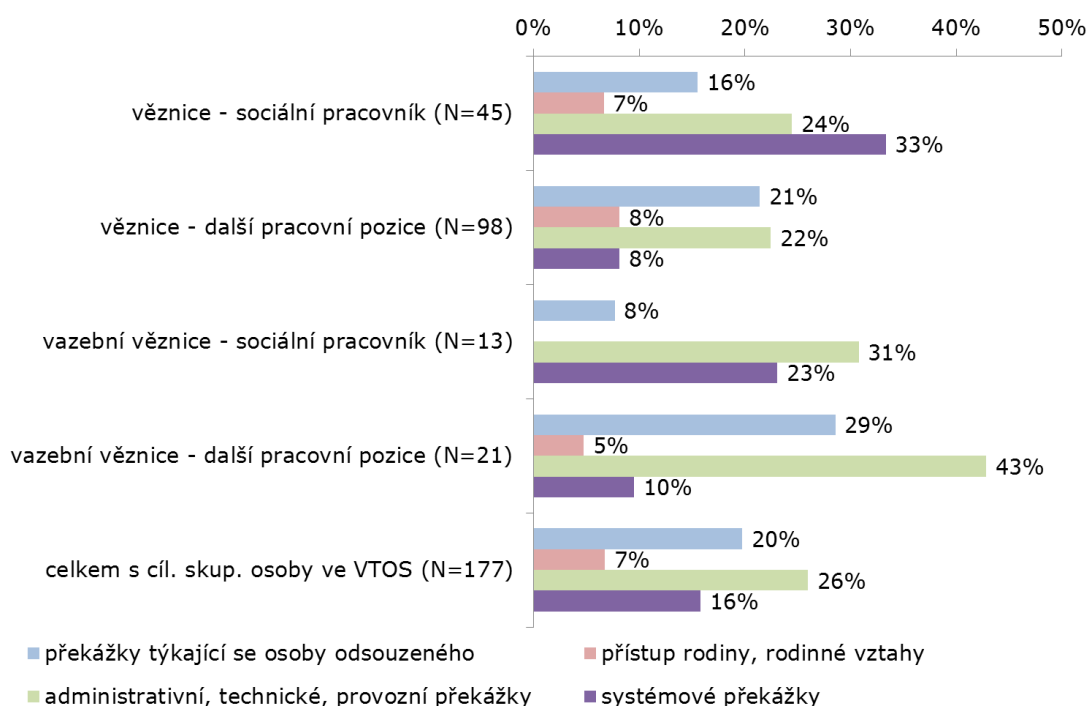
¹⁸ Odpovědi první sledované skupiny respondentů na otázku č. 14b dotazníku „Uvedte, prosím, jaké okolnosti (nejvýše tři) Vám nejvíce ztěžují možnosti pomoci nebo podpory osob ve VTOS / po VTOS při řešení jejich obtíží spojených s jejich rodinnou situací.“ Zjištění shrnutá v tomto komentáři znázorňují grafy č. 27 a 28. Odpovědi druhé skupiny respondentů viz grafy č. 55 a 56 a příslušný komentář.

4. Instituce s převažujícím zaměřením pouze na osoby ve VTOS

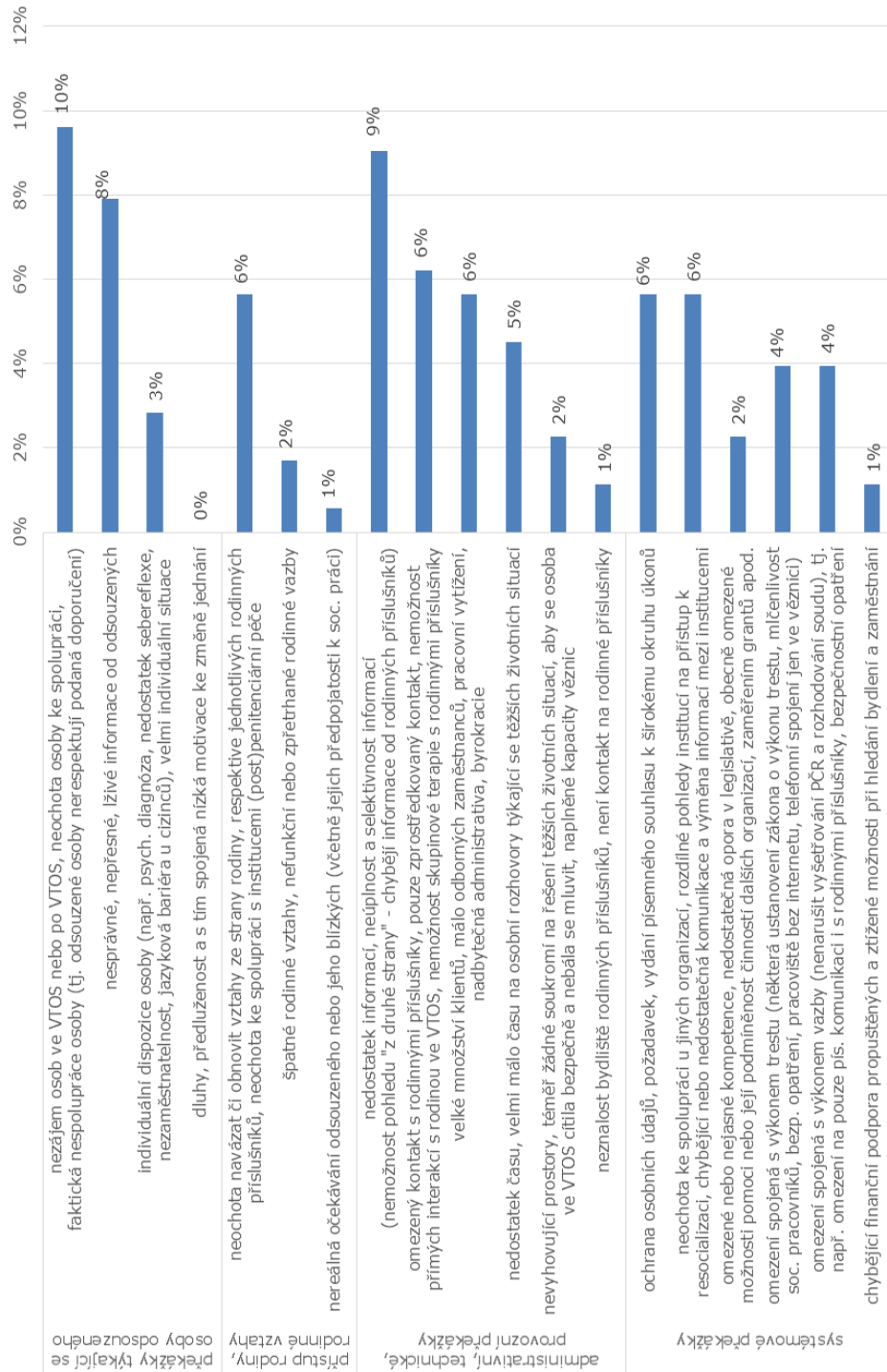
v tomto směru byl jen minimální rozdíl (sociální pracovníci 24 %, další pracovníci 22 %).

Ve všech čtyřech sledovaných skupinách respondentů byl zaznamenán srovnatelný podíl respondentů, kteří spatřovali překážky v přístupu rodiny odsouzeného a charakteru rodinných vztahů (5-8 %).

Graf č. 27 **Největší překážky při poskytování pomoci nebo podpory osobám ve VTOS - obecná klasifikace**

Graf č. 28 Největší překážky při poskytování pomoci nebo podpory osobám ve VTOS - podrobná klasifikace

Mezi **nejdůležitější okolnosti zlepšující možnosti poskytování pomoci či podpory osobám ve VTOS**¹⁹ řadili respondenti pracující s touto skupinou nejčastěji spolupráci s dalšími institucemi a organizacemi (odpovědi zahrnuté do této kategorie uvedlo 24 % respondentů). Nejčastěji (ve 14 % případů) přitom respondenti tuto okolnost uvedli obecně (tj. neuvedli konkrétní instituci, nebo naopak ve výčtu uvedli větší počet institucí, s nimiž spolupracují; do této kategorie byly zahrnuty také zmínky o institucích nebo organizacích, se kterými spolupracovalo jen několik málo dotázaných) nebo poukazovali na význam vzájemné součinnosti organizací. Desetina dotázaných (10 %) zmiňovala spolupráci se sociálními kurátory, další 4 % dotázaných spolupráci s orgány sociálně-právní ochrany dětí (dále jen „OSPOD“) a 2 % dotázaných spolupráci se sociálními pracovníky.

Podobně, jako tomu bylo i u některých dalších otázek sledovaných v tomto empirickém šetření, také odpovědi na tuto otázku podtrhovaly význam přístupu a motivace samotné osoby ve VTOS. Okolnosti související s touto tematickou oblastí uvedlo 16 % dotázaných. Byly přitom uvedeny tyto dvě konkrétní okolnosti:

- motivace, zájem a spolupráce osoby ve VTOS (14 %) a
- poskytnutí relevantních a správných údajů touto osobou (3 %).

Důležitou okolností zlepšující možnosti poskytování pomoci či podpory osobám ve VTOS byly také podmínky pro výkon vlastní práce. Odpovědi zařazené do této kategorie uvedlo 15 % dotázaných, přičemž jejich odpovědi nejčastěji zahrnovaly tyto okolnosti:

- spolupráce s kolegy, týmová spolupráce, zařazení a role pracovníka v týmu, podpora nadřízených (7 %),
- dostatek času, dobré pracovní zázemí, odpovídající personální zajištění, odborná vybavenost pracovníka, motivovanost pracovníka (5 %) a
- dostatečná informovanost / odborné znalosti pracovníků (znalost místního prostředí, znalost právních předpisů, obeznámenost se situacemi klientů, praxe), výměna a sdílení informací (5 %).

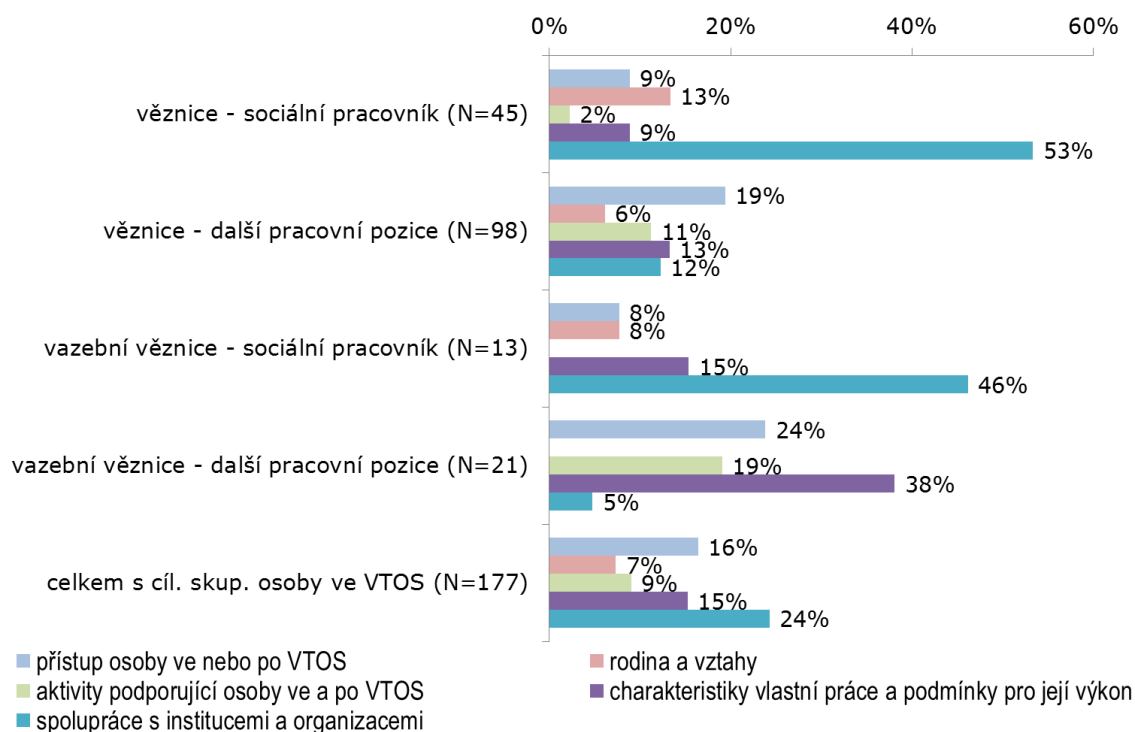
Méně často uváděnými oblastmi zlepšujícími možnosti poskytování podpory a pomoci byly aktivity podporující osoby ve a po VTOS (9 %) a rodina a vztahy (7 %). V první z těchto oblastí se jednalo především o extramurální aktivity, přímý kontakt s rodinou apod. (6 %) a ve druhém byly zmiňovány především spolupráce a zájem rodiny (6 %).

Spolupráci s dalšími institucemi a organizacemi uváděli především sociální pracovníci (53 % sociálních pracovníků ve věznicích a 46 % sociálních pracovníků z vazebních věznic). Naopak, další pracovníci vězeňských zařízení uváděli tuto odpověď výrazně méně často (další pracovníci ve věznicích 12 %, další pracovníci ve vazebních věznicích 5 %). Tito pracovníci zároveň častěji než sociální pracovníci řadili mezi podpůrné faktory aktivity podporující osoby ve a po VTOS (možnosti zařazené do této kategorie uvedlo 19 % dalších pracovníků vazebních věznic a 11 % dalších pracovníků ve věznicích). Pracovníci vazebních věznic také výrazně častěji (ve 38 % případů) než ostatní dotázaní uváděli podmínky pro výkon vlastní práce. Podíl respondentů uvádějících mezi důležitými podpůrnými faktory okolnosti zařazené do kategorie rodina a vztahy byl u všech čtyř dotázaných skupin srovnatelný.

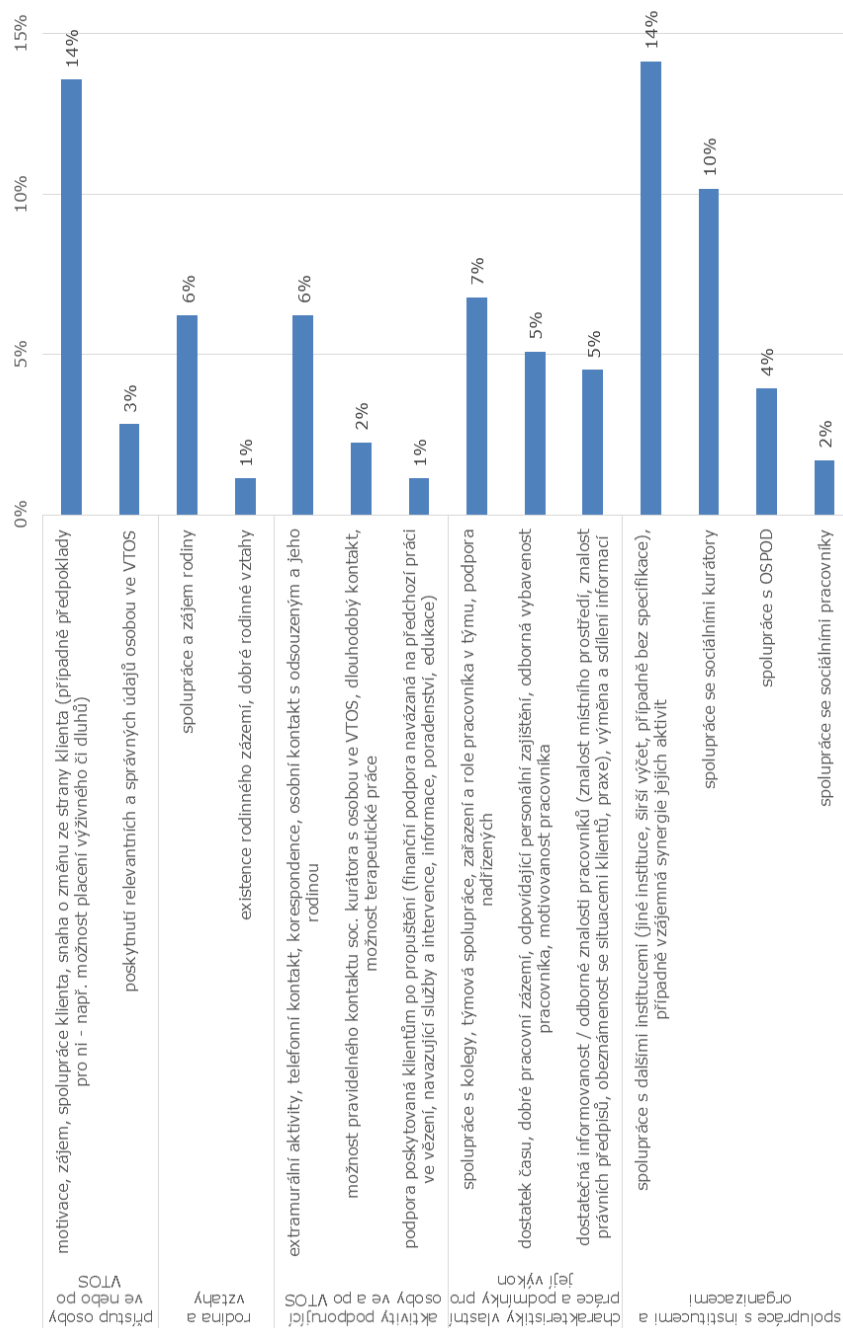
¹⁹ Odpovědi první sledované skupiny respondentů na otázku č. 14c dotazníku „Jaké okolnosti (nejvýše tři) Vám naopak nejvíce usnadňují poskytování pomoci nebo podpory osobám ve VTOS / po VTOS při řešení jejich obtíží spojených s jejich rodinnou situací?“ Zjištění shrnutá v tomto komentáři znázorňují grafy č. 29 a 30. Odpovědi druhé skupiny respondentů viz grafy č. 57 a 58 a příslušný komentář.

4. Instituce s převažujícím zaměřením pouze na osoby ve VTOS

Graf č. 29 **Nejdůležitější okolnosti zlepšující možnosti poskytování pomoci či podpory osobám ve VTOS - obecná klasifikace**

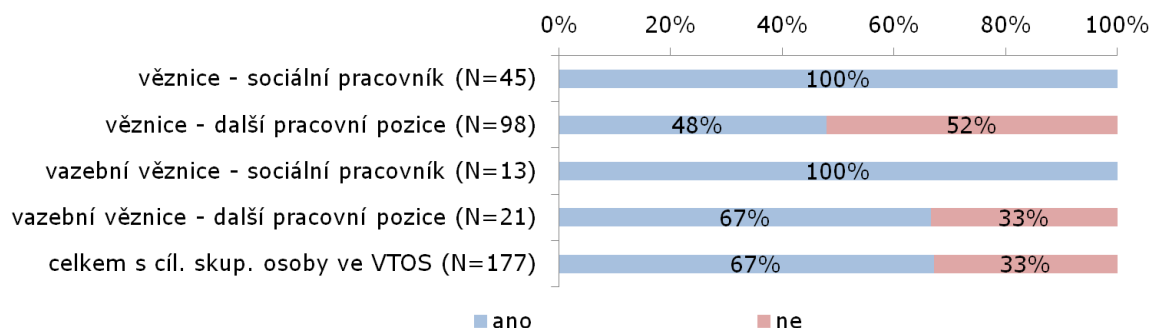
Graf č. 30 **Nejdůležitější okolnosti zlepšující možnosti poskytování pomoci či podpory osobám ve VTOS - podrobná klasifikace**

4.3 Spolupráce různých institucí při řešení rodinné situace osob ve VTOS

S dalšími institucemi při řešení rodinné situace osob ve VTOS **spolupracovali**²⁰ dvě třetiny respondentů pracujících převážně jen s touto cílovou skupinou. V obou typech vězeňských zařízení s dalšími institucemi spolupracovali všichni sociální pracovníci. Nejnižší, přibližně poloviční, podíl respondentů uvádějících spolupráci s dalšími institucemi byl mezi dalšími pracovníky věznic (při řešení otázek týkajících se rodinné situace s dalšími institucemi spolupracovalo 52 % dotázaných v této skupině).

Graf č. 31 **Spolupráce s dalšími institucemi při podpoře osob ve VTOS**

Respondenti zaměřeni pouze na cílovou skupinu osob ve VTOS **spolupracovali nejčastěji s těmito institucemi nebo organizacemi**²¹:

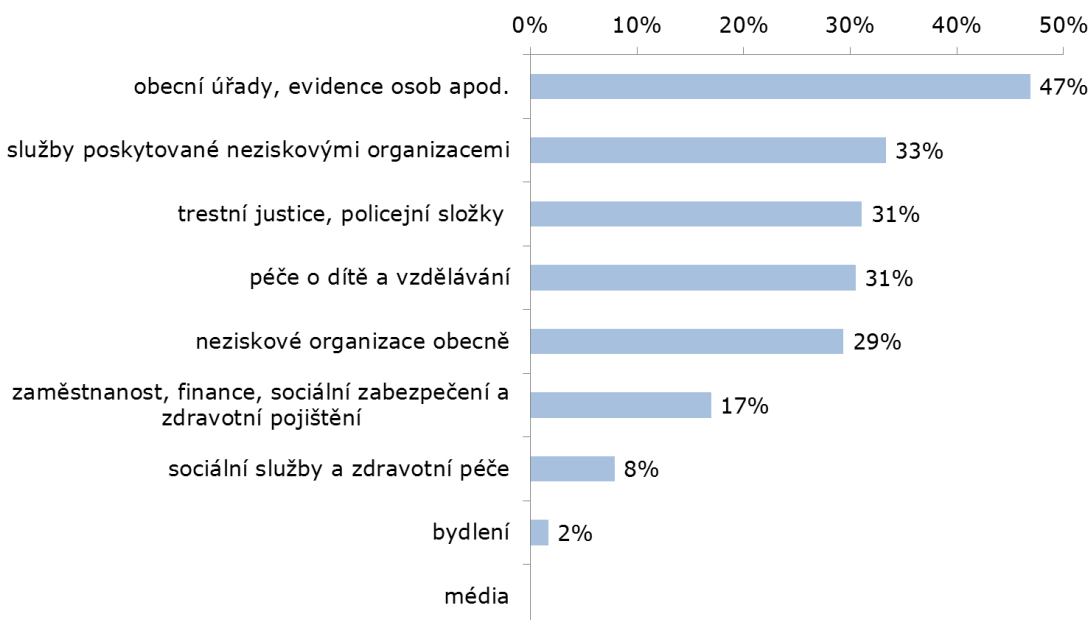
- obecní úřady, případně evidence osob, matriky apod. (47 % respondentů),
- neziskové organizace zaměřené na poskytování určitých konkrétních (a v odpovědi respondenta specifikovaných - viz dále) služeb (33 %),
- instituce působící v oblasti péče o dítě a vzdělávání (31 %),
- orgány trestní justice a policejní složky (31 %),
- neziskové organizace obecně, bez další specifikace (29 %),
- instituce poskytující služby v oblasti zaměstnanosti, financí, finanční a sociální správy apod. (17 %) a
- instituce poskytující sociální služby a zdravotní péči (8 %).

²⁰ Odpovědi první sledované skupiny respondentů na otázku č. 15 dotazníku „Spolupracujete při snaze pomoci osobám ve VTOS / po VTOS nebo při snaze podpořit je při řešení těchto situací s nějakými dalšími institucemi?“ Zjištění shrnutá v tomto komentáři znázorňuje graf č. 31. Odpovědi druhé skupiny respondentů viz graf č. 59 a příslušný komentář.

²¹ Odpovědi první sledované skupiny respondentů na otázku č. 15a dotazníku „Uvedte, prosím, instituce nebo organizace, se kterými při řešení těchto otázek spolupracujete.“ Zjištění shrnutá v tomto komentáři znázorňují grafy č. 32 a 33. Odpovědi druhé skupiny respondentů viz grafy č. 60 a 61 a příslušný komentář.

4. Instituce s převažujícím zaměřením pouze na osoby ve VTOS

Graf č. 32 **Okruh spolupracujících institucí, organizací a služeb u organizací pracujících s osobami ve VTOS - obecná klasifikace**

Podrobné údaje o skupinách institucí spolupracujících při řešení situací týkajících se rodinné situace osob ve VTOS jsou spíše orientační. V některých případech (neziskové organizace, obecní úřady) totiž nebyla specifikována oblast působení příslušných institucí. Cílem tohoto srovnání proto primárně je blíže specifikovat obsah výše uvedených obecnějších kategorií a více konkretizovat okruh institucí, které jsou v tomto směru relevantní. Zároveň ale bylo potřebné alespoň orientačně odlišit spíše „unikátní“ výskyty určitých institucí od těch častěji uváděných. Proto byly u jednotlivých skupin institucí vypočteny podíly respondentů, kteří je uvedli, i přesto, že toto vyjádření je jen orientační a vzhledem k obecnější povaze některých odpovědí vypovídá o významu jednotlivých institucí jen z části (některé typy služeb, ať už působící např. v oblasti zadlužení, azylového bydlení nebo v jiné oblasti, mohly být zahrnuty do kategorie „neziskový sektor obecně“, byť jsou fakticky četnější). V následující podrobnější specifikaci spolupracujících institucí je uvedeno pouze dvanáct nejvíce početně zastoupených institucí, s nimiž respondenti spolupracovali (seřazeny jsou podle podílu jejich uvedení respondenty):²²

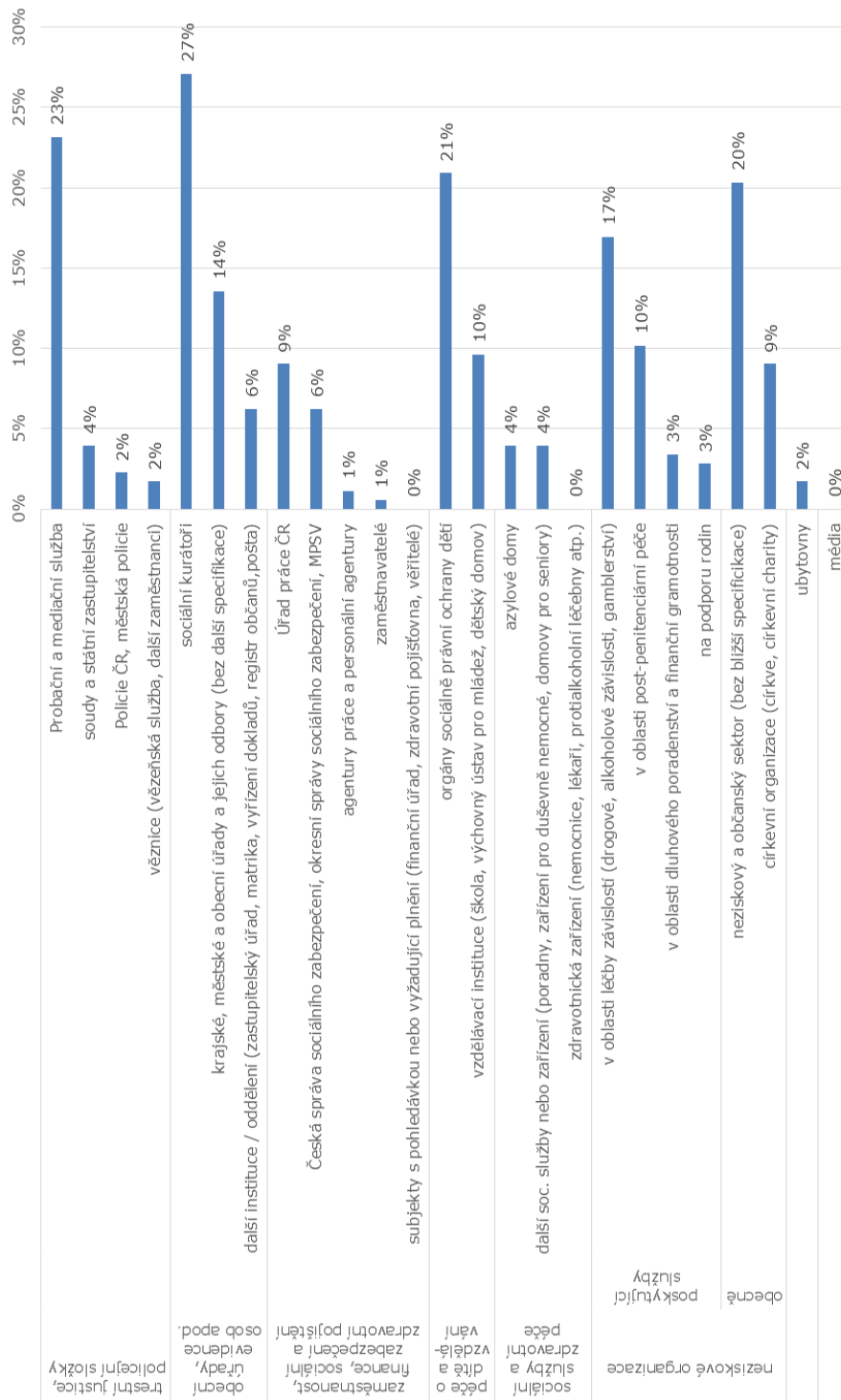
- sociální kurátoři (27 %),
- Probační a mediační služba (23 %),
- orgány sociálně právní ochrany dětí (21 %),
- neziskový a občanský sektor bez bližší specifikace (20 %),
- neziskové organizace poskytující služby v oblasti léčby závislostí - drogové, alkoholové, gamblerství (17 %),
- krajské, městské a obecní úřady a jejich odbory bez podrobnější specifikace (14 %),

²² Úplný přehled těchto institucí podle jejich zařazení do (výše uvedených) obecnějších kategorií zachycuje graf č. 33.

4. Instituce s převažujícím zaměřením pouze na osoby ve VTOS

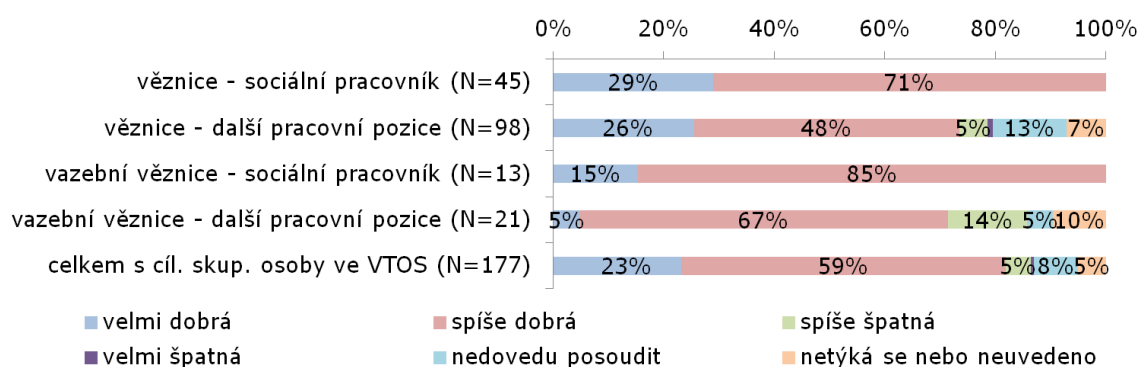
- neziskové organizace poskytující služby v oblasti postpenitenciární péče (10 %),
- vzdělávací instituce - např. škola, výchovný ústav pro mládež, dětský domov (10 %),
- Úřad práce ČR (9 %),
- církevní organizace - církve, církevní charity (9 %),
- různé instituce nebo oddělení úřadů vykonávající občanské agendy, správní služby, služby občanům apod. (zastupitelský úřad, matrika, vyřízení dokladů, registr občanů, pošta) (6 %) a
- Česká správa sociálního zabezpečení, okresní správy sociálního zabezpečení, MPSV (6 %).

Graf č. 33 Okruh spolupracujících institucí, organizací a služeb u organizací pracujících s osobami ve VTOS - podrobná klasifikace

Spolupráci s dalšími institucemi hodnotily²³ tři pětiny (59 %) respondentů pracujících s osobami ve VTOS jako „spíše dobrou“. Nejvíce spokojeni (hodnocení spolupráce jako „velmi dobré“ a „spíše dobré“) byli sociální pracovníci ve věznicích (29 % jich spolupráci hodnotilo jako „velmi dobrou“, 71 % jako „spíše dobrou“) i ve vazebních věznicích (15 % respondentů spolupráci hodnotilo jako „velmi dobrou“, 85 % jako „spíše dobrou“). Jako „spíše špatnou“ hodnotili spolupráci pracovníci na dalších pracovních pozicích ve vazebních věznicích (14 %). Žádný z respondentů neuvdal, že by spolupráce s dalšími pracovníky či institucemi v oblasti penitenciární a postpenitenciární péče byla velmi špatná.

Graf č. 34 **Hodnocení spolupráce s dalšími institucemi při podpoře osob ve VTOS týkající se jejich rodinné situace**

Respondenti pracující s osobami ve VTOS považovali za **nejvýznamnější překážky ztěžující spolupráci s dalšími pracovníky či institucemi v oblasti penitenciární a postpenitenciární péče**²⁴ nejčastěji systémové a technické překážky. Spadající do této kategorie uvedlo 59 % respondentů a k nejčastěji uváděným jednotlivým překážkám zařazeným do této kategorie patřily:

- legislativa (uvedlo 19 % dotázaných) - tj. zákonná opatření a předpisy, zejména v oblasti ochrany osobních údajů, jež znemožňuje pracovníkům sdílet data o osobě ve VTOS s ostatními institucemi penitenciární a postpenitenciární péče,
- komunikace (14 %) - nefunkční předávání informací mezi institucemi, chybějící systém předávání informací, vzájemná neznalost nabízených služeb atd.,
- chybějící koncepce - nekoordinovanost jednotlivých činností, špatná návaznost, překrývání aktivit, nepropojené systémy péče o osoby ve VTOS atd. (14 %),

²³ Odpovědi první sledované skupiny respondentů na otázku č. 16 dotazníku „Jak hodnotíte součinnost s dalšími pracovníky, popřípadě s dalšími institucemi a organizacemi věnujícími se penitenciární a postpenitenciární péči při snaze pomoci osobám ve VTOS / po VTOS nebo při snaze podpořit je při řešení situací spojených s jejich rodinnou situací?“ Zjištění shrnutá v tomto komentáři znázorňuje graf č. 34. Odpovědi druhé skupiny respondentů viz graf č. 62 a příslušný komentář.

²⁴ Odpovědi první sledované skupiny respondentů na otázku č. 17 dotazníku „Jaké nejvýznamnější okolnosti (nejvýše tři) podle Vás nejvíce ztěžují vzájemnou součinnost institucí věnujících se penitenciární a postpenitenciární péči při poskytování pomoci a podpory osobám ve VTOS / po VTOS při řešení těchto situací?“ Zjištění shrnutá v tomto komentáři znázorňují grafy č. 35 a 36. Odpovědi druhé skupiny respondentů viz grafy č. 63 a 64 a příslušný komentář.

4. Instituce s převažujícím zaměřením pouze na osoby ve VTOS

- nedostatečné kapacity - nedostatečná nabídka služeb, nedostatek zaměstnanců a odborníků v oblasti penitenciární a postpenitenciární péče, v jejich přetížení a velká fluktuace (11 %),
- přílišná administrativa (10 %) a
- „lidský faktor“ - neochota některých pracovníků, syndrom vyhoření apod. (6 %).

Dalším okruh respondenty uváděných překážek se vztahoval přímo k osobě a situaci odsouzené osoby, přičemž v této obecnější kategorii byly společně sledovány jak odpovědi týkající se samotného odsouzeného, tak okolnosti charakterizující jeho situaci po opuštění VTOS. Odpovědi zařazené do této kategorie uvedlo 14 % dotázaných a z okolností zahrnutých do této kategorie byla nejčastěji uváděna neochota odsouzených spolupracovat (6 %).

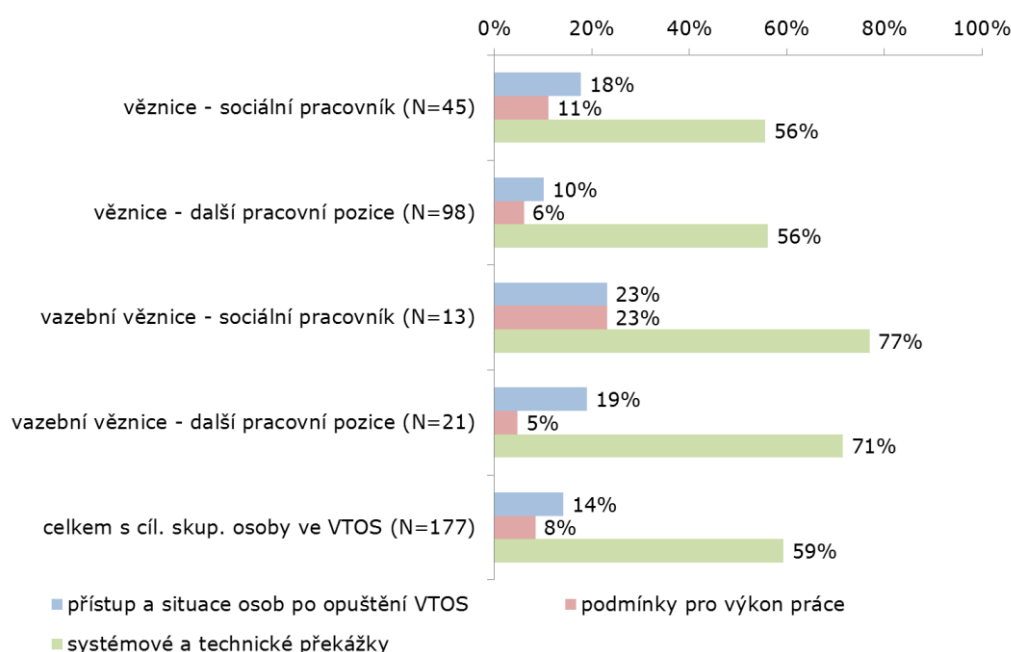
Část respondentů (8 %) také uvedla překážky spojené s výkonem jejich práce. Z těchto překážek byl nejčastější překážkou nedostatek informací a jejich malá využitelnost (5 %).

Systémové překážky výrazně častěji uváděli pracovníci vazebních věznic (sociální pracovníci v 77 %, další pracovníci v 71 %). Podíl respondentů uvádějících tyto překážky byl u obou sledovaných skupin pracovníků srovnatelný (vazební věznice) nebo se dokonce zcela shodoval (věznice).

Překážky spojené s osobou a situací odsouzeného uváděli sociální pracovníci obou vězeňských zařízení srovnatelně často (ve věznicích 18 %, ve vazebních věznicích 23 %). Ve srovnatelné míře (v 19 % případů) byly tyto překážky uvedeny také dalšími pracovníky vazebních věznic. Méně často (10 %) je uváděli další pracovníci vazebních věznic.

Podmínky pro výkon práce ztěžovaly spolupráci mezi institucemi nejčastěji podle sociálních pracovníků ve vazebních věznicích (23 %).

Graf č. 35 **Největší překážky spolupráce s dalšími institucemi při podpoře osob ve VTOS - obecná klasifikace**

Graf č. 36 Největší překážky spolupráce s dalšími institucemi při podpoře osob ve VTOS - podrobná klasifikace

Faktory, které podle respondentů mohou přispět ke zlepšení součinnosti mezi institucemi věnujícími se penitenciární a postpenitenciární péči,²⁵ byly shrnuty do těchto čtyř obecnějších kategorií:

- spolupráce s odsouzeným,
- předpoklady pracovníka,
- získané kontakty a probíhající spolupráce a
- obecnější podmínky.

Necelé dvě pětiny respondentů (37 %) uváděly postupy nebo okolnosti, které byly zařazeny do kategorie kontakty a spolupráce. V této kategorii byly nejčastěji uváděnými okolnostmi spolupráce institucí působících v oblasti penitenciární a postpenitenciární péče (19 %), jejich vzájemná komunikace a výměna informací mezi nimi (16 %) a odborná setkání nebo stáže (8 %).

Další skupiny faktorů uvedených respondenty byly uváděny ve srovnatelné míře (předpoklady pracovníka 18 %, spolupráce s odsouzeným 14 % a obecnější podmínky 10 %). V rámci obecnější kategorie předpoklady pracovníka nebyly v podrobnějším členění rozlišeny další dílčí skupiny odpovědí, i v podrobnějším členění tak byla kategorie předpoklady pracovníka / „lidský faktor“ jako podpůrný faktor vnímána v 18 % případů. K dalším významnějším podpůrným faktorům respondenti řadili:

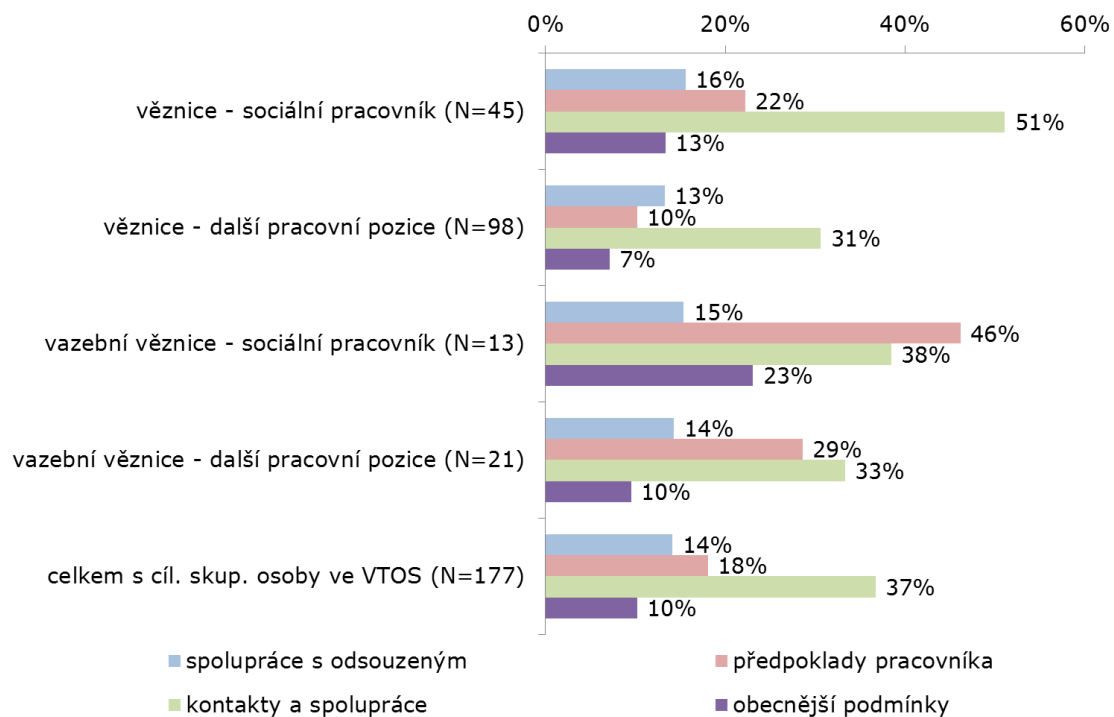
- navázání kontaktu mezi institucí poskytující post-penitenciární péči a osobou, která ještě pobývá ve VTOS (7 %),
- zájem odsouzené osoby spolupracovat (6 %) a
- legislativní úpravu, zákonné regulace apod. (5 %).

Okolnosti zařazené do kategorie kontakty a spolupráce mezi podpůrné faktory řadili častěji sociální pracovníci (51 % ve věznicích, 38 % ve vazebních věznicích). Předpoklady pracovníka a obecnější podmínky nejčastěji uváděli sociální pracovníci ve vazební věznicí (předpoklady pracovníka ve 46 % případů, obecnější podmínky ve 23 % případů). Spolupráce s odsouzeným byla všemi skupinami respondentů uváděné ve srovnatelné míře.

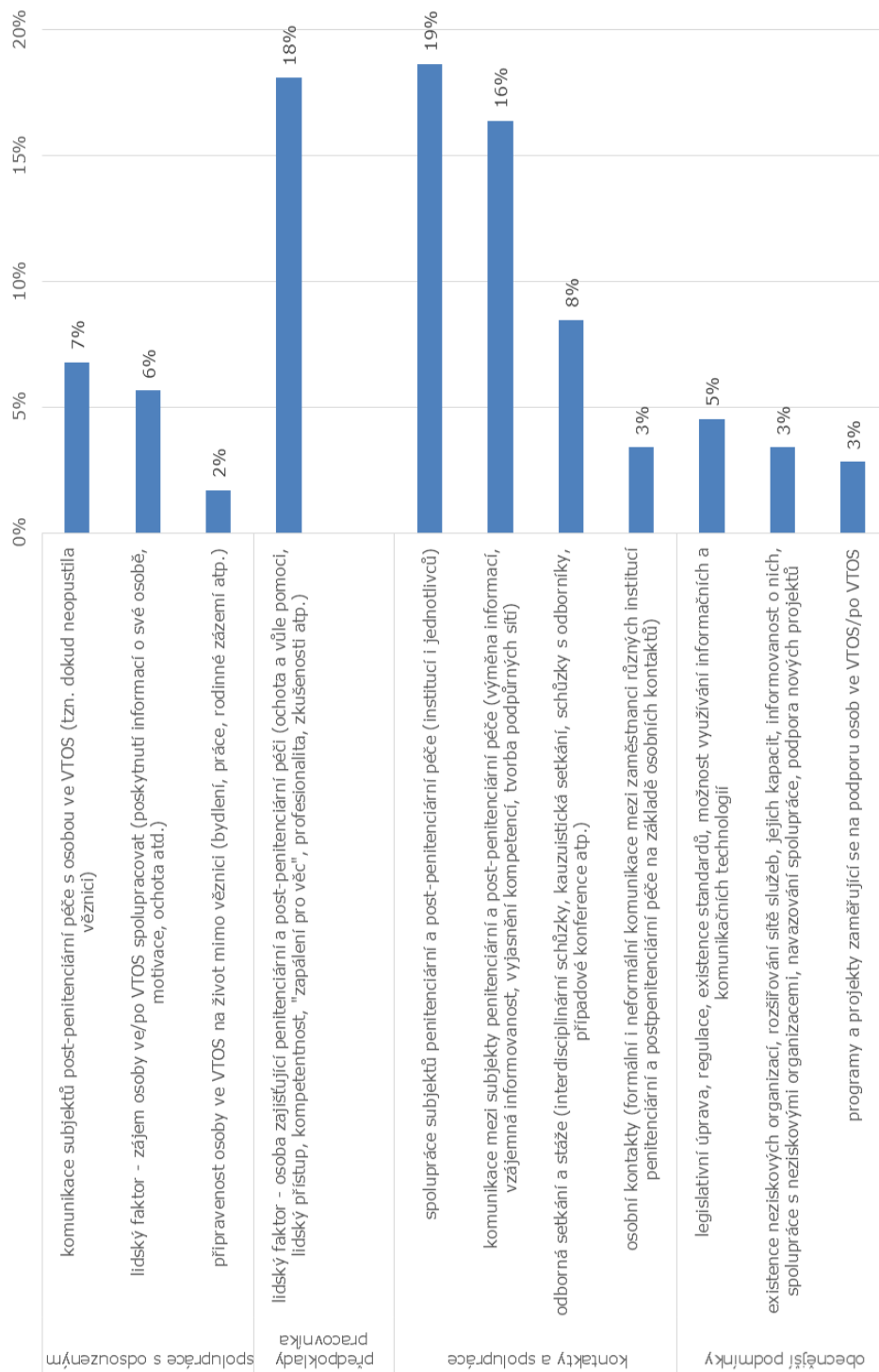
²⁵ Odpovědi první sledované skupiny respondentů na otázku č. 18 dotazníku „Jaké nejvýznamnější postupy nebo okolnosti (nejvýše tři) podle Vás naopak nejvíce zlepšují součinnost mezi institucemi věnujícími se penitenciární a postpenitenciární péči při poskytování pomoci a podpory osobám ve VTOS / po VTOS v těchto situacích?“ Zjištění shrnutá v tomto komentáři znázorňují grafy č. 37 a 38. Odpovědi druhé skupiny respondentů viz grafy č. 65 a 66 a příslušný komentář.

4. Instituce s převažujícím zaměřením pouze na osoby ve VTOS

Graf č. 37 **Postupy nebo okolnosti zlepšující možnosti spolupráce při podpoře osob ve VTOS - obecná klasifikace**

Graf č. 38 Postupy nebo okolnosti zlepšující možnosti spolupráce při podpoře osob ve VTOS - podrobná klasifikace

Okolnosti a postupy, jež podle respondentů osobám ve VTOS nejvíce pomáhají při řešení potíží souvisejících s jejich rodinnou situací,²⁶ byly rozděleny do těchto tří hlavních skupin:

- podpůrné aktivity, programy, oblasti podpory,
- spolupráce s dalšími institucemi, kontakty,
- faktory přispívající k resocializaci.

Nejširší okruh odpovědí, ale i jejich nejčtenější výskyt, přitom byly zaznamenány v první uvedené kategorii. Celkově jednu nebo více odpovědí spadajících do kategorie podpůrné aktivity, programy, oblasti podpory uvedlo 72 % dotázaných. Nejčastěji byly v této kategorii uvedeny tyto odpovědi:

- podpora při získání ubytování / bydlení, startovacího bydlení, ubytování v azylovém domě (30 %),
- podpora při získávání zaměstnání, zajištění zaměstnanosti, vytváření pracovních návyků (20 %),
- navázání kontaktu, obnovení či zkvalitnění vztahů v rodině, sociální vazby, mezilidské vztahy (20 %),
- řešení zadluženosti (včetně dluhů za neplacení výživného), dluhové poradenství, finanční gramotnost (16 %),
- písemný a návštěvní kontakt s rodinou; zajištění / udržení kontaktu s rodinou (13 %) a
- řešení drogových závislostí, drogová prevence, zprostředkování léčby (6 %).

Navázání spolupráce s dalšími institucemi vnímalo jako důležitou pomoc osobám ve VTOS 14 % dotázaných, přičemž nejčastěji byla v této souvislosti zmiňována spolupráce se sociálními kurátory (7 % respondentů).

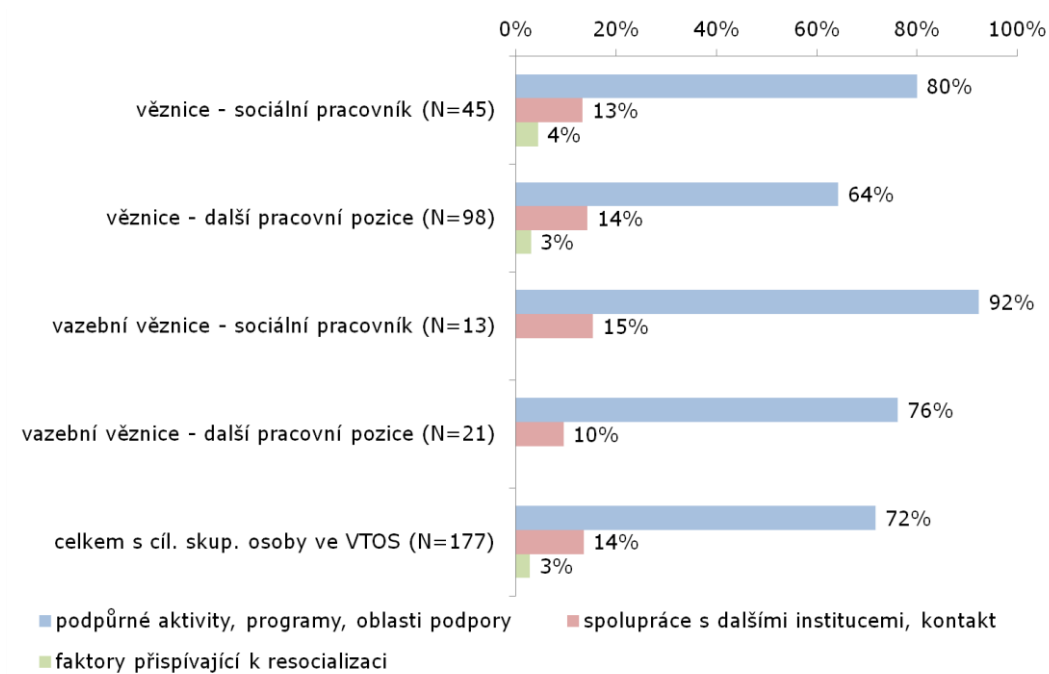
Menší počet respondentů (3 % z celkového počtu dotázaných v této skupině osob) zařadil mezi důležité okolnosti faktory přispívající k resocializaci osob ve VTOS (2 % dotázaných byl uveden přístup pracovníka a v 1 % případů byl uveden přístup odsouzeného).

Podpůrné aktivity nejčastěji uváděli sociální pracovníci v obou typech vězeňských zařízení (92 % ve vazební věznici, 80 % ve věznici). Faktory přispívající k resocializaci zmiňovali obě skupiny pracovníků věznic, na rozdíl od pracovníků ve vazebních věznicích, ve kterých tyto faktory nevedl žádný z dotázaných (a to ani u jedné ze sledovaných skupin pracovníků). Podíl dotázaných uvádějících spolupráci a kontakt s dalšími institucemi byl u všech čtyř sledovaných skupin osob srovnatelný.

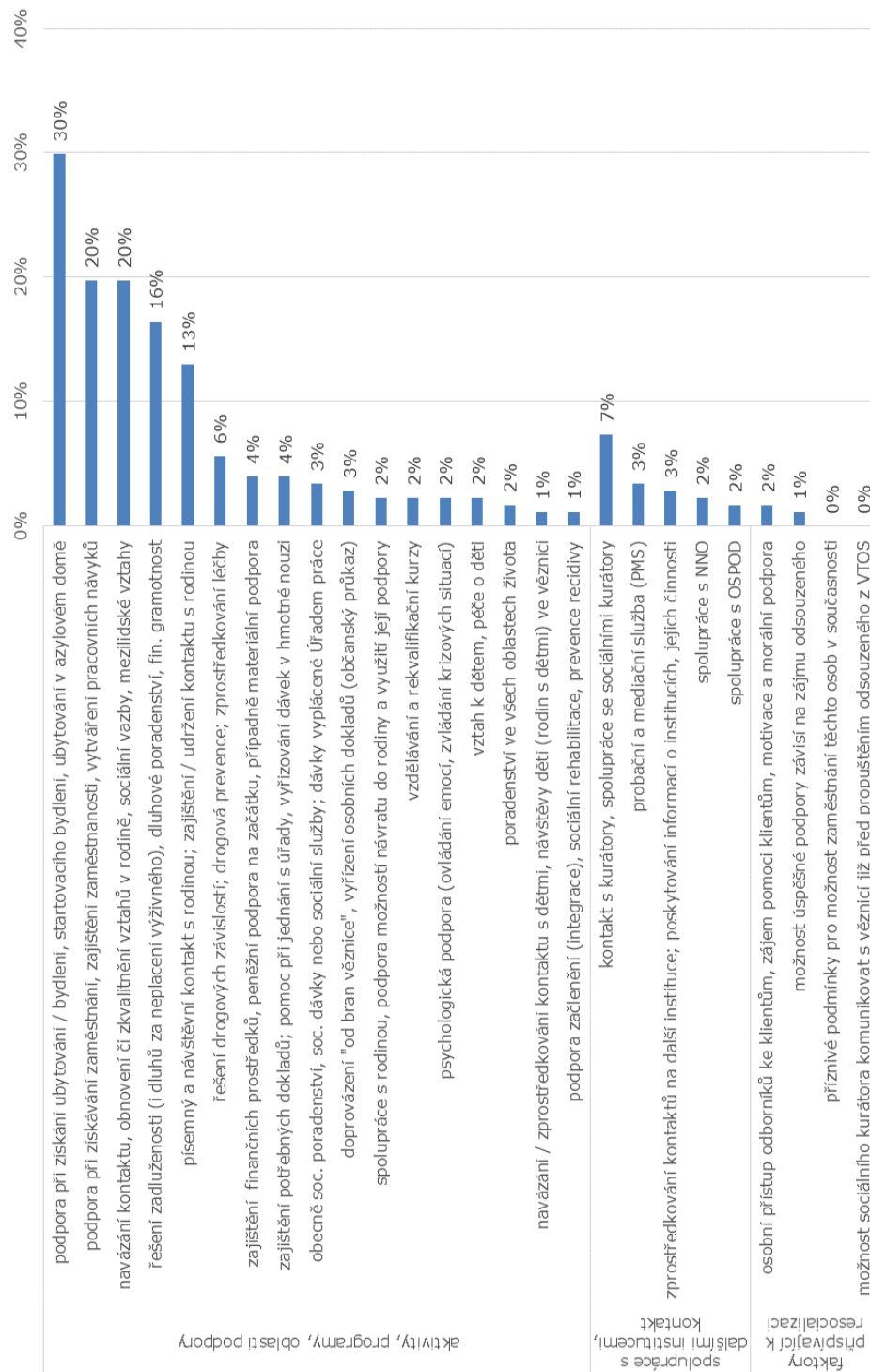
²⁶ Odpovědi první sledované skupiny respondentů na otázku č. 19 dotazníku „Uvedte, prosím, oblasti (nejvýše tři), ve kterých se podle Vás odborníkům a institucím věnujícím se penitenciární a postpenitenciární péči nejvíce daří pomáhat osobám ve VTOS při řešení jejich potíží souvisejících s jejich rodinnou situací. Uvedte, prosím, okolnosti, které jsou v tomto směru podle Vás pro osoby ve VTOS nejvýznamnější, bez ohledu na to, zda se týkají Vaší práce nebo činnosti (služeb) Vaší instituce, nebo k nim přispívají služby a aktivity jiných institucí, vzájemná součinnost různých institucí atd.“ Zjištění shrnutá v tomto komentáři znázorňují grafy č. 39 a 40. Odpovědi druhé skupiny respondentů viz grafy č. 67 a 68 a příslušný komentář.

4. Instituce s převažujícím zaměřením pouze na osoby ve VTOS

Graf č. 39 **Oblasti poskytování účinné podpory a pomoci osobám ve VTOS - obecná klasifikace**

Graf č. 40 Oblasti poskytování účinné podpory a pomoci osobám ve VTOS - podrobná klasifikace

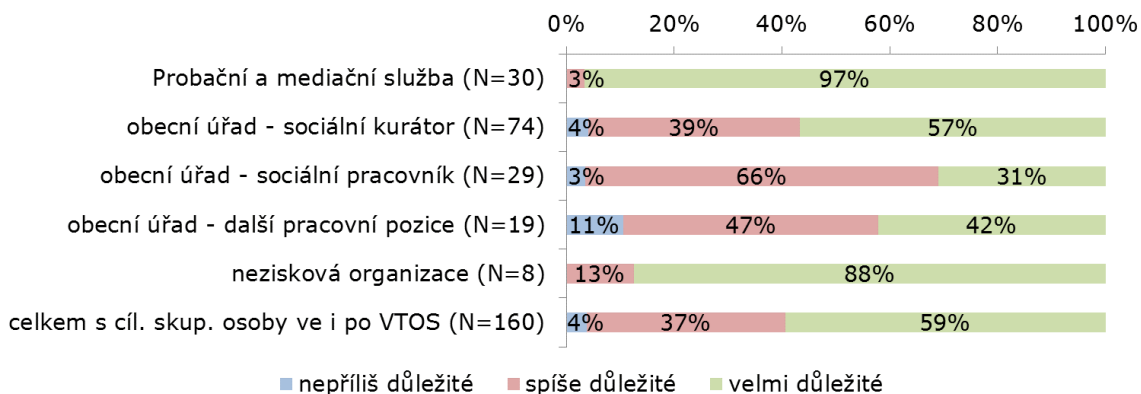
5. Instituce s převažujícím zaměřením současně na osoby ve VTOS i osoby po VTOS

5.1 Důležitost tématu rodinné situace při práci s osobami ve VTOS/po VTOS

Pro téměř tři pětiny (59 %) respondentů pracujících převážně s osobami ve i po VTOS byly **informace o rodinné situaci** těchto osob „**velmi důležité**“ pro jejich práci.²⁷ „Spíše důležité“ byly tyto informace pro necelé dvě pětiny (37 %) dotázaných pracujících převážně s osobami ve i po VTOS. Jako „nepříliš důležité“ pro svoji práci je vnímala čtyři procenta dotázaných pracujících převážně s osobami ve i po VTOS.

Nejvyšší podíl respondentů, kteří vnímali rodinnou situaci osob ve VTOS pro svoji práci jako „velmi důležitou“, byl zjištěn u pracovníků PMS (97 % z jejich celkového počtu) a u zástupců neziskových organizací (7 z 8 dotázaných). Nejnižší podíl respondentů, pro jejichž práci byly „velmi důležité“ informace o rodinné situaci osob ve a po VTOS, byl zjištěn u dvou skupin pracovníků obecních úřadů, a to u sociálních pracovníků (31 %) a u dalších pracovníků obecních úřadů (42 %).

Graf č. 41 **Důležitost informací o rodinné situaci osoby ve VTOS/po VTOS pro práci s těmito osobami**

Pro práci pracovníků zaměřujících se převážně na osoby ve i po VTOS byly z informací týkajících se rodinné situace za **nejdůležitější**²⁸ považovány ty, které se týkaly rodinných vztahů a rodinných vazeb nebo kontaktu vězněné osoby se členy rodiny - okolnosti zařazené do této kategorie uvedlo 53 % ze všech respondentů

²⁷ Odpovědi druhé sledované skupiny respondentů na otázku č. 8 dotazníku „Do jaké míry jsou informace o rodinné situaci osoby ve VTOS/po VTOS důležité pro Vaši práci s těmito osobami?“ Zjištění shrnutá v tomto komentáři znázorňuje graf č. 41. Odpovědi první skupiny respondentů viz graf č. 13 a příslušný komentář.

²⁸ Odpovědi druhé sledované skupiny respondentů na otázku č. 9 dotazníku „Jaké konkrétní informace o rodinné situaci osoby ve VTOS / po VTOS (uvedte, prosím, nejvýše tři) jsou pro Vaši práci zpravidla nejdůležitější?“ Zjištění shrnutá v tomto komentáři znázorňují grafy č. 42 a 43. Odpovědi první skupiny respondentů viz grafy č. 14 a 15 a příslušný komentář.

zastupujících tuto skupinu. Největší význam přitom byl v rámci okolností zařazených do této kategorie přikládán současným vztahům v rodině odsouzeného (29 %) a kontaktu rodiny s odsouzeným a spolupráci s rodinou (18 %). Jiné okolnosti zařazené do této kategorie (udržení vazeb a obnovení kontaktů s rodinou, sociální vazby a vztahy s okolím, pohled rodiny na osobu ve výkonu trestu či vztahové problémy) vnímalo pro svoji práci jako důležité méně než 5 % dotázaných.

Jen o málo nižší význam oproti předchozí skupině okolností respondenti pracující převážně s osobami ve i po VTOS přikládali osobním předpokladům reintegrace (47 %) a možnostem opory a existence zázemí v rodině (44 %). K nejčastěji uváděným jednotlivým okolnostem v těchto dvou obecnějších kategoriích patřily skutečnosti:

- možnosti opory a pomoci vězněnému ze strany rodiny, možnost poskytnutí zázemí rodinou a možnost návratu do rodiny (37 % dotázaných),
- bydlení (35 % dotázaných),
- ekonomická situace, příjem, dluhy, exekuce apod. (23%),
- stabilita rodinného a obecněji sociálního zázemí (11 %) a
- zaměstnání, příprava na povolání a pracovní návyky (9 %).

Okolnosti, které byly zařazeny do kategorie základních informací o rodině, jako důležité pro svoji práci vnímalo 34 % dotázaných. Význam všech tří jednotlivých skupin odpovědí v této kategorii byl v podstatě srovnatelný, kdy se pohyboval v rozmezí mezi 13 a 16 %:

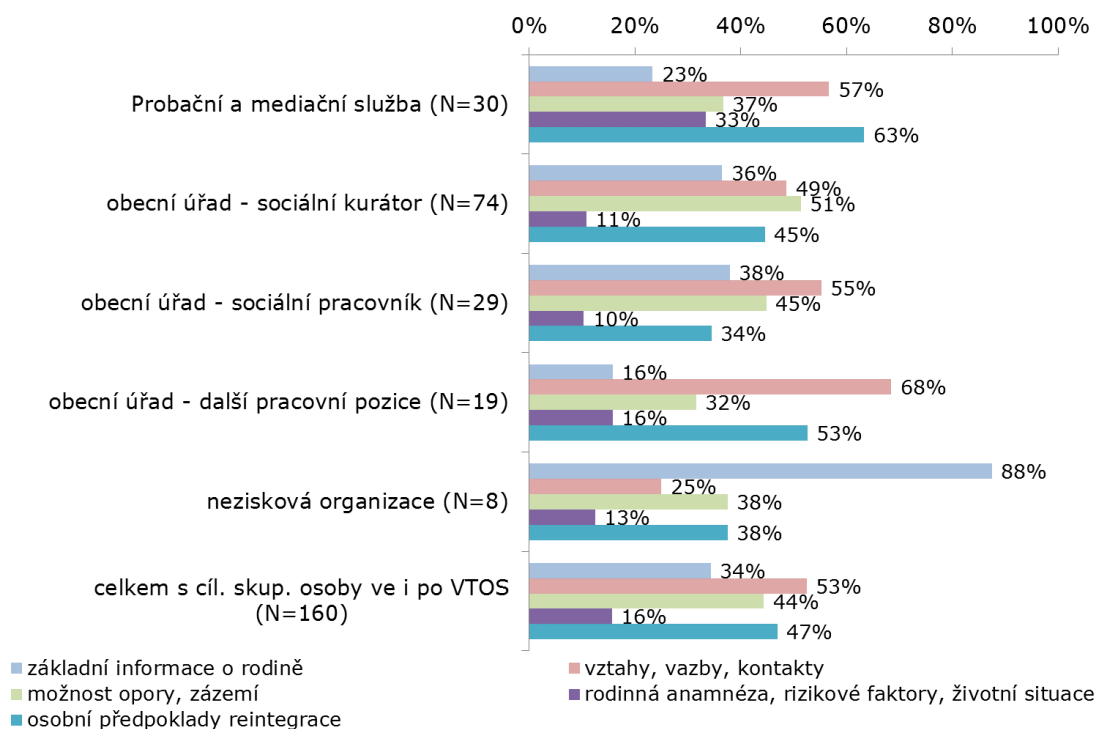
- vyživovací povinnost, výživné, výchova dětí a styk s dětmi (16 %),
- obecně informace o rodině, složení rodiny (14 %) a
- partnerská situace, rodinný stav, manželka, děti (13 %).

Některou z okolností, které se týkaly rodinné anamnézy odsouzeného nebo životní situace jeho rodiny, za důležitou pro svoji práci považovalo 16 % dotázaných pracujících s osobami ve i po VTOS. Fungování nebo funkčnost rodiny či rodinnou anamnézu považovalo za významnou 11 % z nich. Další respondenty uváděné okolnosti, které byly přiřazeny do této kategorie, vnímalo pro svoji práci jako důležitou méně než pět dotázaných pracujících s osobami ve a po VTOS.

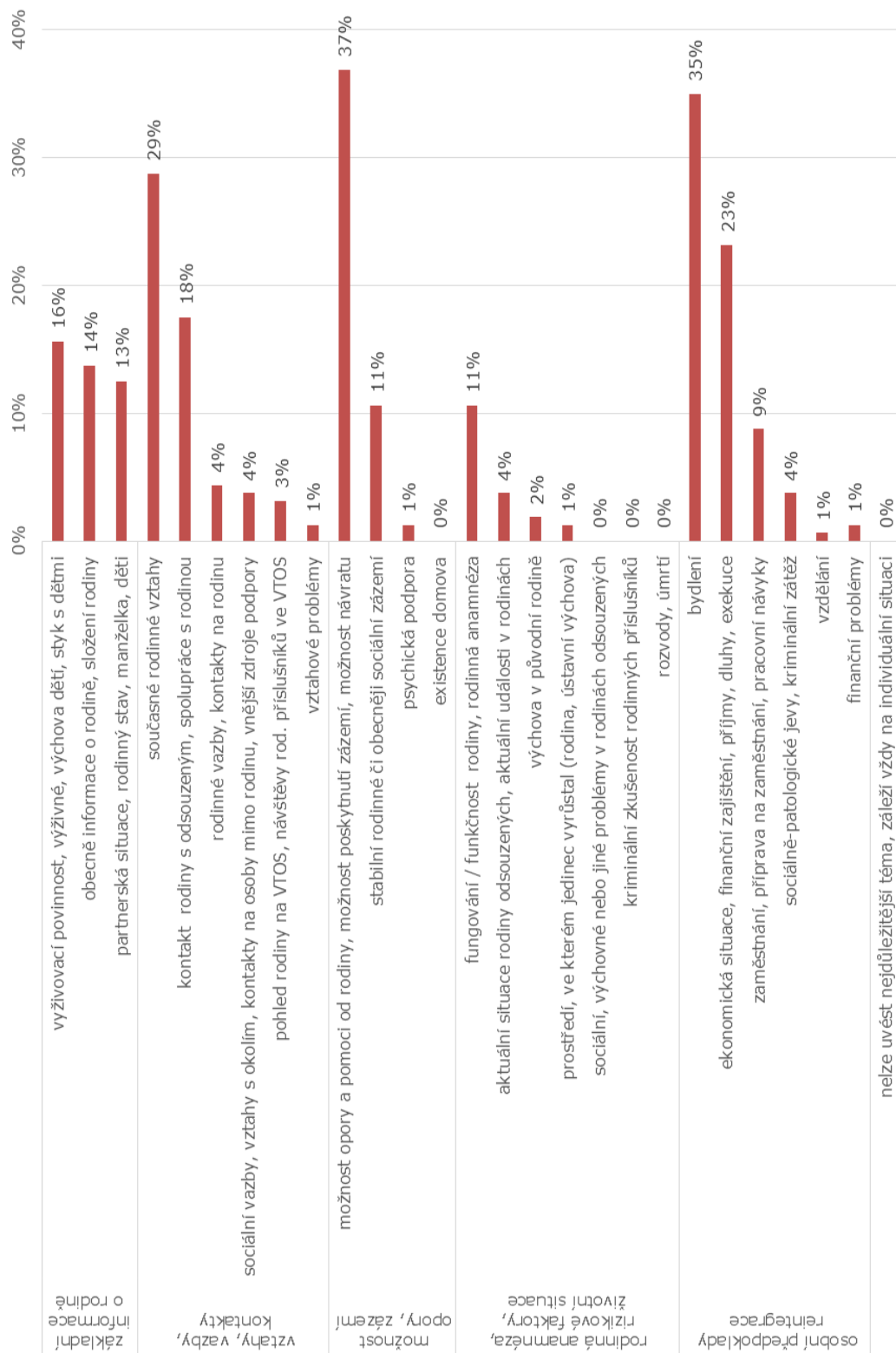
Rodinné vztahy a rodinné vazby častěji než ostatní dotázaní v této skupině vnímali jako důležité další pracovníci obecních úřadů (68 %). Ti zároveň přikládali menší význam než ostatní dotázaní možnostem opory a zázemí, jež může rodina odsouzenému poskytnout (32 %). V obou těchto ohledech se další pracovníci lišili nejen od odpovědí získaných od všech respondentů pracujících s osobami ve i po VTOS, ale i od sociálních kurátorů a sociálních pracovníků obcí. Naproti tomu sociální kurátoři přikládali jednotlivým obecnějším kategoriím okolností v podstatě shodný význam jako celá skupina osob pracujících s osobami ve a po VTOS. V případě sociálních pracovníků obcí byl jediným výraznějším rozdílem oproti celé této skupině dotazovaných nižší podíl těch, pro jejichž práci byly důležité osobní předpoklady reintegrace. Osobní předpoklady reintegrace byly naopak více než u ostatních respondentů důležité pro práci respondentů reprezentujících Probační a mediační službu. Sedm z osmi dotázaných zástupců neziskových organizací vnímalo pro svoji práci jako důležité základní charakteristiky rodiny.

5. Instituce s převažujícím zaměřením současně na osoby ve VTOS i osoby po VTOS

Graf č. 42 **Nejdůležitější informace týkající se rodinné situace osob ve VTOS/po VTOS - obecná klasifikace**

Graf č. 43 Nejdůležitější informace týkající se rodinné situace osob ve VTOS/po VTOS - podrobná klasifikace

5. Instituce s převažujícím zaměřením současně na osoby ve VTOS i osoby po VTOS

Jako **důvod ke sledování otázek týkajících se rodinné situace**²⁹ uvedla většina (56 %) osob pracujících převážně s osobami ve VTOS a po VTOS okolnosti vztahující se k resocializaci a podpoře osoby po VTOS. Nejčastěji uváděnými důvody v této oblasti byly:

- úsilí o začlenění či resocializaci a o návrat do běžného života obecně, bez konkrétnější specifikace (17 % dotázaných),
- konstatování významu rodiny při reintegraci (17 %),
- podpora osoby po VTOS poskytovaná dotázanou institucí (8 %),
- rozhodnutí o zaměření terapie po VTOS (7 %) a
- analýza prostředí, rizikových a podpůrných faktorů (5 %).

Okolnosti týkající se fungování rodiny uvedla čtvrtina (27 %) a zjišťování klíčových informací přibližně pětina (19 %) ze skupiny osob pracujících s osobami ve i po VTOS. Nejčastěji uváděnými konkrétními důvody pro sledování rodinné situace v těchto dvou oblastech byly:

- sociální opora poskytovaná rodinou či existence zázemí (16 %),
- řešení bydlení a možnosti podpory ze strany rodiny v této oblasti (11 %),
- získání (dále respondenty různým způsobem specifikovaných) informací (11 %) a
- vyhodnocení a prevence rizika recidivy (7 %).

Zacházení ve výkonu trestu či přípravu na propuštění a práci s osobami z cílové skupiny obecně (tj. bez rozlišení toho, zda jde o práci s osobami ve výkonu trestu nebo s osobami po VTOS) uvedla přibližně desetina dotázaných (v prvním případě 11 % a ve druhém 8 %). V těchto dvou oblastech byly nejčastěji uvedeny tyto jednotlivé důvody pro sledování rodinné situace:

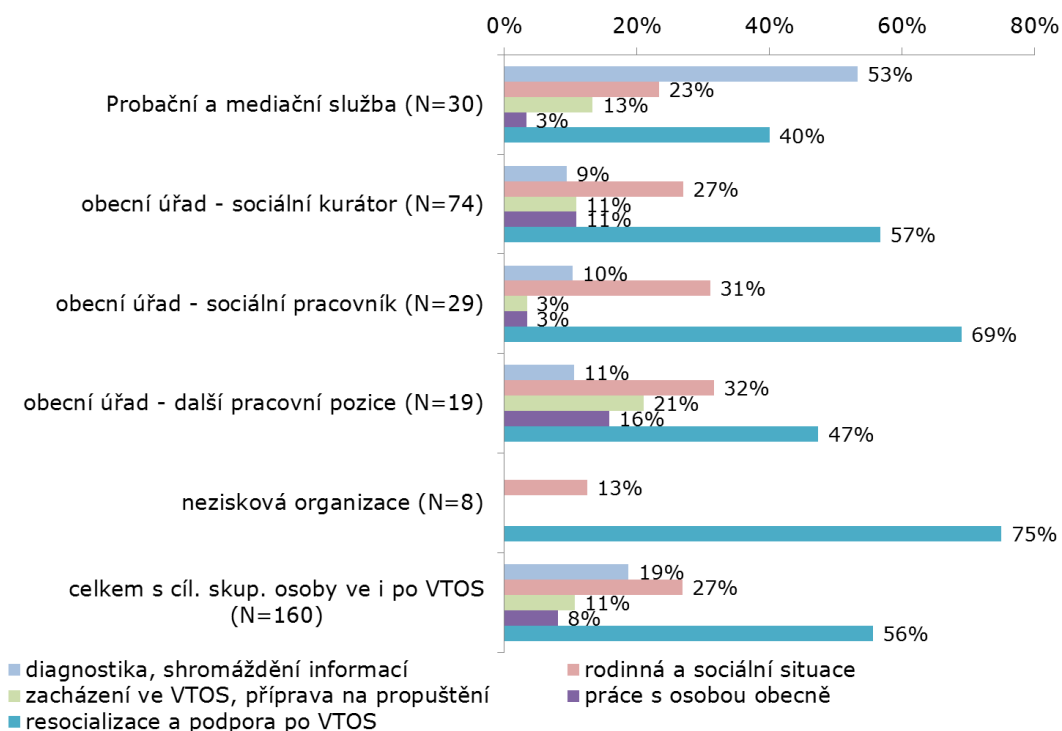
- zajištění potřeb nebo řešení problémů osoby (8 % dotázaných),
- práce s osobou ve VTOS (5 %) a
- nastavení vhodné pomoci před opuštěním (4 %).

Resocializaci a podporu po VTOS mezi důvody pro sledování tématu rodinné situace řadilo šest z osmi dotázaných zástupců neziskových organizací a přibližně dvě třetiny (69 %) sociálních pracovníků obcí. Nejnižší podíl osob, podle kterých byla důvodem ke sledování rodinné situace resocializace a podpora po VTOS, byl mezi dotázanými pracovníky PMS (40 %) a dalšími pracovníky obecních úřadů (47 %). U pracovníků PMS byl oproti jiným skupinám osob naopak vyšší podíl těch, kteří jako důvod ke sledování tématu rodinné situace uváděli zjišťování klíčových informací (53 %). Další pracovníci obecních úřadů častěji než ostatní skupiny dotázaných uváděli důvody, které se týkaly zacházení ve VTOS a přípravu na propuštění (21 %).

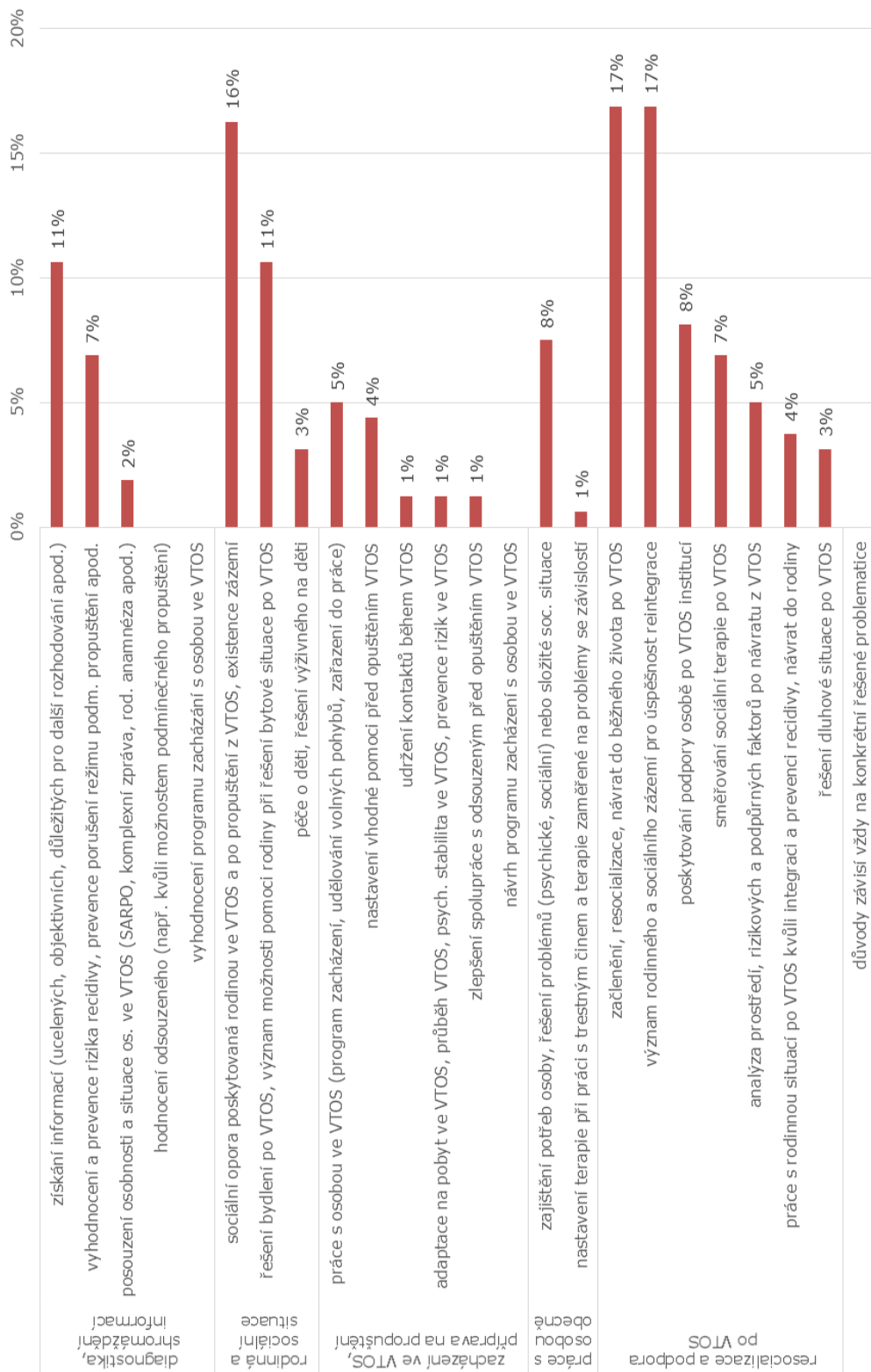
²⁹ Odpovědi druhé sledované skupiny respondentů na otázku č. 10 dotazníku „A z jakého důvodu?“ (považujete výše uvedené informace o rodinné situaci osoby ve VTOS / po VTOS za nejdůležitější?). Zjištění shrnutá v tomto komentáři znázorňují grafy č. 44 a 45. Odpovědi první skupiny respondentů viz grafy č. 16 a 17 a příslušný komentář.

5. Instituce s převažujícím zaměřením současně na osoby ve VTOS i osoby po VTOS

Graf č. 44 **Důvody ke sledování otázek týkajících se rodinné situace osob ve VTOS/po VTOS - obecná klasifikace**

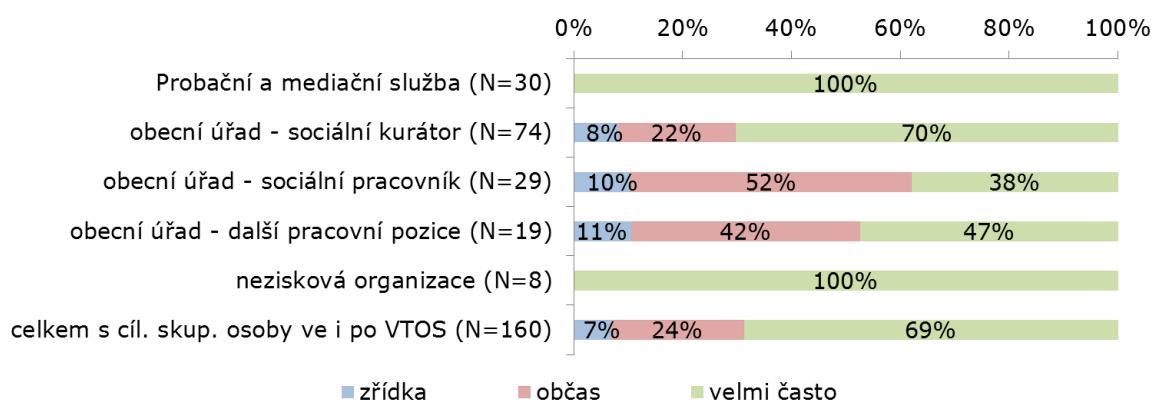
Graf č. 45 Důvody ke sledování otázek týkajících se rodinné situace osob ve VTOS/po VTOS - podrobná klasifikace

Přibližně dvě třetiny respondentů (69 %) pracujících převážně s osobami ve VTOS i po VTOS **se při výkonu své práce „velmi často“ věnovaly otázkám týkajícím se rodinné situace**³⁰ těchto osob. „Občas“ se těmto otázkám věnovala přibližně čtvrtina (24 %) dotázaných v této skupině. Sedm procent dotázaných z této skupiny se uvedeným otázkám věnovalo pouze „zřídka“.

Rodinné situaci osob ve VTOS a po VTOS se věnovali „velmi často“ všichni dotázaní pracovníci PMS a všech osm dotázaných zástupců neziskových organizací. Nejméně často se těmto otázkám věnovali sociální pracovníci a další pracovníci obcí. „Velmi často“ se rodinné situaci osob ve a po VTOS věnovaly necelé dvě pětiny (38 %) sociálních pracovníků. Přibližně polovina (52 %) dotázaných sociálních pracovníků se těmto otázkám věnovala „občas“. U dalších pracovníků obcí byl tento poměr opačný: „velmi často“ se tématu věnovala necelá polovina (47 %) dotázaných dalších pracovníků a „občas“ se jí věnovaly přibližně dvě pětiny (42 %) z nich.

Graf č. 46 **Četnost otázek týkajících se rodinné situace osob ve VTOS/po VTOS**

V souvislosti s rodinnou situací osob ve a po VTOS **se respondenti při své práci nejčastěji setkávali se situacemi**³¹, jež byly rozděleny do těchto tří hlavních skupin:

- rodina, rodinné zázemí, kontakt s rodinou, vztahy, události v rodině,
- oblasti individuální podpory a
- klíčové individuální charakteristiky.

Některou ze situací nebo témat spadajících do první uvedené oblasti uvedla převážná většina (88 %) dotázaných pracujících s osobami ve a po VTOS. Nejčastěji uváděnými okolnostmi zařazenými do této kategorie byly:

- skladba rodiny, rodinné vztahy, funkčnost rodiny (uvedlo 53 % dotázaných),

³⁰ Odpovědi druhé sledované skupiny respondentů na otázku č. 11 dotazníku „Jak často se v rámci výkonu své práce věnujete otázkám týkajícím se rodinné situace osob ve VTOS?“ Zjištění shrnutá v tomto komentáři znázorňuje graf č. 46. Odpovědi první skupiny respondentů viz graf č. 18 a příslušný komentář.

³¹ Odpovědi druhé sledované skupiny respondentů na otázku č. 12 dotazníku „Můžete uvést nejvýše tři okruhy otázek, které se týkají rodinné situace osob ve VTOS / po VTOS, s nimiž se nejčastěji setkáváte při práci s těmito osobami nebo při spolupráci s Vašimi kolegy nebo pracovníky jiných institucí či organizací?“ Zjištění shrnutá v tomto komentáři znázorňují grafy č. 47 a 48. Odpovědi první skupiny respondentů viz grafy č. 19 a 20 a příslušný komentář.

5. Instituce s převažujícím zaměřením současně na osoby ve VTOS i osoby po VTOS

- existence rodiny, zázemí, možnost poskytnutí opory (44 %),
- kontakt s dětmi, zajištění péče o děti, výživné (24 %),
- kontakt s rodinou obecně (18 %) a
- kontakt osoby s rodinou ve VTOS (7 %).

Mezi oblastmi individuální podpory (celkem okolnosti spadající do této kategorie uvedlo 54 % dotázaných) byly jako nejčastěji řešené uváděny:

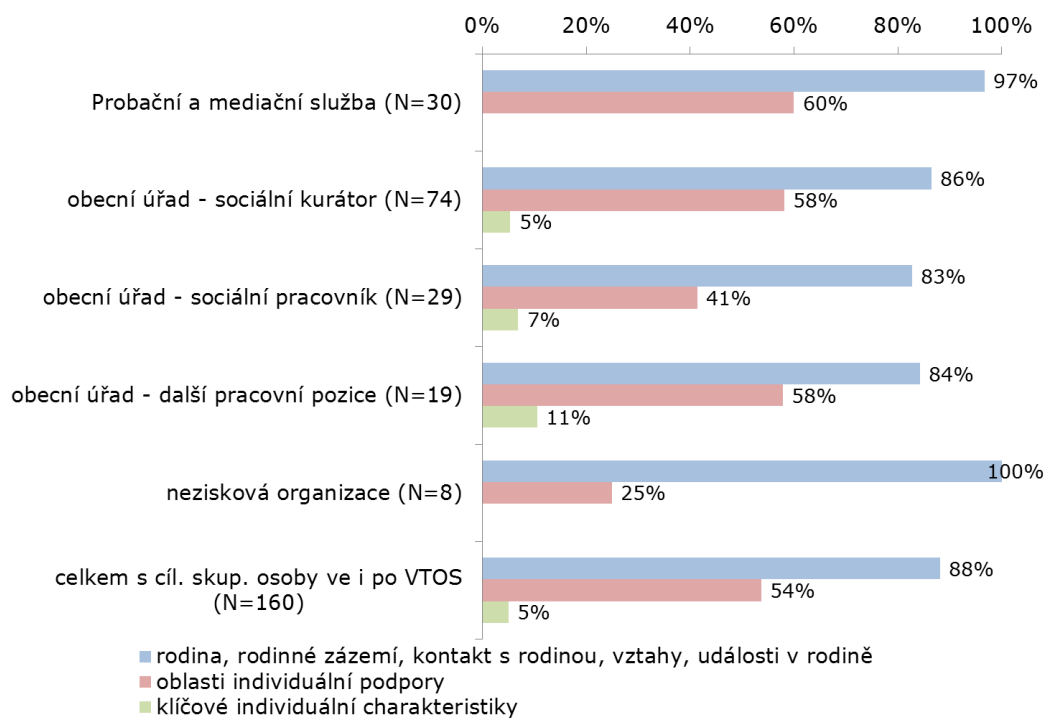
- bydlení nebo ubytování (37 %),
- příjem a příjmová situace (16 %),
- dluhy nebo dluhové poradenství (14 %) a
- zaměstnání (13 %).

Nevelký počet respondentů (5 % dotázaných ve skupině respondentů pracujících s osobami ve a po VTOS) přiřadil mezi nejčastěji řešené otázky také tyto, primárně individuální, charakteristiky, které ale mají vazbu k rodině a rodinné situaci osoby:

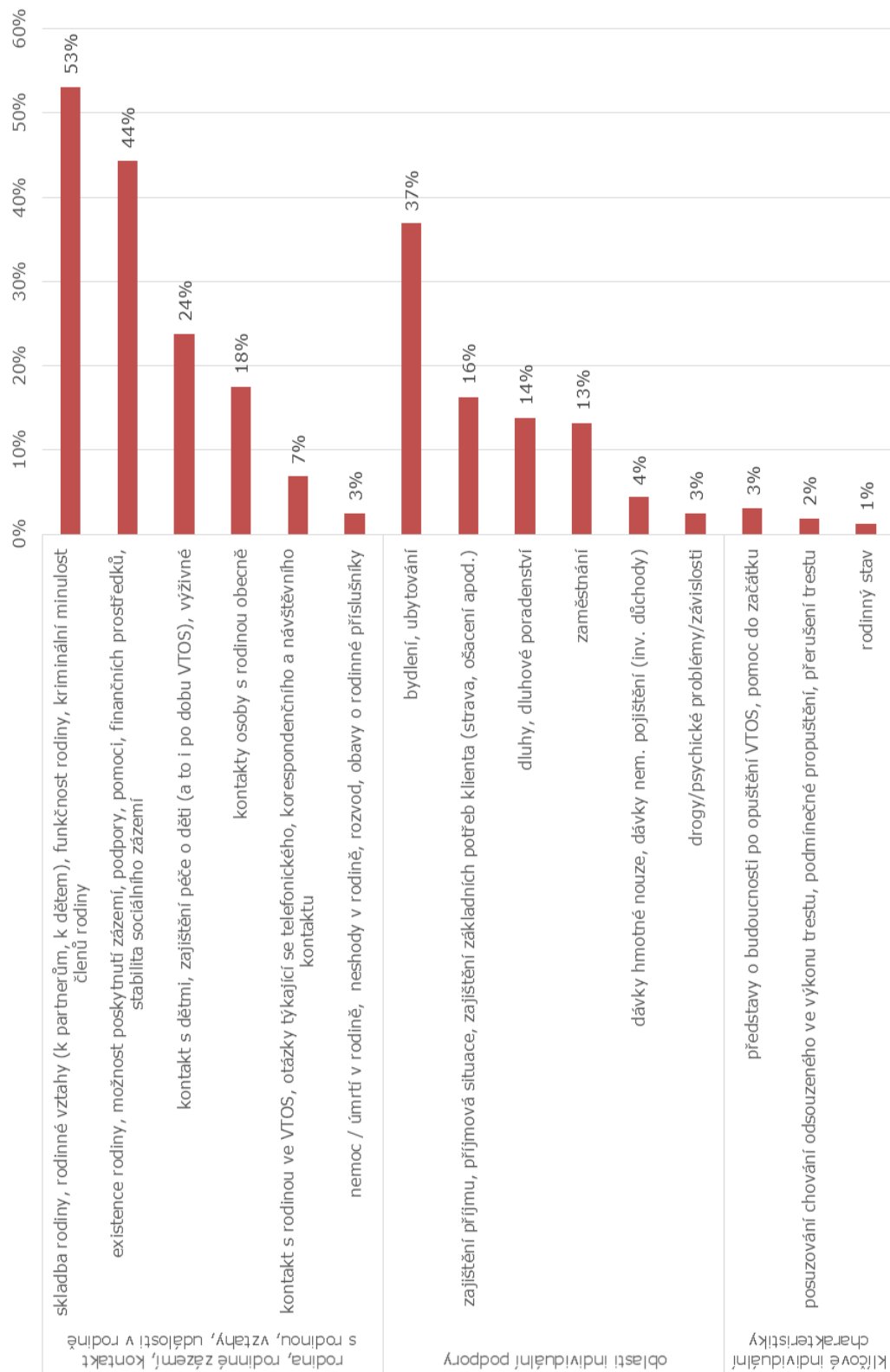
- představy o budoucím životě osoby po opuštění VTOS (3 %),
- posuzování chování ve výkonu trestu, podmíněčné propuštění apod. (2 %) a
- rodinný stav (1 %).

Témata rodiny, rodinného zázemí, kontaktu s rodinou a rodinných vztahů uvedlo všech osm zástupců neziskových organizací a téměř všichni (97 %) dotázaní pracovníci PMS. Všechny tři skupiny pracovníků obecních úřadů uváděly tato témata ve srovnatelné míře, kdy je uvedlo přibližně 85 % dotázaných. Oblasti individuální podpory byly nejméně často uváděny pracovníky neziskových organizací (uvedli je pouze dva z osmi dotázaných) a sociálními pracovníky obecních úřadů (41 %). U dalších dvou skupin pracovníků obecních úřadů a pracovníků PMS uvedly tyto okolnosti tři pětiny dotázaných. Důležité individuální charakteristiky, které se týkají nebo mohou týkat i rodinné situace, uváděli pouze pracovníci obecních úřadů.

Graf č. 47 **Nejčastěji řešené otázky týkající se rodinné situace osob ve VTOS/po VTOS - obecná klasifikace**

Graf č. 48 Nejčastěji řešené otázky týkající se rodinné situace osob ve VTOS/po VTOS - podrobná klasifikace

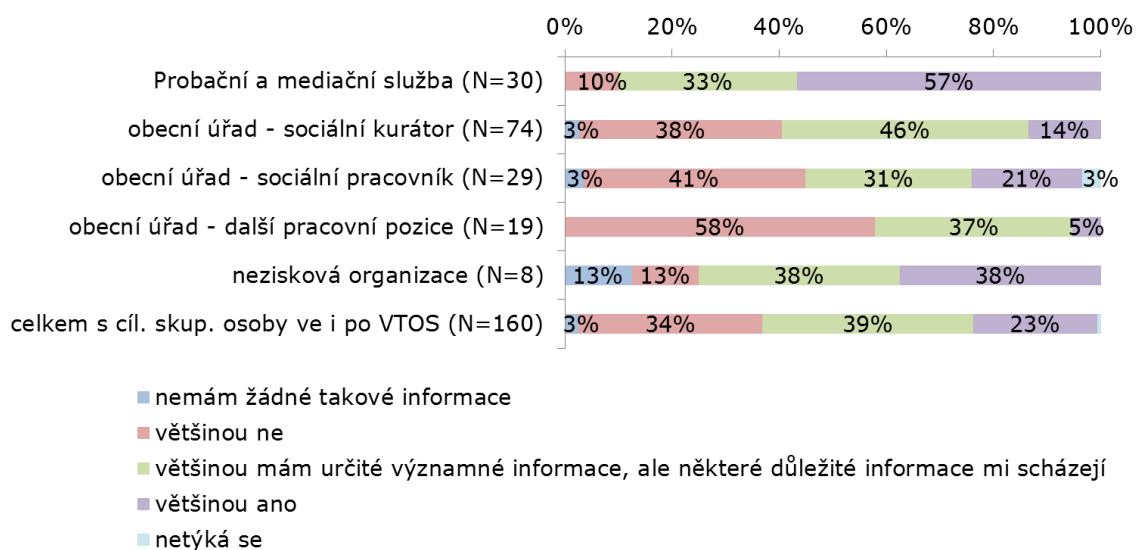

Dostatek informací potřebných pro řešení rodinné situace osob ve a po VTOS³² většinou měla přibližně čtvrtina (23 %) dotázaných reprezentujících pracovníky pracující s osobami ve VTOS nebo po VTOS. Dvě pětiny dotázaných (39 %) konstatovaly, že většinu potřebných informací sice mají, ale některé významné informace postrádají. Třetina (34 %) dotázaných většinou neměla potřebné informace týkající se této oblasti.

Většina (57 %) pracovníků Probační a mediační služby měla dostatek potřebných informací. Některé důležité informace postrádala třetina (33 %) pracovníků PMS a desetina (10 %) zástupců PMS většinou neměla potřebné informace.

Mezi pracovníky obecních úřadů měli nejméně informací další pracovníci (potřebné informace většinou mělo 42 % dalších pracovníků obecních úřadů, z nichž ale 37 % postrádalo některé důležité informace). Ze srovnání odpovědí sociálních kurátorů a sociálních pracovníků vyplynulo, že podíl respondentů, kteří většinou měli potřebné informace, je celkově vyšší u sociálních kurátorů (60 % oproti 52 % mezi sociálními pracovníky), ale zároveň je mezi sociálními kurátory více těch, kterým určité důležité informace scházejí (46 % u sociálních kurátorů oproti 31 % mezi sociálními pracovníky). Zástupci neziskových organizací většinou disponovali potřebnými informacemi (šest z osmi dotázaných; z tohoto počtu tři dotázaní uvedli, že jim scházejí některé důležité informace).

Graf č. 49 **Disponování dostatkem informací potřebných pro řešení rodinné situace osob ve VTOS/po VTOS**

Respondenti, kteří neměli dostatek informací nebo postrádali některé důležité informace (122 dotázaných, tj. 76 % z jejich celkového počtu), dále specifikovali, **jaké**

³² Odpovědi druhé sledované skupiny respondentů na otázku č. 13 dotazníku „Máte v situaci, kdy s Vámi osoby ve VTOS chtějí prodiskutovat svoji rodinnou situaci, zpravidla dostatek informací, které k tomu potřebujete?“ Zjištění shrnutá v tomto komentáři znázorňuje graf č. 49. Odpovědi první skupiny respondentů viz graf č. 21 a příslušný komentář.

informace jim nejvíce scházejí.³³ Více než polovině z nich (56 %) scházely informace o rodině odsouzeného, jeho rodinném zázemí, vztazích nebo kontakty na rodinu. Další téměř dvě pětiny z uvedeného počtu respondentů poukázaly na malou věrohodnost a obtížné možnosti ověření některých informací, jejich neakutálnost nebo potřebu jejich vyhledávání. V menší míře byly mezi hlavní chybějící informace řazeny také informace, které se vztahovaly k oblastem, v níž je osobám ve a po VTOS poskytována podpora (14 %), nebo se týkaly primárně osobnosti odsouzeného a jeho sociálního okolí obecněji (9 %).

Nejčastěji byly uváděny tyto jednotlivé okruhy informací, které dotázaným scházejí:

- existence rodinného zázemí, podpora rodiny (31 %),
- kontakt na rodinu (28 %),
- nemožnost ověření informací, nemožnost získání informací z jiných zdrojů, nesoulad informací poskytnutých odsouzeným různým institucím (24 %),
- počáteční absence dat, zpravidla ale s možností jejich zjištění (11 %),
- informace o možnostech ubytování nebo bydlení, bydlišti (9 %),
- informace týkající se možností zaměstnání (7 %),
- materiální a finanční situace rodiny (6 %),
- kontakt s dětmi, péče o děti, výchova dětí, výživné (6 %) a
- sociální vztahy (kromě rodinných), sociální kontakty, sociální zázemí (5 %).

Vzhledem k tomu, že se tato otázka týkala pouze pěti zástupců neziskových organizací (a odpověď na ní uvedli pouze dva z nich), byly při vyhodnocení těchto dat mezi sebou porovnány pouze odpovědi zbylých čtyř skupin respondentů pracujících s osobami ve a po VTOS. Pro úplnost jsou odpovědi zástupců neziskových organizací zachyceny v následujícím grafu, tyto údaje však nejsou v tomto textu ani srovnávány s ostatními poznatky ani dále komentovány.

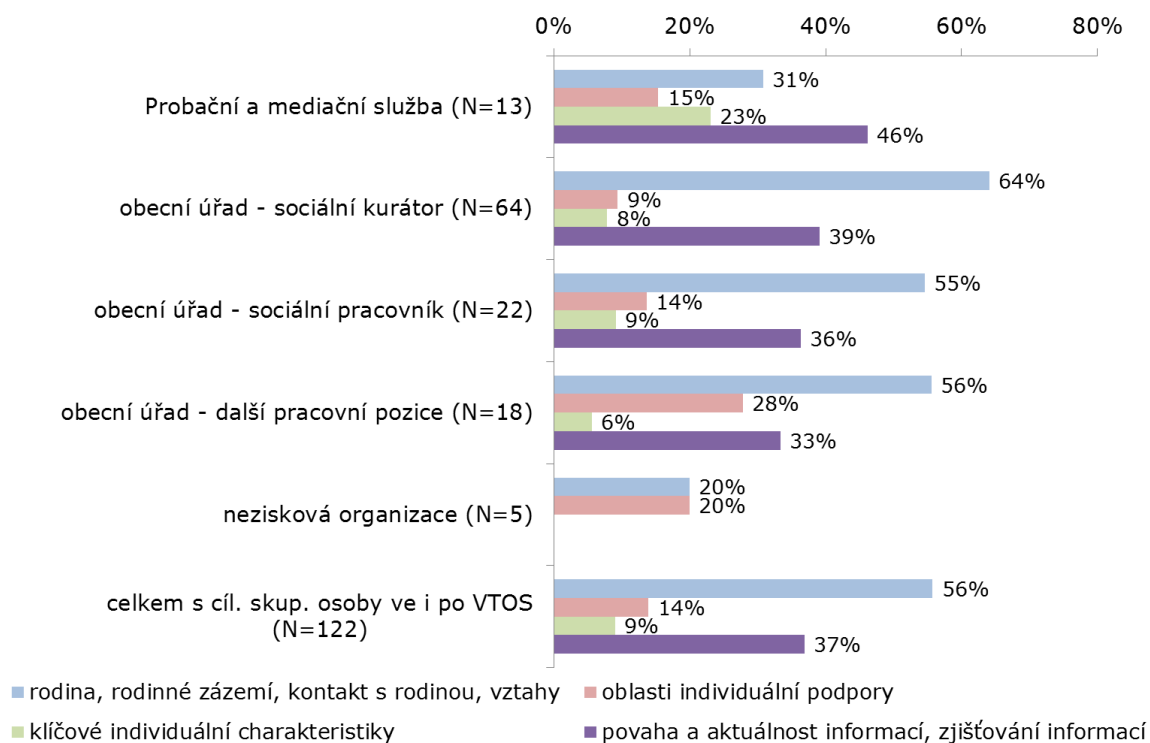
Odpovědi všech tří skupin pracovníků obecních úřadů byly velmi podobné, lišily se pouze v těchto dvou ohledech:

- dalším pracovníkům obecního úřadu výrazně více scházely informace týkající se různých oblastí individuální podpory osob ve a po VTOS (28 %);
- sociálním kurátorům častěji scházely informace o rodině, rodinném zázemí, vztazích či kontakty na rodinu (64 %).

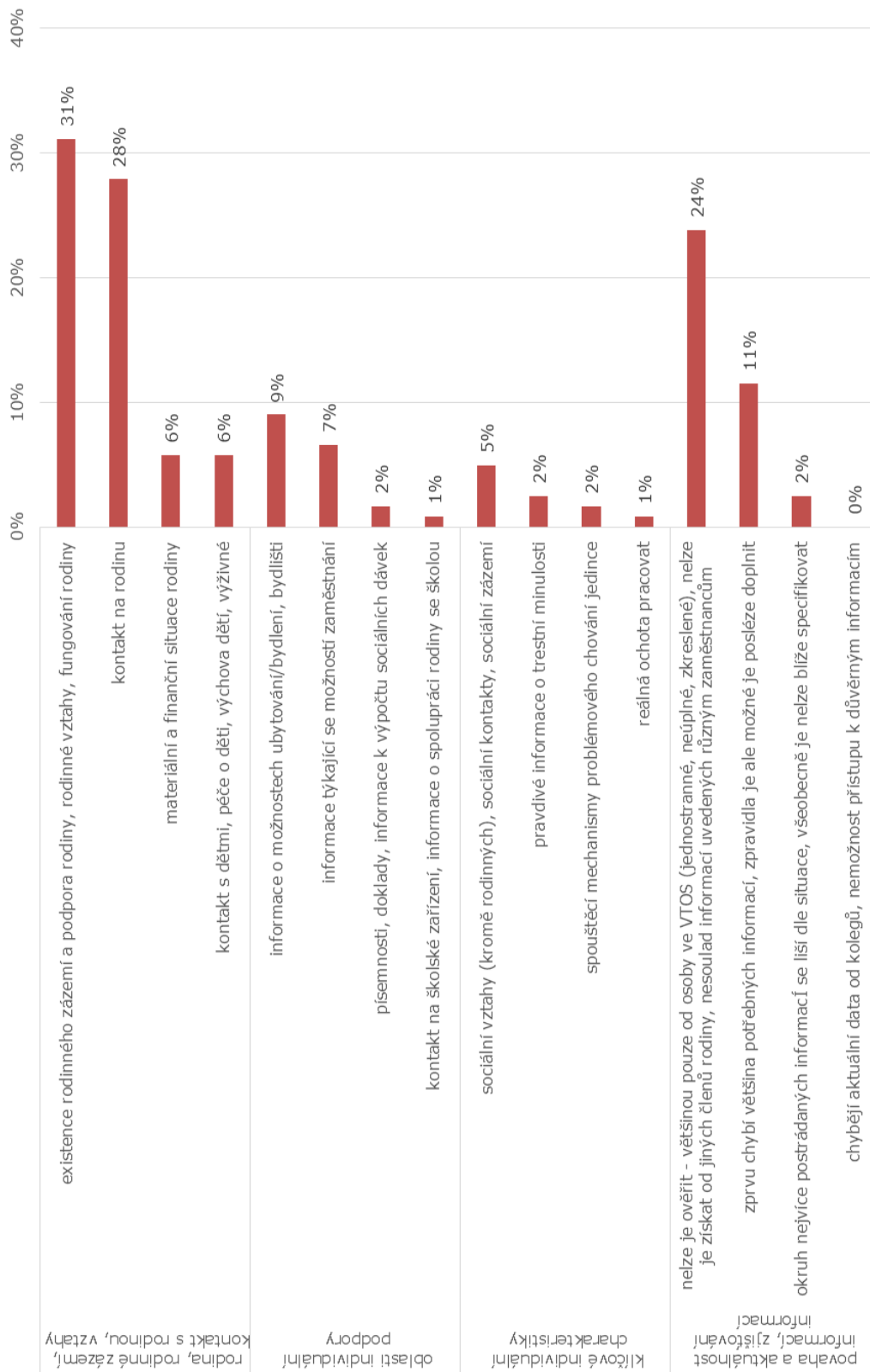
Pracovníci PMS výrazně méně často než pracovníci obecních úřadů postrádali informace o rodině, rodinném zázemí, vztazích či kontakty na rodinu (31 %). Více než oni naopak postrádali informace o klíčových individuálních charakteristikách osob ve a po VTOS (23 %) a častěji také konstatovali nespolehlivost a neověřitelnost dostupných informací (46 %).

³³ Odpovědi druhé sledované skupiny respondentů na otázku č. 13a dotazníku „Jaké informace Vám v takové situaci obvykle nejvíce scházejí? Uvedte, prosím, nejvýše tři nejdůležitější.“ Zjištění shrnutá v tomto komentáři znázorňují grafy č. 50 a 51. Odpovědi první skupiny respondentů viz grafy č. 22 a 23 a příslušný komentář.

Graf č. 50 **Nejvíce postrádané informace potřebné k řešení rodinné situace osob ve VTOS/po VTOS - obecná klasifikace**

Graf č. 51 Nejvíce postrádané informace potřebné k řešení rodinné situace osob ve VTOS/po VTOS - podrobná klasifikace

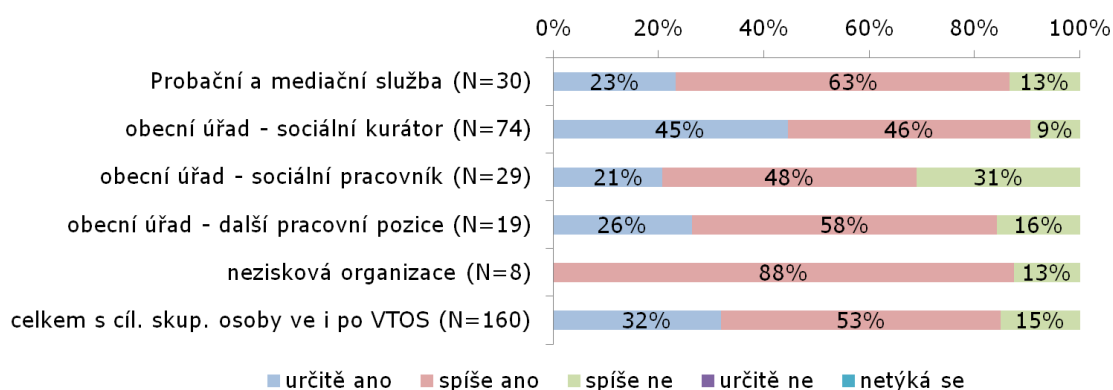

5.2 Možnosti a předpoklady poskytování pomoci osobám ve VTOS/po VTOS

Možnost pomoci osobám ve VTOS a po VTOS při řešení potíží souvisejících s rodinnou situací (nebo možnost poskytnutí podpory těmto osobám v těchto oblastech)³⁴ měla při výkonu své profese naprostá většina (87 %) dotázaných pracujících s osobami ve VTOS nebo po VTOS. Přibližně třetina (32 %) dotázaných přitom mohla těmto osobám určitě pomoci nebo je podpořit a více než polovina dotázaných (53 %) je mohla spíše podpořit nebo jim pomoci.

Zatímco pomoc či podporu mohly osobám ve VTOS a po VTOS poskytnout přibližně dvě třetiny (69 %) sociálních pracovníků obcí, u ostatních skupin osob pracujících s osobami ve VTOS a po VTOS tuto možnost uváděla naprostá většina dotázaných (84-91 %). Nejvyšší podíl osob, které mohly podporu či pomoc poskytnout určitě, byl zjištěn u sociálních kurátorů (45 %). U dalších tří skupin dotázaných reprezentovaných více než 10 respondenty (tj. vyjma neziskových organizací) mohla podporu či pomoc poskytnout jedna pětina až jedna čtvrtina dotázaných.

Graf č. 52 **Možnost pomoci při řešení potíží souvisejících s rodinnou situací u osob ve VTOS/po VTOS**

Jako **okolnosti týkající se rodinné situace osob ve VTOS a po VTOS, s nimiž mohou respondenti těmto osobám pomoci nebo u kterých je mohou podporovat**,³⁵ uváděli respondenti pracující s osobami ve a po VTOS nejčastěji (v 54 % případů) ty, které se přímo týkaly rodiny, kontaktu s rodinou nebo rodinných vztahů. Nejčastěji uváděnými jednotlivými okolnostmi, které spadaly do této kategorie, byly:

- kontakt s rodinou (uvedlo 39 % dotázaných),

³⁴ Odpovědi druhé sledované skupiny respondentů na otázku č. 14 dotazníku „Můžete osobám ve VTOS / po VTOS při výkonu své profese pomoci nebo je podporovat při řešení jejich potíží souvisejících s jejich rodinnou situací?“ Zjištění shrnutá v tomto komentáři znázorňuje graf č. 52. Odpovědi první skupiny respondentů viz graf č. 24 a příslušný komentář.

³⁵ Odpovědi druhé sledované skupiny respondentů na otázku č. 14a dotazníku „Uvedte, prosím, v jakých oblastech můžete osobám ve VTOS / po VTOS nabídnout pomoc nebo podporu při řešení potíží týkajících se jejich rodinné situace (uvedte prosím nejvýše tři nejvýznamnější takové oblasti).“ Zjištění shrnutá v tomto komentáři znázorňují grafy č. 53 a 54. Odpovědi první skupiny respondentů viz grafy č. 25 a 26 a příslušný komentář.

5. Instituce s převažujícím zaměřením současně na osoby ve VTOS i osoby po VTOS

- pomoc v otázkách rodinného práva (11 %),
- podpora či pomoc týkající se dětí, péče o děti a vztahů s dětmi (8 %),
- sociální šetření a zjištění sociální situace (7 %) a
- rodinné poradenství (6 %).

Druhý nejčastěji uváděný okruh okolností (43 % dotázaných), ve kterých mohli respondenti podpořit osoby ve VTOS a po VTOS nebo jim pomoci, se týkal reintegrace těchto osob do společnosti v různých oblastech života. K nejčastějším okolnostem reprezentujícím tuto kategorii patřily:

- pomoc při zajištění bydlení nebo ubytování (24 %),
- pomoc v oblasti příjmů, dluhů, exekucí apod. (16 %),
- sociálně-právní poradenství, právní poradenství apod. (8 %),
- zařizování dokladů (8 %),
- zaměstnání (8 %) a
- doprovázení při jednáních, jednání s úřady (6 %).

Čtvrtina dotázaných (26 %) uvedla okolnosti, které bylo možné zařadit do kategorie spolupráce s dalšími institucemi (nejčastěji, ve 23 % případů zprostředkování kontaktu na další organizace), poskytování informací, poradenství. Více než pět procent dotázaných v rámci této obecnější kategorie dále specifikovalo okruh spolupracujících institucí nebo forem spolupráce.

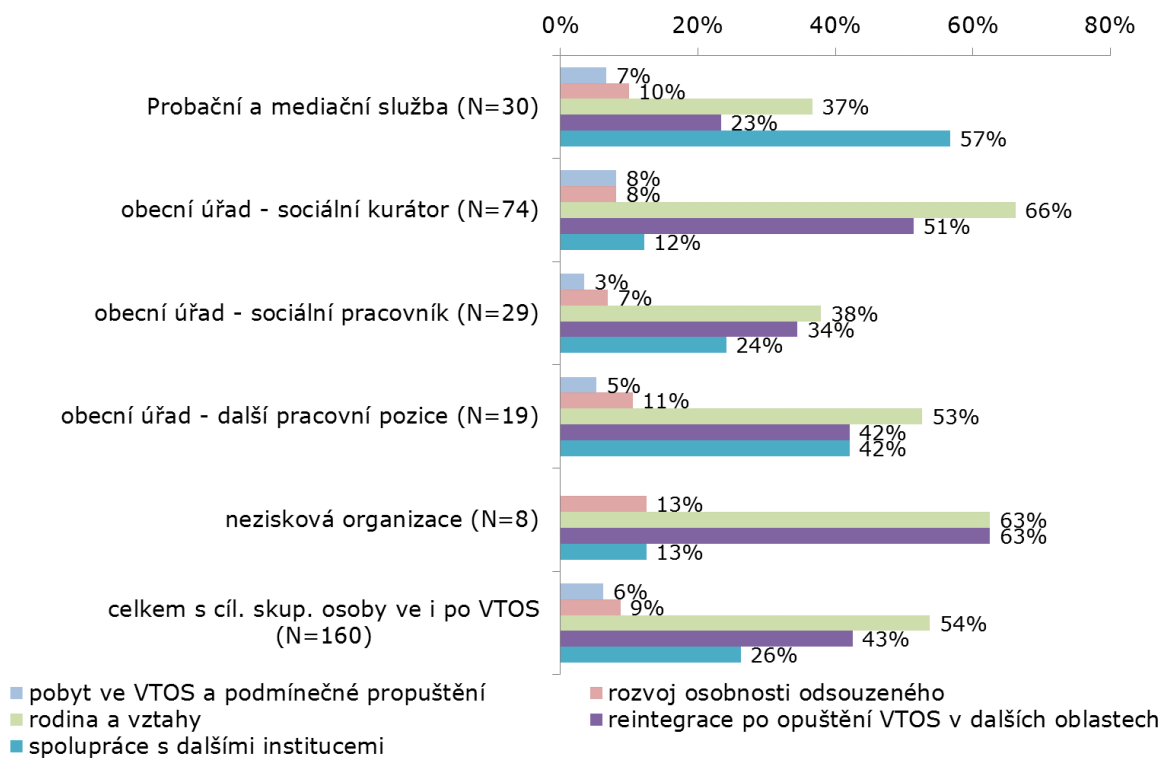
Okolnosti zařazené do kategorie rozvoj osobnosti odsouzeného uvedlo 9 % dotázaných pracujících s osobami ve a po VTOS a okolnosti týkající se pobytu ve vězení nebo podmíněčného propuštění 6 %.

Okolnosti zařazené do kategorie rodina a vztahy byly mezi oblastmi možné podpory nejčastěji uváděny sociálními kurátory (66 %) a zástupci neziskových organizací (5 z 8 dotázaných). Nejméně často tento typ okolností uváděli respondenti zastupující Probační a mediační službu (37 %) a sociální pracovníci obcí (38 %).

Možnosti podpory reintegrace v různých životních oblastech uvedlo pět z osmi dotázaných zástupců neziskových organizací a přibližně polovina (51 %) sociálních kurátorů. Naopak, nejméně často (ve 23 % případů) tento typ okolností uvedli zástupci PMS.

Spolupráce s dalšími institucemi byla nejčastěji zmiňována zástupci PMS (57 %) a dalšími pracovníky obecních úřadů (42 %). Naopak, nejméně často tento typ okolností uvedli sociální kurátoři (12 %) a zástupci neziskových organizací (pouze jedna z osmi dotázaných organizací). Ve sledovaných skupinách osob pracujících s osobami ve VTOS a po VTOS byl zjištěn zcela srovnatelný podíl osob, které mezi oblastmi možné podpory nebo pomoci řadily okolnosti související s pobytem ve VTOS nebo podmíněčným propuštěním a okolnosti týkající se podpory rozvoje osobnosti odsouzeného nebo propuštěného.

Graf č. 53 **Oblasti možné pomoci a podpory při řešení potíží týkajících se rodinné situace osob ve VTOS/po VTOS - obecná klasifikace**

Graf č. 54 Oblasti možné pomoci a podpory při řešení potíží týkajících se rodinné situace osob ve VTOS/po VTOS - podrobná klasifikace

Respondenti pracující s osobami ve a po VTOS řadili mezi **největší překážky, které ztěžovaly poskytování pomoci nebo podpory osobám ve a po VTOS³⁶**, ve srovnatelné míře překážky zařazené do těchto tří obecnějších kategorií:

- překážky týkající se osoby odsouzeného (29 %),
- administrativní, technické, provozní překážky (28 %) a
- přístup rodiny, rodinné vztahy (26 %).

Dalších 16 % dotázaných poukázalo na různé systémové překážky.

Na straně odsouzené osoby byly jako největší překážky nejčastěji uváděny:

- nezájem osob ve VTOS, neochota osoby ke spolupráci, faktická nespolupráce osoby (19 % dotázaných),
- nesprávné, nepřesné, lživé informace od odsouzených (8 %) a
- dluhy, předluženost a nízká motivace ke změně chování (5 %).

Nejčastěji respondenti uváděli tyto administrativní, technické nebo provozní překážky:

- nedostatek informací, jejich neúplnost nebo selektivnost (9 %) a
- neznalost místa bydliště rodinných příslušníků, absence kontaktu na rodinné příslušníky.

Nejčastěji uváděnými překážkami zařazenými do skupiny překážek souvisejících s rodinou odsouzeného byly:

- neochota navázat či obnovit vztahy ze strany rodiny (respektive jednotlivých rodinných příslušníků) či neochota rodiny spolupracovat s institucemi penitenciární péče (19 %) a
- špatné rodinné vztahy, nefunkční nebo zpřetrhané rodinné vazby.

Jako systémové překážky byly klasifikovány tyto respondenty uvedené okolnosti:

- chybějící finanční podpora propuštěných osob a ztížené možnosti při hledání bydlení a zaměstnání (8 %) a
- ochrana osobních údajů, požadavek, vydání písemného souhlasu k širokému okruhu úkonů (6 %).

Sociální pracovníci obcí uváděli mezi překážkami méně často (ve 14 % případů) než ostatní dotázaní ve skupině respondentů pracujících s osobami ve a po VTOS okolnosti, které se týkaly rodinné situace osob, s nimiž pracují. U sociálních pracovníků obcí byla dále zaznamenána také poněkud nižší četnost (21 %) uvedení překážek spojených s osobou ve nebo po VTOS než u ostatních skupin (pozn.: ještě nižší byl proporční výskyt těchto překážek mezi zástupci neziskových organizací, ale tato skupina respondentů není předmětem srovnání kvůli příliš malému počtu jejich reprezentantů). Naopak, poněkud vyšší byly mezi sociálními pracovníky obcí, a také u dalších pracovníků obcí, podíly respondentů, kteří jako překážky vnímali administra-

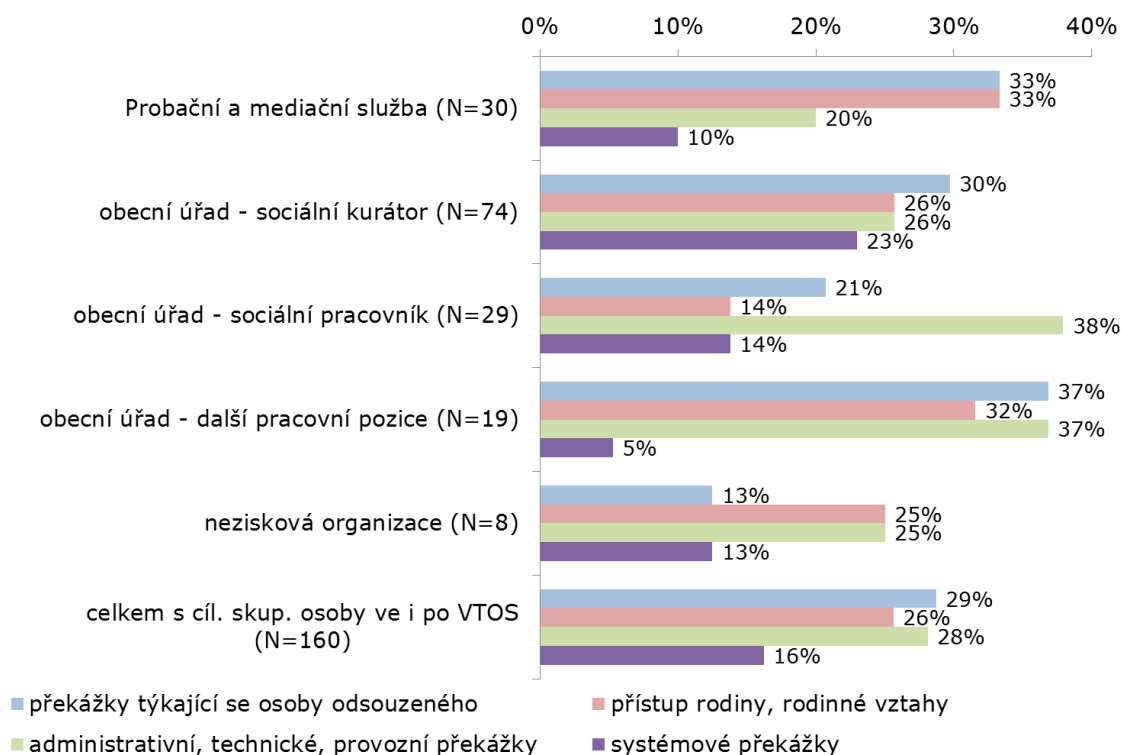
³⁶ Odpovědi druhé sledované skupiny respondentů na otázku č. 14b dotazníku „Uvedte, prosím, jaké okolnosti (nejvýše tři) Vám nejvíce ztěžují možnosti pomoci nebo podpory osob ve VTOS / po VTOS při řešení jejich obtíží spojených s jejich rodinnou situací.“ Zjištění shrnutá v tomto komentáři znázorňují grafy č. 55 a 56. Odpovědi první skupiny respondentů viz grafy č. 27 a 28 a příslušný komentář.

5. Instituce s převažujícím zaměřením současně na osoby ve VTOS i osoby po VTOS

tivní, technické a provozní překážky (38 % u sociálních pracovníků, 37 % u dalších pracovníků). Další pracovníci obcí mezi překážkami poněkud méně často než ostatní dotázaní (v 5 % případů) uváděli také systémové překážky. Tyto překážky naopak častěji (ve 23 % případů) uváděli sociální kurátoři.

Srovnání těchto údajů zároveň ukazuje, že sociální pracovníci obcí vnímají okruh překážek ztěžujících možnosti poskytování pomoci a podpory osobám ve a po VTOS odlišně než ostatní zaměstnanci obecních úřadů i než zástupci PMS. Odlišnost sociálních pracovníků obcí ale neodráží jeden nebo dva markantní rozdíly, ale spočívá spíše v souběhu několika menších nebo středně výrazných rozdílů od údajů zaznamenaných u dalších respondentů. Naopak, mezi sociálními kurátory, dalšími pracovníky obcí a pracovníky PMS bylo vnímání překážek při poskytování podpory a pomoci osobám ve a po VTOS podobné, i když i mezi nimi přirozeně existuje řada rozdílů. Tyto rozdíly spočívají především ve vyšší četnosti uvedení administrativních a technických překážek dalšími pracovníky obecních úřadů a ve vyšší frekvenci uvedení systémových překážek sociálními kurátory.

Graf č. 55 **Největší překážky při poskytování pomoci nebo podpory osobám ve VTOS/po VTOS - obecná klasifikace**

Graf č. 56 Největší překážky při poskytování pomoci nebo podpory osobám ve VTOS/po VTOS - podrobná klasifikace

Mezi **nejdůležitější okolnosti zlepšující možnosti poskytování pomoci či podpory osobám ve VTOS a po VTOS**³⁷ zařadil největší počet respondentů přístup samotné osoby ve nebo po VTOS (27 % dotázaných). Motivace, zájem a spolupráce samotné osoby ve nebo po VTOS tak byly nejvýznamnější konkrétní okolností zlepšující možnosti poskytování podpory a pomoci těmto osobám (uvedlo jí 24 % dotázaných). Další okolností zařazenou do této kategorie, kterou uvedla 4 % dotázaných, bylo poskytování relevantních a správných údajů osobou ve nebo po VTOS.

Velmi často respondenti dále uváděli spolupráci s institucemi nebo organizacemi (23 % dotázaných) a okolnosti zařazené do kategorie rodina a vztahy (22 %). V rámci první z těchto obecnějších kategorií respondenti nejčastěji (ve 12 % případů) uváděli spolupráci obecně (tj. bez uvedení konkrétní instituce, nebo naopak, s uvedením výčtu většího počtu institucí, s nimiž spolupracují; případně s uvedením institucí nebo organizací, se kterými spolupracovalo jen několik málo dotázaných) nebo respondenti poukazovali na význam vzájemné součinnosti organizací. Desetina dotázaných (10 %) zmiňovala spolupráci se sociálními pracovníky a shodně 3 % dotázaných uvedla spolupráci s OSPOD a se sociálními pracovníky.

Z okolností zařazených do kategorie rodina a vztahy byly významnou částí respondentů jako podpůrný faktor chápány motivace, zájem a spolupráce rodiny (18 % dotázaných). Další 6 % respondentů pak mezi důležité podpůrné faktory zařadilo existenci rodinného zázemí a dobré rodinné vztahy (6 %).

Aktivitu podporující osoby ve a po VTOS a podmínky pro vlastní práci uvedlo přibližně 15 % dotázaných (v prvním případě 16 %, ve druhém 13 %). K nejčastěji uváděným okolnostem zařazeným do těchto dvou kategorií náležely:

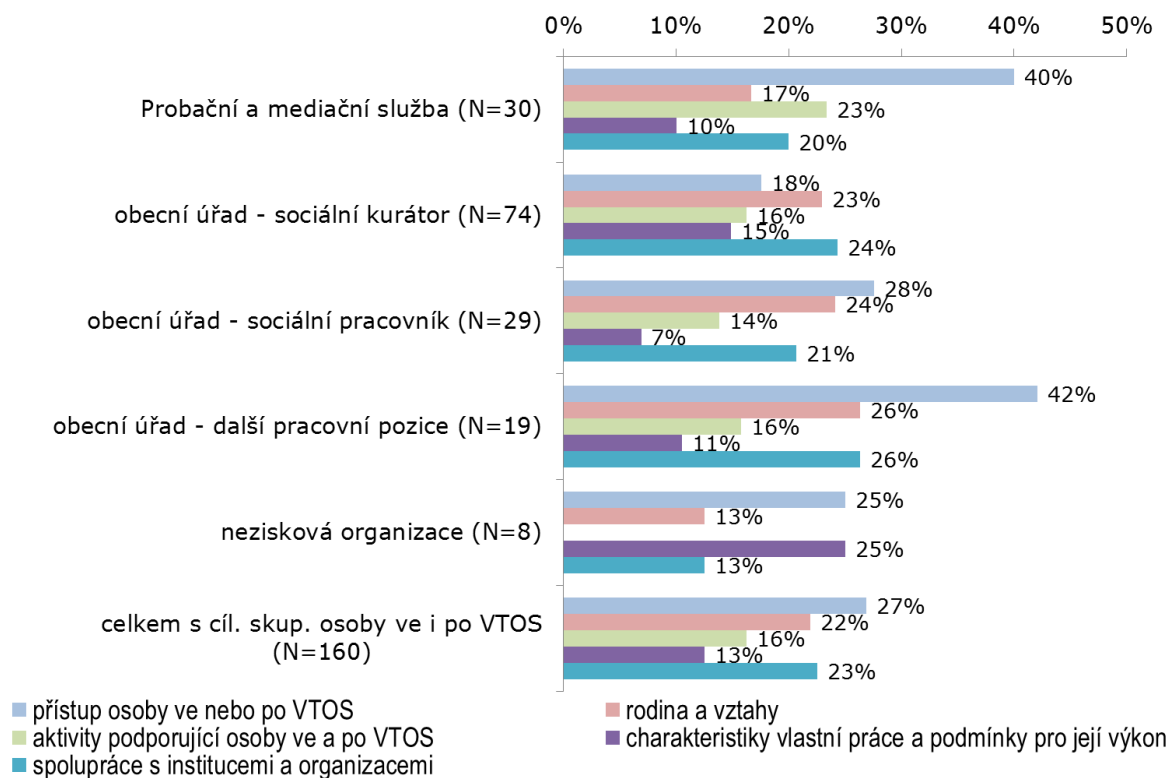
- dostatečná informovanost / odborné znalosti pracovníků, výměna a sdílení informací (10 %),
- podpora poskytovaná osobám po propuštění (8 %) a
- extramurální aktivity, přímý kontakt s rodinou apod. (6 %)

Přístup osoby ve nebo po VTOS nejčastěji uváděli další pracovníci obecních úřadů (42 %) a pracovníci PMS (40 %). Okolnosti zařazené do kategorie rodina a vztahy uváděli častěji pracovníci obecních úřadů než zástupci PMS a neziskových organizací, přičemž podíl pracovníků obecních úřadů uvádějících tuto možnost se podle jejich pracovního zařazení lišil jen minimálně (23-26 %).

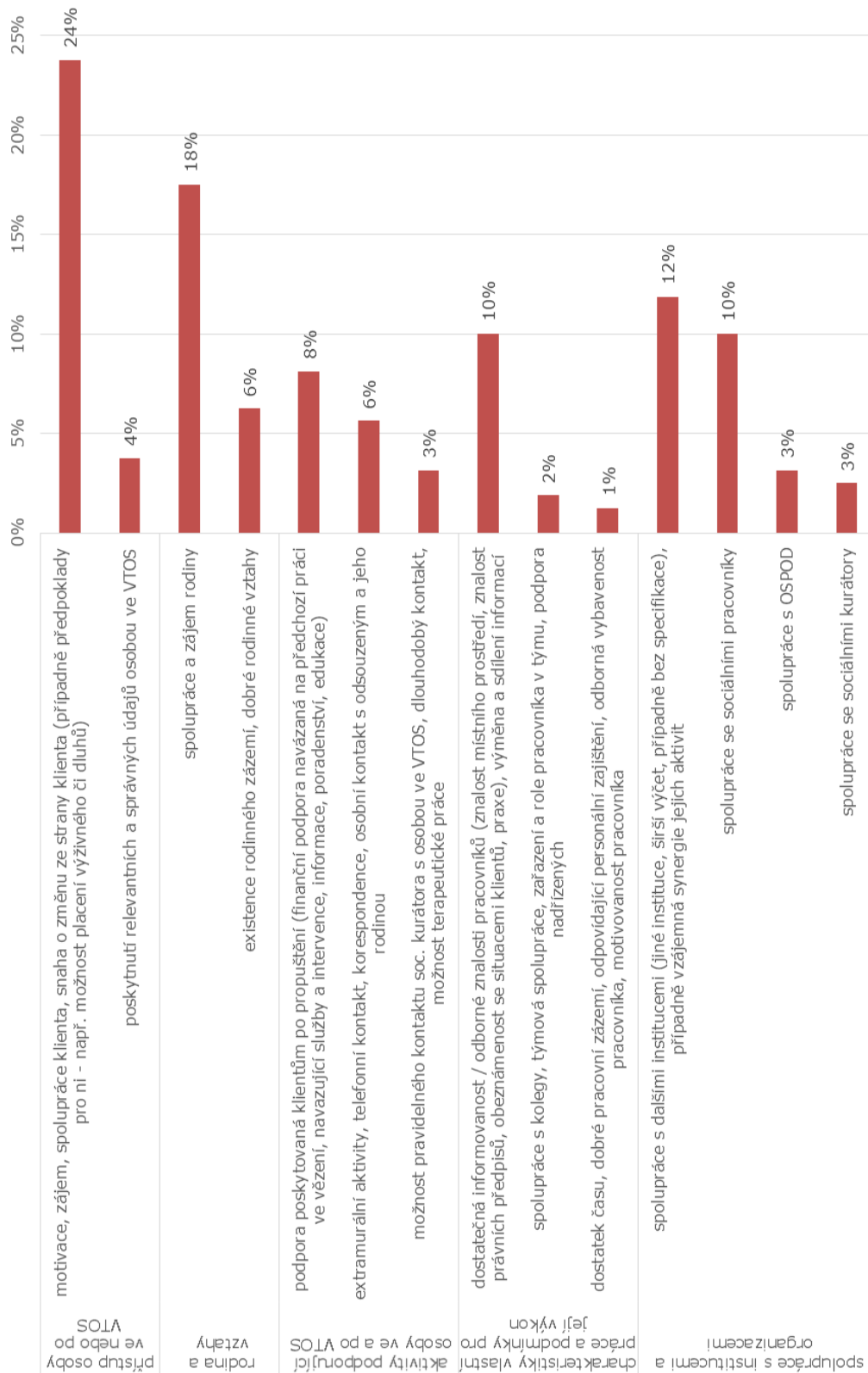
S výjimkou neziskových organizací, u kterých spolupráci s dalšími institucemi uvedl pouze jeden z osmi dotázaných, se podíl respondentů uvádějících tuto možnost nelišil a pohyboval se mezi 20-26 %. Podobné rozložení odpovědí respondentů bylo zřejmé i ze srovnání podílu respondentů uvádějících mezi podpůrnými faktory aktivity podporující osoby ve a po VTOS: zatímco tuto okolnost neuvědli žádný zástupce dotázaných neziskových organizací, ostatní skupiny dotázaných ji uváděly ve 14-23 %. Naopak, charakteristiky vlastní práce a podmínky pro její výkon jako důležitý podpůrný faktor vnímali dva z osmi dotázaných zástupců neziskových organizací, ale u dalších dotázaných byla tato kategorie uvedena jen 7-15 % dotázaných.

³⁷ Odpovědi druhé sledované skupiny respondentů na otázku č. 14c dotazníku „Jaké okolnosti (nejvýše tři) Vám naopak nejvíce usnadňují poskytování pomoci nebo podpory osobám ve VTOS / po VTOS při řešení jejich obtíží spojených s jejich rodinnou situací?“ Zjištění shrnutá v tomto komentáři znázorňují grafy č. 57 a 58. Odpovědi první skupiny respondentů viz grafy č. 29 a 30 a příslušný komentář.

Graf č. 57 **Nejdůležitější okolnosti zlepšující možnosti poskytování pomoci či podpory osobám ve VTOS/po VTOS - obecná klasifikace**

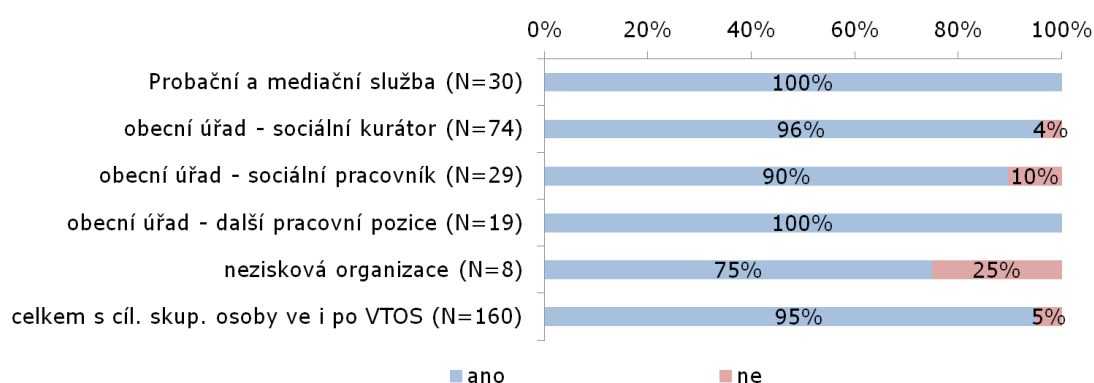
Graf č. 58 **Nejdůležitější okolnosti zlepšující možnosti poskytování pomoci či podpory osobám ve VTOS/po VTOS - podrobná klasifikace**

5.3 Spolupráce různých institucí při řešení rodinné situace osob ve VTOS/po VTOS

S dalšími institucemi při řešení rodinné situace osob ve VTOS a/nebo po VTOS **spolupracovala**³⁸ naprostá většina (95 %) respondentů pracujících s touto cílovou skupinou. Spolupráci s dalšími institucemi konstatovali všichni dotázaní zástupci Probační a mediační služby a všichni další pracovníci obecních úřadů. Nižší míru spolupráce s dalšími institucemi uvedli sociální pracovníci obecních úřadů (90 %) a zástupci dotázaných neziskových organizací (dva z osmi dotázaných).

Graf č. 59 **Spolupráce s dalšími institucemi při podpoře osob ve VTOS/po VTOS**

Respondenti pracující s osobami ve VTOS i po VTOS **spolupracovali nejčastěji s těmito institucemi nebo organizacemi**³⁹:

- orgány/organizace působící v oblasti trestní justice a policejní složky (70 % respondentů),
- instituce poskytující služby v oblasti zaměstnanosti, financí, finanční a sociální správy apod. (63 %),
- neziskové organizace zaměřené na poskytování určitých konkrétních (a v odpovědi respondenta specifikovaných - viz dále) služeb (49 %),
- instituce poskytující sociální služby a zdravotní péči (40 %),
- neziskové organizace obecně bez další specifikace (39 %),
- obecní úřady, případně evidence osob, matriky apod. (31 %),
- instituce působící v oblasti péče o dítě a vzdělávání (23 %) a
- organizace poskytující služby a podporu v oblasti bydlení, ubytování, řešení bytové situace atd. (11 %).

³⁸ Odpovědi druhé sledované skupiny respondentů na otázku č. 15 dotazníku „Spolupracujete při snaze pomoci osobám ve VTOS / po VTOS nebo při snaze podpořit je při řešení těchto situací s nějakými dalšími institucemi?“ Zjištění shrnutá v tomto komentáři znázorňuje graf č. 59. Odpovědi první skupiny respondentů viz graf č. 31 a příslušný komentář.

³⁹ Odpovědi druhé sledované skupiny respondentů na otázku č. 15a dotazníku „Uvedte, prosím, instituce nebo organizace, se kterými při řešení těchto otázek spolupracujete.“ Zjištění shrnutá v tomto komentáři znázorňují grafy č. 60 a 61. Odpovědi první skupiny respondentů viz grafy č. 32 a 33 a příslušný komentář.

Graf č. 60 **Okruh spolupracujících institucí, organizací a služeb u organizací pracujících s osobami ve VTOS/po VTOS - obecná klasifikace**

Podrobněji⁴⁰ jsou jednotlivé druhy institucí specifikovány v grafu č. 61 (ten poskytuje jejich úplný přehled a jednotlivé skupiny institucí jsou v něm seřazeny podle jejich příslušnosti do obecnějších kategorií). Dvacet nejčastěji uváděných skupin institucí nebo organizací (v této podrobné struktuře) také shrnuje následující výčet (jsou seřazeny podle podílu jejich uvedení respondenty):

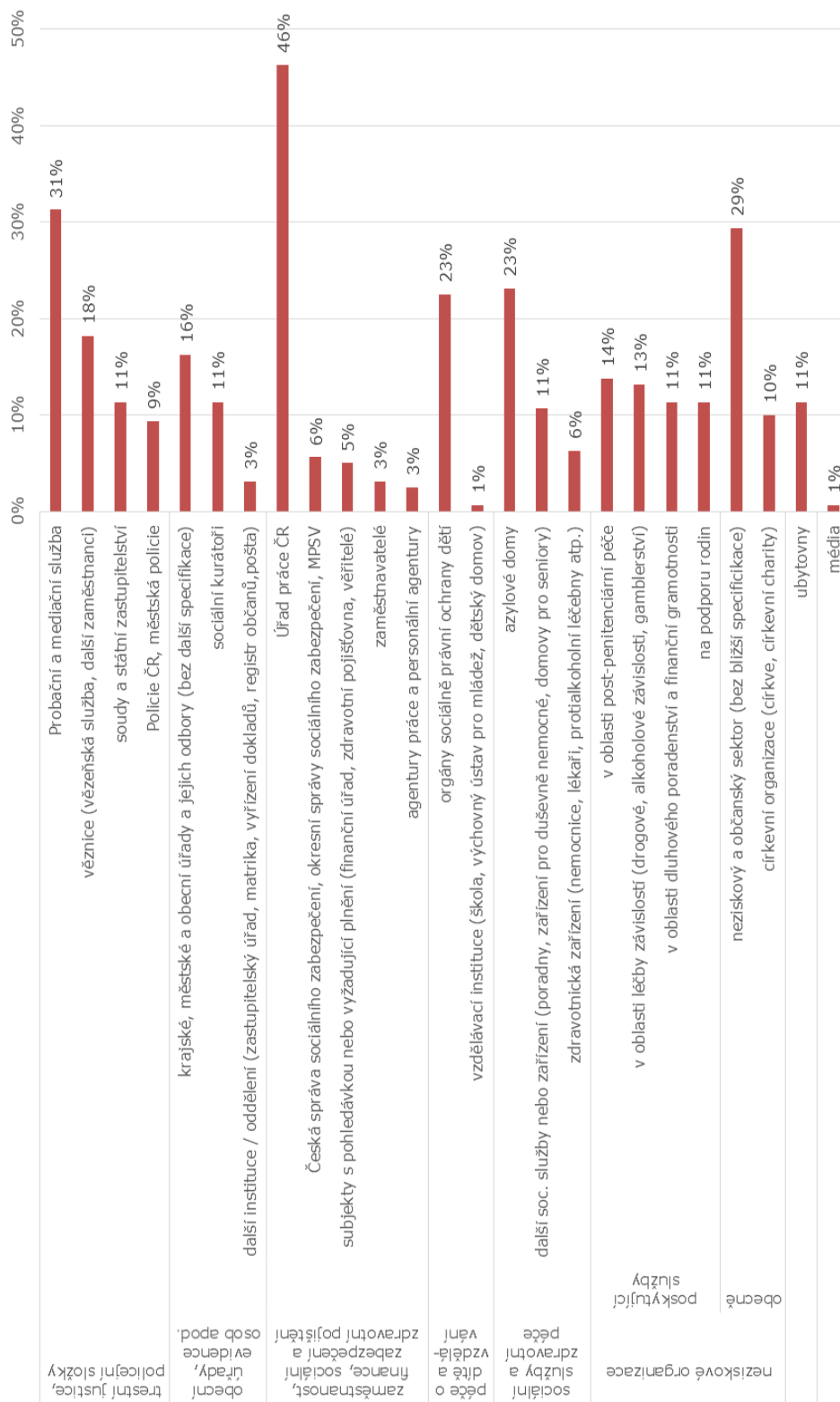
- Úřad práce ČR (46 %),
- Probační a mediační služba (31 %),
- neziskový a občanský sektor bez bližší specifikace (29 %),
- azylové domy (23 %),
- orgány sociálně-právní ochrany dětí (23 %),
- věznice, případně vězeňská služba, další zaměstnanci věznice (18 %),
- krajské, městské a obecní úřady a jejich odbory bez podrobnější specifikace (16 %),
- neziskové organizace poskytující služby v oblasti postpenitenciární péče (14 %),
- neziskové organizace poskytující služby v oblasti léčby závislostí - drogové, alkoholové, gamblerství (13 %),
- sociální kurátoři (11 %),
- soudy a státní zastupitelství (11 %),
- neziskové organizace poskytující služby v oblasti dluhového poradenství a finanční gramotnosti (11 %),
- neziskové organizace poskytující služby na podporu rodin (11 %),

⁴⁰ O čem podrobnější data vypovídají, jakým způsobem jsou v textu prezentována a proč a jak by měla být správně chápána, je blíže specifikováno v kapitole 4.3.

5. Instituce s převažujícím zaměřením současně na osoby ve VTOS i osoby po VTOS

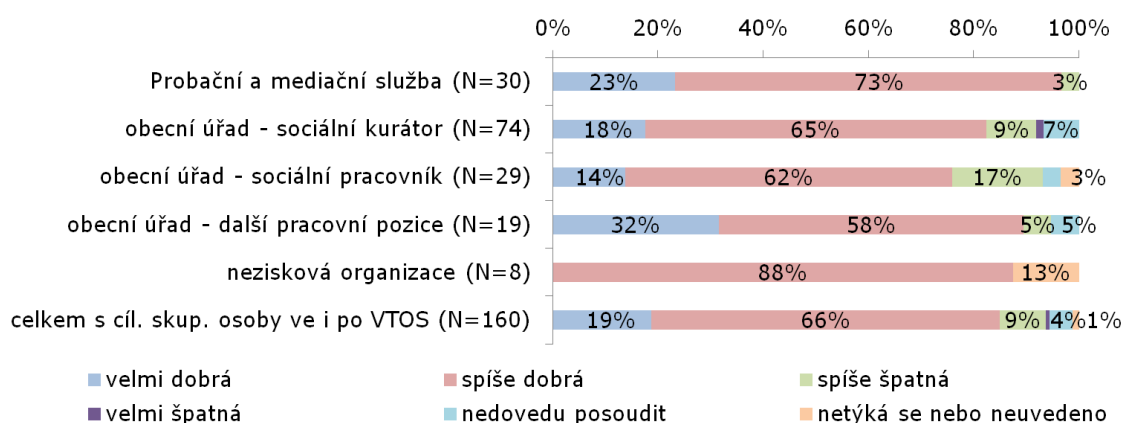
- ubytovny (11 %),
- další sociální služby nebo zařízení - např. poradny, zařízení pro duševně nemocné, domovy pro seniory - (11 %),
- církevní organizace - církve, církevní charity (10 %),
- Policie ČR, městská policie (9 %),
- zdravotnická zařízení - nemocnice, lékaři, protialkoholní léčebny atp. (6 %),
- Česká správa sociálního zabezpečení, okresní správy sociálního zabezpečení, MPSV (6 %) a
- subjekty s pohledávkou nebo vyžadující plnění - finanční úřad, zdravotní pojišťovna, věřitelé (5 %).

Graf č. 61 Okruh spolupracujících institucí, organizací a služeb u osobami ve VTOS - podrobná klasifikace

Spolupráci s dalšími institucemi hodnotily⁴¹ dvě třetiny respondentů (66 %) pracujících s osobami ve VTOS i po VTOS jako „spíše dobrou“. Nejvíce spokojeni byli pracovníci Probační a mediační služby, z nichž 23 % označilo spolupráci jako „velmi dobrou“ a 73 % respondentů jako „spíše dobrou“. Také zaměstnanci neziskových organizací byli spíše spokojeni (sedm z osmi respondentů označilo spolupráci jako „spíše dobrou“). Nejméně spokojeni byli sociální pracovníci obecních úřadů, kteří označili spolupráci jako „spíše špatnou“ v 17 % případů.

Graf č. 62 **Hodnocení spolupráce s dalšími institucemi při podpoře osob ve VTOS/po VTOS týkající se jejich rodinné situace**

Respondenti pracující s osobami ve VTOS i po VTOS považovali za **nejvýznamnější překážky ztěžující spolupráci s dalšími pracovníky či institucemi v oblasti penitenciární a postpenitenciární péče**⁴² nejčastěji překážky systémové a technické. Překážky spadající do této kategorie uvedlo 73 % respondentů a k nejčastěji uváděným jednotlivým překážkám zařazeným do této kategorie patřily:

- legislativa (uvedlo 22 % dotázaných) - tj. zákonná opatření a předpisy, zejména v oblasti ochrany osobních údajů, jež znemožňuje pracovníkům sdílet data o osobě ve nebo po VTOS s ostatními institucemi penitenciární a postpenitenciární péče,
- komunikace (20 %) - nefunkční předávání informací mezi institucemi, chybějící systém předávání informací, vzájemná neznalost nabízených služeb atd.,
- nedostatečné kapacity - nedostatečná nabídka služeb, nedostatek zaměstnanců a odborníků v oblasti penitenciární a postpenitenciární péče, v jejich přetížení a velká fluktuace (19 %),

⁴¹ Odpovědi druhé sledované skupiny respondentů na otázku č. 16 dotazníku „Jak hodnotíte součinnost s dalšími pracovníky, popřípadě s dalšími institucemi a organizacemi věnujícími se penitenciární a postpenitenciární péči při snaze pomoci osobám ve VTOS / po VTOS nebo při snaze podpořit je při řešení situací spojených s jejich rodinnou situací?“ Zjištění shrnutá v tomto komentáři znázorňuje graf č. 62. Odpovědi první skupiny respondentů viz graf č. 34 a příslušný komentář.

⁴² Odpovědi druhé sledované skupiny respondentů na otázku č. 17 dotazníku „Jaké nejvýznamnější okolnosti (nejvýše tři) podle Vás nejvíce ztěžují vzájemnou součinnost institucí věnujících se penitenciární a postpenitenciární péči při poskytování pomoci a podpory osobám ve VTOS / po VTOS při řešení těchto situací?“ Zjištění shrnutá v tomto komentáři znázorňuje grafy č. 63 a 64. Odpovědi první skupiny respondentů viz grafy č. 35 a 36 a příslušný komentář.

5. Instituce s převažujícím zaměřením současně na osoby ve VTOS i osoby po VTOS

- chybějící koncepce - nekoordinovanost jednotlivých činností, špatná návaznost, překrývání aktivit, nepropojené systémy péče o osoby ve a po VTOS atd. (13 %),
- přílišná administrativa (10 %) a
- „lidský faktor“ - neochota některých pracovníků, syndrom vyhoření apod. (8 %).

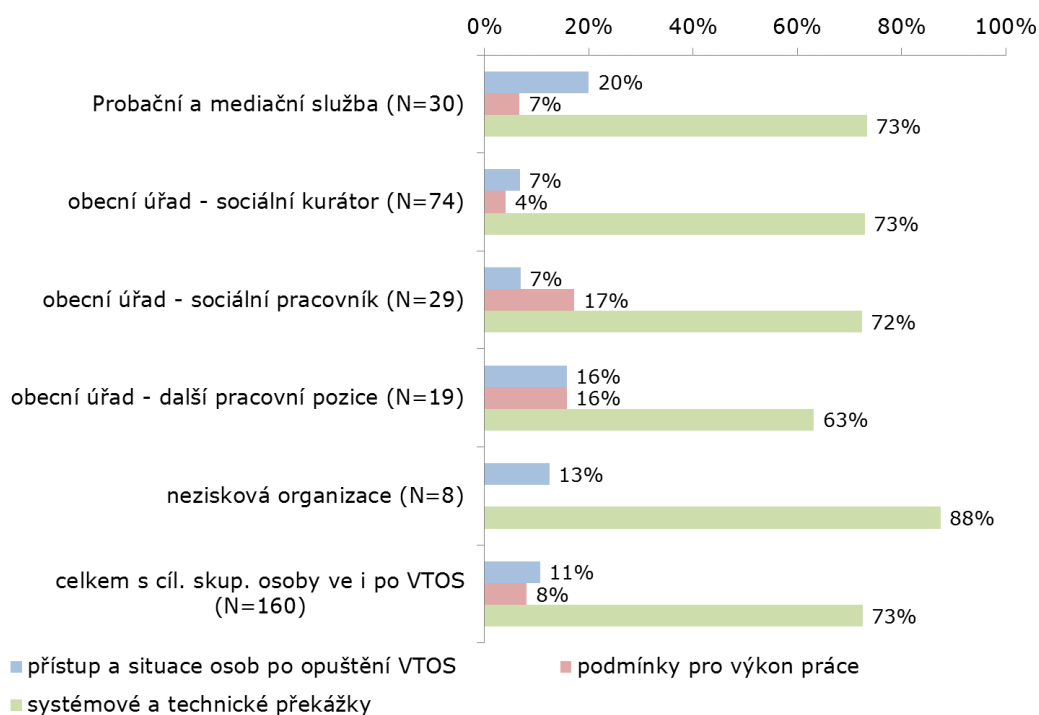
Další okruh respondenty uváděných překážek se vztahoval přímo k osobě a situaci osoby ve a po VTOS, přičemž v této obecnější kategorii byly společně sledovány jak odpovědi týkající se samotného odsouzeného, tak okolnosti charakterizující jeho situaci po opuštění VTOS. Odpovědi zařazené do této kategorie uvedlo 11 % dotázaných a z okolností zahrnutých do této kategorie byla nejčastěji uváděna neochota osob ve a po VTOS spolupracovat (14 %).

Část respondentů (8 %) také uvedla překážky spojené s výkonem jejich práce. Z těchto překážek byl nejčastější překážkou nedostatek informací a jejich malá využitelnost (7 %).

Podíl respondentů, podle kterých spolupráci při řešení rodinné situace osob ve a po VTOS ztěžují systémové překážky, byl nejnižší u dalších pracovníků obcí (63 %). U pracovníků Probační a mediační služby a mezi sociálními kurátory a sociálními pracovníky obecních úřadů se téměř nelišil - systémové překážky uváděly ve všech těchto třech skupinách respondentů téměř tři čtvrtiny dotázaných. Systémové překážky uvedlo sedm z osmi dotázaných zástupců neziskových organizací.

Přístup a situaci osob po opuštění VTOS častěji uváděli zástupci PMS a další pracovníci obcí, méně často naopak sociální kurátoři a sociální pracovníci. Sociální pracovníci a další pracovníci pak častěji mezi okolnosti ztěžující spolupráci institucí řadili podmínky výkonu jejich práce.

Graf č. 63 **Největší překážky spolupráce s dalšími institucemi při podpoře osob ve VTOS/po VTOS - obecná klasifikace**

Graf č. 64 Největší překážky spolupráce s dalšími institucemi při podpoře osob ve VTOS/po VTOS - podrobná klasifikace

Faktory, které podle respondentů mohou přispět ke zlepšení součinnosti mezi institucemi věnujícími se penitenciární a postpenitenciární péči,⁴³ byly shrnuty do těchto čtyř obecnějších kategorií:

- spolupráce s osobou ve nebo po VTOS,
- předpoklady pracovníka,
- získané kontakty a probíhající spolupráce a
- obecnější podmínky.

Necelé tři pětiny respondentů (58 %) uváděly postupy nebo okolnosti, které byly zařazeny do kategorie kontakty a spolupráce. V této kategorii byly nejčastěji uváděnými okolnostmi spolupráce institucí působících v oblasti penitenciární a postpenitenciární péče (28 %), jejich vzájemná komunikace a výměna informací mezi nimi (26 %). Dále respondenti zmiňovali odborná setkání nebo stáže (11 %) a existenci a navazování osobních kontaktů mezi zaměstnanci různých institucí (9 %).

Ve srovnatelné míře byly uváděny okolnosti zařazené do kategorií předpoklady pracovníka (20 %) a spolupráce s osobou ve nebo po VTOS (17 %). V rámci obecnější kategorie předpoklady pracovníka nebyly v podrobnějším členění rozlišeny další dílčí skupiny odpovědí, i v podrobnějším členění tak byla kategorie předpoklady pracovníka / „lidský faktor“ jako podpůrný faktor vnímána ve 20 % případů. V rámci skupiny okolností zařazených do kategorie spolupráce s osobou ve a po VTOS byl nejčastěji (ve 12 % případů) uváděn zájem této osoby spolupracovat.

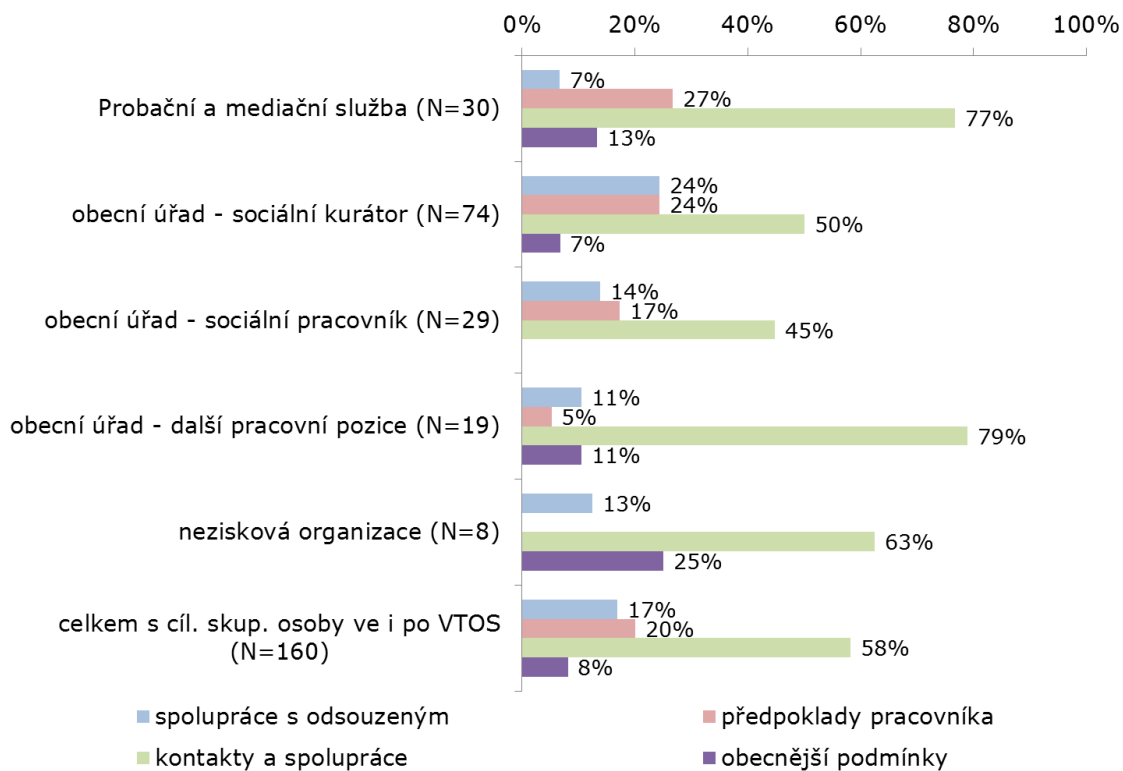
Posledním okruhem podpůrných faktorů uváděných respondenty byly obecnější podmínky (uvedlo je celkem 8 % dotázaných). Z nich byla nejčastěji (v 6 % případů) mezi významné podpůrné faktory řazena existence neziskových organizací, spolupráce s nimi apod.

Podpůrné faktory v oblasti kontaktů a spolupráce uváděli nejčastěji další pracovníci obecních úřadů (uvedlo je 79 % z nich) a pracovníci PMS (77 %). Naopak nejméně často uváděli další pracovníci obecních úřadů mezi podpůrnými faktory ty, které se týkaly samotného pracovníka (5 %). Tyto faktory nejčastěji uváděli pracovníci PMS (27 %) a sociální kurátoři (24 %). Sociální kurátoři také častěji než ostatní dotázaní (ve 24 % případů) uváděli podpůrné faktory týkající se spolupráce s osobou ve a po VTOS.

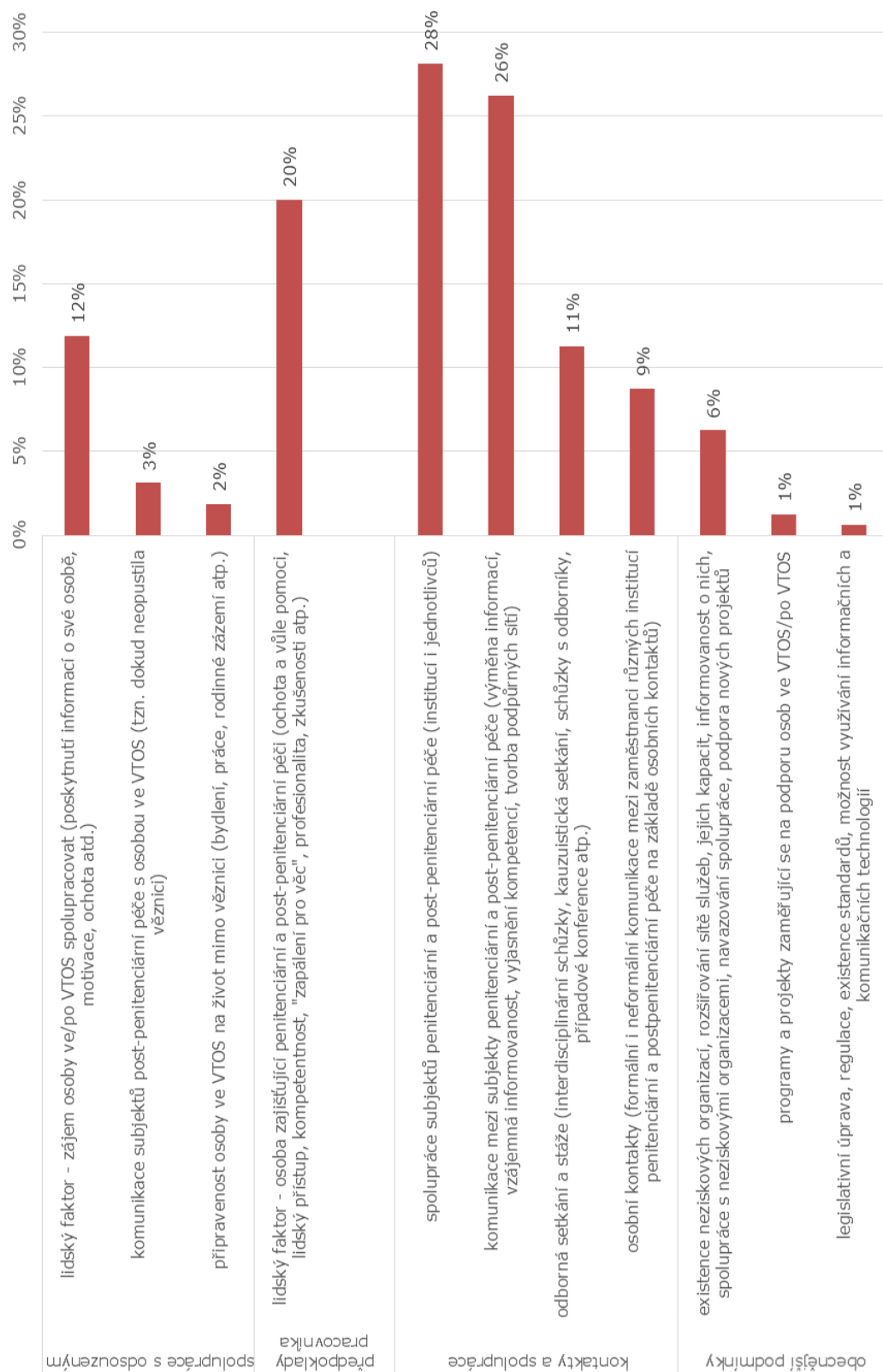
Obecnější předpoklady pro spolupráci neuvedl nikdo z dotázaných sociálních pracovníků. Probační pracovníci, sociální pracovníci a další pracovníci obecních úřadů je uváděli ve srovnatelné míře a v případě neziskových organizací je uvedli dva z osmi dotázaných.

⁴³ Odpovědi druhé sledované skupiny respondentů na otázku č. 18 dotazníku „Jaké nejvýznamnější postupy nebo okolnosti (nejvýše tři) podle Vás naopak nejvíce zlepšují součinnost mezi institucemi věnujícími se penitenciární a postpenitenciární péči při poskytování pomoci a podpory osobám ve VTOS / po VTOS v těchto situacích?“ Zjištění shrnutá v tomto komentáři znázorňují grafy č. 65-66. Odpovědi první skupiny respondentů viz grafy č. 37 a 38 a příslušný komentář.

Graf č. 65 **Postupy nebo okolnosti zlepšující možnosti spolupráce při podpoře osob ve VTOS/po VTOS - obecná klasifikace**

Graf č. 66 **Postupy nebo okolnosti zlepšující možnosti spolupráce při podpoře osob ve VTOS/po VTOS - podrobná klasifikace**

Okolnosti a postupy, jež podle respondentů osobám ve VTOS a po VTOS nejvíce pomáhají při řešení potíží souvisejících s jejich rodinnou situací,⁴⁴ byly rozděleny do těchto tří hlavních skupin:

- podpůrné aktivity, programy, oblasti podpory,
- spolupráce s dalšími institucemi, kontakty,
- faktory přispívající k resocializaci.

Nejširší okruh odpovědí, ale i jejich nejčtenější výskyt, přitom byl zaznamenán v první uvedené kategorii. Celkově jednu nebo více odpovědí spadajících do kategorie podpůrné aktivity, programy, oblasti podpory uvedlo 64 % dotázaných. Nejčastěji byly v této kategorii uvedeny tyto odpovědi:

- podpora při získání ubytování / bydlení, startovacího bydlení, ubytování v azylovém domě (22 %),
- podpora při získávání zaměstnání, zajištění zaměstnanosti, vytváření pracovních návyků (22 %),
- řešení zadluženosti (včetně dluhů za neplacení výživného), dluhové poradenství, finanční gramotnost (17 %),
- navázání kontaktu, obnovení či zkvalitnění vztahů v rodině, sociální vazby, mezilidské vztahy (16 %),
- písemný a návštěvní kontakt s rodinou; zajištění / udržení kontaktu s rodinou (11 %) a
- zajištění finančních prostředků, peněžní podpora na začátku, případně materiální podpora (7 %).

Navázání spolupráce s dalšími institucemi vnímalo jako důležitou pomoc osobám ve a po VTOS 14 % dotázaných, přičemž nejčastěji bylo v této souvislosti zmiňováno zprostředkování kontaktů na další instituce a poskytování informací o institucích a jejich činnosti (6 % respondentů).

Menší počet respondentů (7 % z celkového počtu dotázaných v této skupině osob) zařadil mezi důležité okolnosti faktory přispívající k resocializaci osob ve a po VTOS. Ty zahrnovaly přístup pracovníka (u 4 % dotázaných) a další ojediněle se vyskytující okolnosti jako přístup osoby ve nebo po VTOS, současné charakteristiky trhu práce a vhodné (tj. k reintegraci přispívající) nastavení podmínek pro spolupráci mezi institucemi.

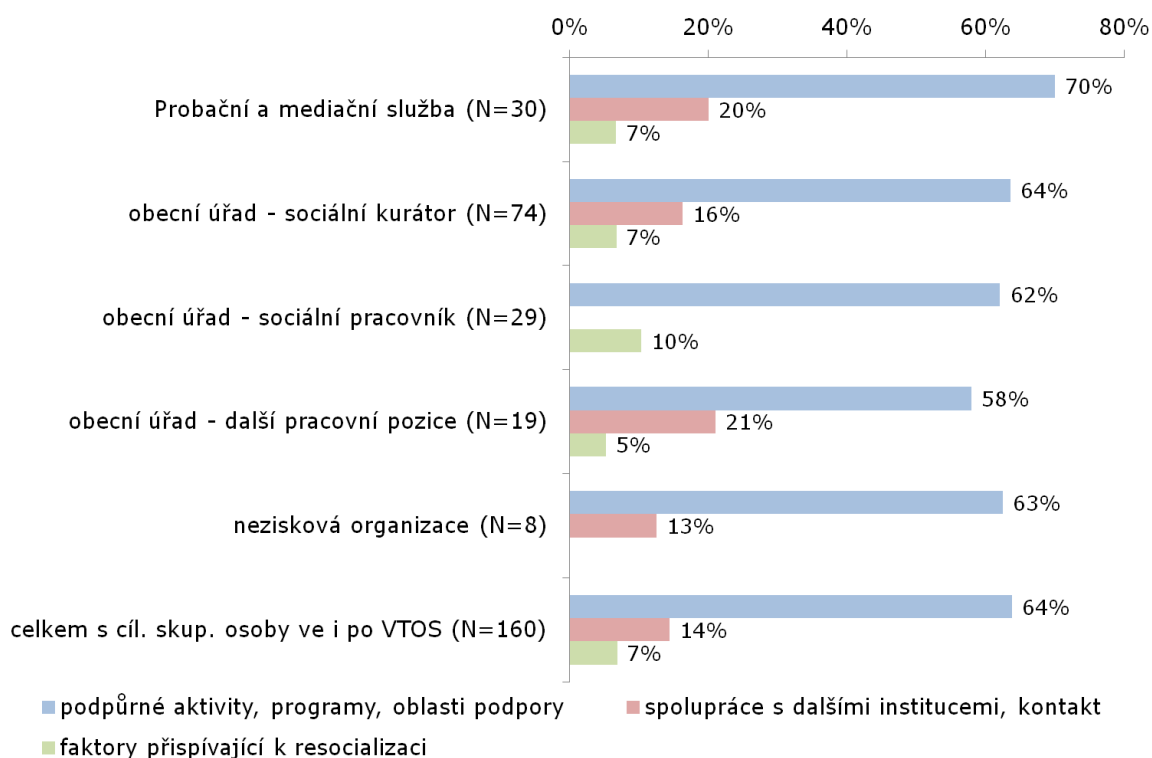
Podíl respondentů uvádějících podpůrné aktivity, programy a oblasti podpory byl nejvyšší u pracovníků PMS (70 %) a nejnižší u dalších pracovníků obecních úřadů (58 %), celkově ale bylo možné rozdíly v počtu respondentů uvádějících podpůrné aktivity mezi jednotlivými skupinami respondentů pracujících s osobami ve a po VTOS vnímat jako poměrně malé. Také podíl respondentů uvádějících faktory přispívající k reintegraci byl u všech sledovaných skupin pracovníků srovnatelný.

⁴⁴ Odpovědi druhé sledované skupiny respondentů na otázku č. 19 dotazníku „Uvedte prosím oblasti (nejvýše tři), ve kterých se podle Vás odborníkům a institucím věnujícím se penitenciární a post-penitenciární péči nejvíce daří pomáhat osobám ve VTOS při řešení jejich potíží souvisejících s jejich rodinnou situací. Uvedte prosím okolnosti, které jsou v tomto směru podle Vás pro osoby ve VTOS nejvýznamnější, bez ohledu na to, zda se týkají Vaší práce nebo činnosti (služeb) Vaší instituce, nebo k nim přispívají služby a aktivity jiných institucí, vzájemná součinnost různých institucí atd.“ Zjištění shrnutá v tomto komentáři znázorňují grafy č. 67 a 68. Odpovědi první skupiny respondentů viz grafy č. 39 a 40 a příslušný komentář.

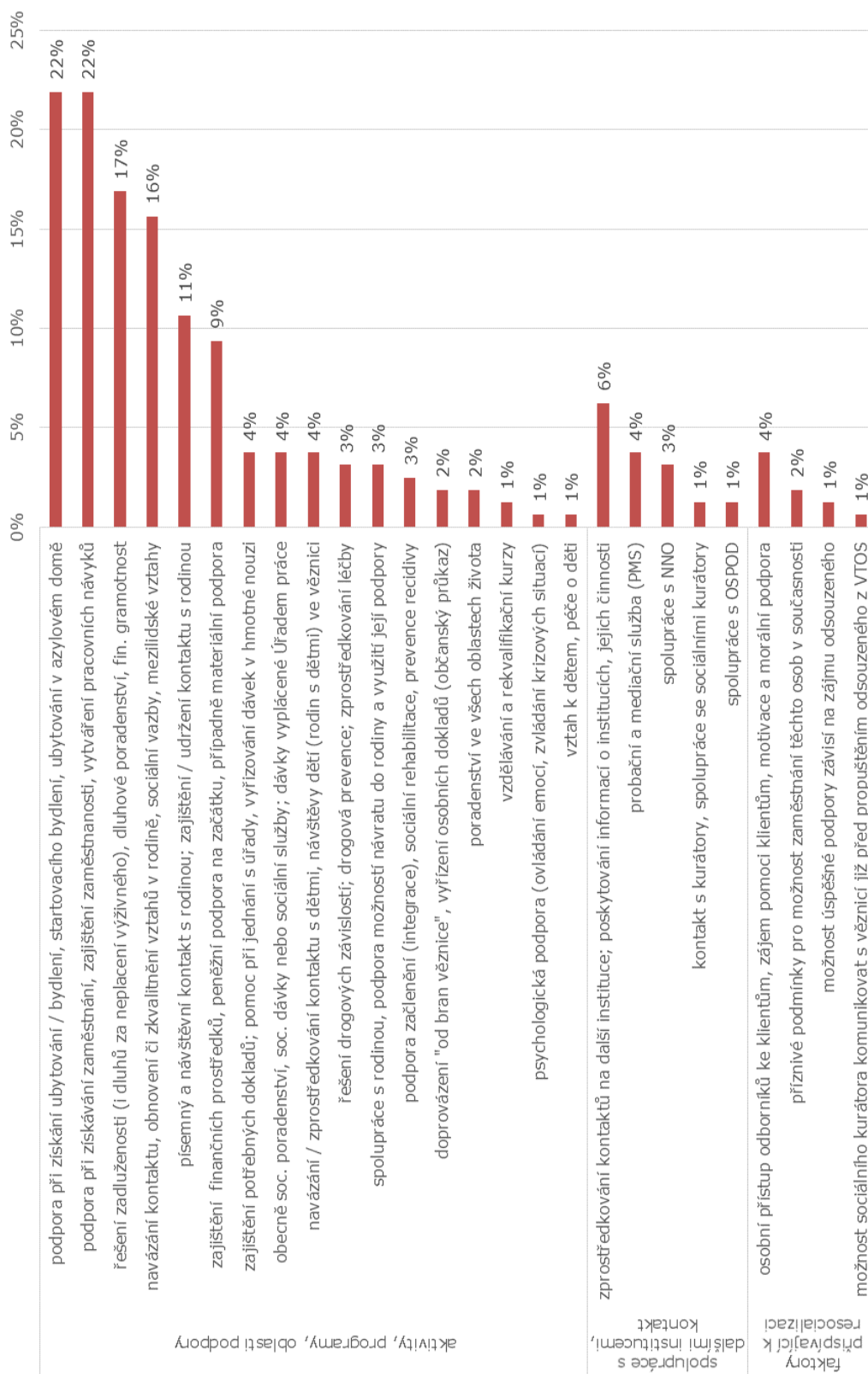
5. Instituce s převažujícím zaměřením současně na osoby ve VTOS i osoby po VTOS

Naopak, výrazná odlišnost mezi respondenty byla zjištěna v případě podílu osob uvádějících mezi podpůrnými okolnostmi spolupráci a kontakt s dalšími institucemi, kdy tyto okolnosti nevedl žádný z dotázaných sociálních pracovníků obecních úřadů.

Graf č. 67 **Oblasti poskytování účinné podpory a pomoci osobám ve VTOS/po VTOS - obecná klasifikace**

Graf č. 68 Oblasti poskytování účinné podpory a pomoci osobám ve VTOS/po VTOS - podrobná klasifikace

6. Stěžejní získané poznatky o významu rodinné situace v práci institucí věnujících se penitenciární a postpenitenciární péči (souhrn hlavních zjištění a srovnání výpovědí obou skupin respondentů)

I.

Výzkumné šetření ukázalo, že **rodinná situace je velmi důležitým tématem pro práci zaměstnanců všech v šetření dotazovaných skupin institucí** poskytujících penitenciární a postpenitenciární péči (vězeňská zařízení, Probační a mediační služba, obecní úřady, neziskové organizace), respektive všech samostatně sledovaných skupin jejich pracovníků (sociální pracovníci, sociální kurátoři, další pracovníci).

Význam informací o rodinné situaci se u různých skupin institucí a jejich pracovníků lišil poměrně výrazně, nicméně jak v případě pracovníků institucí zaměřujících se převážně jen na osoby ve VTOS, tak u skupiny pracovníků institucí zaměřených na osoby ve i po VTOS byl význam rodinné situace osob, s nimiž pracují, naprosto srovnatelný. **U obou skupin respondentů téma rodinné situace jako „velmi důležité“ hodnotily tři pětiny dotázaných a jako „spíše důležité“ necelé dvě pětiny.**

II.

Okruh informací týkajících se rodinné situace osob ve VTOS a/nebo po VTOS, které byly pro práci pracovníků institucí poskytujících penitenciární a postpenitenciární péči nejvíce významné, byl velmi široký. Zahrnoval kromě (1) základních informací o rodině (skladba rodiny, partnerská situace, děti v rodině, vyživovací povinnost apod.) a (2) rodinných vztahů, vazeb a kontaktů s rodinou také (3) otázku možné opory, respektive existenci určitého zázemí, (4) rodinnou anamnézu či různé rizikové faktory, ale i (5) různé osobní předpoklady reintegrace, které měly v určitých ohledech vztah k rodinné situaci (souvislost rodinné situace např. s možnostmi bydlení nebo stabilizací příjmové situace apod.).

Jako významné informace týkající se rodinné situace byly oběma skupinami dotázaných **nejčastěji (ve více než polovině případů) chápány rodinné vztahy, vazby a kontakt s rodinou.** Respondenti pracující převážně s osobami ve VTOS častěji (ve 35 % případů; u druhé skupiny respondentů se jednalo pouze o 16 %) přikládali význam rodinné anamnéze, rizikovým faktorům či životním situacím ovlivňujícím odsouzeného nebo jeho rodinu. Naproti tomu pro práci osob pracujících převážně s osobami ve VTOS i osobami po VTOS byly častěji (ve 47 % případů oproti 22 % u první skupiny respondentů) důležité osobní předpoklady reintegrace.

III.

Také důvody zakládající důležitost tématu nebo konkrétního řešeného aspektu týkajícího se rodinné situace osob ve a/nebo po VTOS byly velmi různorodé. V odpovědích respondentů byly rozlišeny tyto skupiny důvodů: (1) potřeba provedení diagnostiky a shromáždění informací, (2) poznání rodinné a sociální situace osoby, (3)

práce s osobami obecně (tj. aktivity, které se mohly týkat jak osob ve VTOS, tak osob po VTOS), (4) zacházení s osobami ve VTOS a (5) příprava na propuštění a resocializace a podpora po VTOS.

Získané poznatky doložily, že obě **skupiny dotázaných měly poněkud odlišné důvody pro sledování tématu rodinné situace osob ve a/nebo po VTOS, respektive ke sledování otázek, které pro ně byly v souvislosti s tímto tématem důležité.** Pro respondenty pracující s osobami ve VTOS byly častěji takovými důvody diagnostika nebo shromáždění informací (31 % oproti 19 % u druhé skupiny dotázaných) a zacházení ve VTOS (31 % oproti 11 %). Respondenti pracující s osobami ve a po VTOS mezi hlavní důvody řadili poznání rodinné a sociální situace (27 % oproti 10 %) a resocializaci a podporu po VTOS (56 % ve srovnání s 36 % u první skupiny dotázaných).

IV.

Rodinná situace představovala téma, kterému se respondenti při své práci věnovali „velmi často“ (toto hodnocení frekvence výskytu situací, ve kterých se věnují tomuto tématu, **vedly v obou skupinách dotázaných dvě třetiny respondentů**). Obě sledované skupiny se tak mezi sebou lišily pouze v tom směru, že podíl těch, kteří se tématu věnovali „občas“, byl mezi respondenty pracujícími s osobami ve VTOS třetinový, zatímco u druhé sledované skupiny byl přibližně čtvrtinový a skupina zbylých sedmi procent respondentů z této skupiny se s těmito situacemi setkávala „zřídka“.

V.

Okruh témat, jež respondenti řešili v souvislosti s rodinnou situací nejčastěji, se s těmi, která byla pro jejich práci nejdůležitější, překrýval jen z určité části. V tomto případě proto byly odpovědi respondentů zařazeny do jiných kategorií, než jaké byly rozlišeny u otázky zaměřené na identifikaci důležitých souvislostí týkajících se rodinné situace.

U této otázky tak byly rozlišeny tyto hlavní kategorie odpovědí respondentů: (1) téma rodiny, rodinného zázemí, kontaktu s rodinou, vztahů a událostí v rodině, (2) oblasti individuální podpory (např. oblast bydlení nebo příjmová situace) a (3) klíčové individuální charakteristiky vztahující se k rodinné situaci osoby. Nejčastěji (v 90 % případů) přitom byly respondenty často řešeny okolnosti zařazené do prvního uvedeného okruhu. Druhý okruh byl často řešen dvěma pětinaми dotázaných a třetí pouze čtyřmi procenty dotázaných.

U prvního a třetího okruhu se podíl respondentů uvádějících odpovědi spadající do těchto kategorií téměř nelišil (ale rozdílné již přirozeně byly konkrétní uváděné okolnosti řešené tou či onou skupinou respondentů v rámci daného okruhu). Naopak, podíl respondentů, kteří uvedli odpovědi, jež byly zařazeny do oblasti individuální podpory osob ve a po VTOS, se mezi oběma jejich skupinami lišil (více než polovina dotázaných pracujících s osobami ve a po VTOS oproti čtvrtině dotázaných v případě první skupiny respondentů).

VI.

Dostatek informací potřebných pro řešení rodinné situace osob ve a/nebo po VTOS mělo celkem 28 % dotázaných. Častěji (ve 33 % případů oproti

6. Stěžejní získané poznatky o významu rodinné situace

23 % u druhé skupiny respondentů) měli dostatek informací respondenti pracující s osobami ve VTOS. Tato skupina dotázaných také mírně častěji (v polovině případů; u druhé skupiny respondentů se jednalo dvě pětiny dotázaných) uváděla, že má většinou dostatek informací, ale některé důležité informace postrádá.

VII.

Respondenti, kteří neměli dostatek potřebných informací (71 % z jejich celkového počtu), uváděli tyto **skupiny informací, které postrádají, případně charakteristiky, které limitují možnosti využití informací, jimiž disponují**: (1) rodina, rodinné zázemí, kontakt s rodinou, vztahy, (2) oblasti individuální podpory, (3) klíčové individuální charakteristiky a (4) povaha a aktuálnost informací, zjišťování informací. Právě poslední uvedená oblast se ukazovala jako nejvýznamnější, charakter informací uvedlo ve své odpovědi 52 % dotázaných. Velký podíl respondentů (44 %) ale postrádal také informace, které bylo možné zařadit do kategorie rodina, rodinné zázemí, kontakt s rodinou, vztahy. Další dva okruhy informací již byly méně významné a uvedla je přibližně desetina dotázaných.

Respondenti pracující s osobami ve VTOS častěji (67 % oproti 37 % u druhé skupiny dotázaných) poukazovali spíše na nespolehlivost a nevěrohodnost informací, které mají k dispozici. Naopak, respondenti pracující s osobami ve i po VTOS častěji postrádali informace týkající se rodiny a vztahů (56 % oproti 32 % u první skupiny) a informace týkající se individuálních možností podpory (14 % oproti 6 %).

VIII.

Možnost poskytnutí pomoci nebo podpory osobám ve VTOS a/nebo po VTOS při řešení potíží souvisejících s rodinnou situací měla při výkonu své profese naprostá většina (82 %) dotázaných. Téměř třetina (29 %) dotázaných přitom mohla těmto osobám určitě pomoci nebo je podpořit a více než polovina dotázaných (53 %) je mohla spíše podpořit nebo jim pomoci.

V hodnocení možností poskytnutí podpory a pomoci osobám ve VTOS a/nebo po VTOS se obě skupiny dotázaných téměř nelišily (možnost „určitě ano“ uvedl takřka shodný podíl respondentů v obou skupinách, možnost „spíše ano“ uvedla více než čtvrtina dotázaných pracujících s osobami ve VTOS a přibližně třetina respondentů pracujících s osobami ve VTOS a po VTOS).

IX.

Pracovníci institucí a organizací poskytujících penitenciární a post-penitenciární péči mohli osobám ve VTOS a/nebo po VTOS pomoci nebo je podpořit při řešení řady různých okolností týkajících se rodinné situace těchto osob ve VTOS. Respondenty uváděné okolnosti byly rozděleny do těchto pěti hlavních okruhů: (1) pobyt ve VTOS a podmíněčné propuštění, (2) rozvoj osobnosti odsouzeného, (3) rodina a vztahy, (4) reintegrace po opuštění VTOS v dalších oblastech a (5) spolupráce s dalšími institucemi.

Více než polovina (52 %) respondentů uvedla okolnosti zařazené do kategorie rodina vztahy, třetina (33 %) respondentů poukazovala na oblasti podpory při reintegraci osoby po opuštění VTOS a více než čtvrtina dotázaných (27 %) uvedla zprostředkování kontaktu nebo spolupráce s dalšími institucemi.

I v tomto případě rozdílné zaměření obou skupin institucí zakládalo odlišný okruh oblastí, ve kterých mohli respondenti poskytnout osobám ve a/nebo po VTOS podporu či pomoc. Respondenti pracující s osobami ve VTOS častěji ve svých odpovědích uváděli možnost podpory během pobytu ve VTOS nebo v souvislosti s podmíněným propuštěním (10 % oproti 6 % u druhé skupiny respondentů) a rozvoj osobnosti odsouzeného (25 % oproti 9 %). Druhá skupina dotázaných naopak mohla častěji podporu a pomoc poskytnout při reintegraci osoby po opuštění VTOS (43 % oproti 24 % u respondentů pracujících s osobami ve VTOS).

X.

Největší respondenty uváděné překážky při poskytování pomoci nebo podpory osobám ve VTOS a/nebo po VTOS byly rozděleny do čtyř základních okruhů: (1) překážky týkající se osoby odsouzeného (2) přístup rodiny, rodinné vztahy, (3) administrativní, technické, provozní překážky a (4) systémové překážky.

Podle přibližně čtvrtiny dotázaných (27 %) nejvíce ztěžovaly poskytování podpory různé administrativní, technické nebo provozní překážky, o něco menší podíl respondentů (24 %) pak vnímal jako nejvýznamnější překážky ty, které se týkaly samotné osoby ve a/nebo po VTOS. Překážky zařazené do dalších dvou uvedených okruhů hodnotila jako významné shodně jedna šestina dotázaných.

Vnímání okruhu zásadních překážek při poskytování pomoci nebo podpory osobám ve VTOS a/nebo po VTOS se lišilo, nicméně v případě této otázky nebylo možné hovořit o zásadních rozdílech. Nejvýraznějším rozdílem byl, u respondentů pracujících s osobami ve a po VTOS, vyšší podíl těch, kteří mezi významné překážky řadili okolnosti související s přístupem rodiny a rodinnými vztahy (26 % oproti 9 % mezi respondenty pracujícími s osobami ve VTOS). Respondenti pracující s osobami ve i po VTOS také častěji (29 % oproti 20 %) k významným překážkám řadili ty, které se týkaly samotných osob, s nimiž pracují.

XI.

Okolnosti zlepšující možnosti poskytování pomoci či podpory osobám ve VTOS a/nebo po VTOS byly rozlišeny do těchto pěti hlavních okruhů: (1) přístup osoby ve nebo po VTOS, (2) rodina a vztahy, (3) aktivity podporující osoby ve a po VTOS, (4) charakteristiky vlastní práce a podmínky pro její výkon a (5) spolupráce s institucemi a organizacemi.

Přibližně pětina (23 %) dotázaných uvedla okolnosti, které se týkaly spolupráce s institucemi a organizacemi, a další přibližně pětina (21 %) přístupu osoby ve nebo po VTOS. **Pořadí nejčastěji uváděných okolností zlepšujících možnosti poskytování podpory či pomoci podle podílu respondentů, kteří je uváděli, se mezi oběma sledovanými skupinami respondentů lišilo, ale pouze u jedné ze sledovaných kategorií (přístup rodiny a rodinné vztahy) se podíl respondentů uvádějících okolnosti spadající do této kategorie lišil výrazněji (22 % oproti 7 %).** Respondenti pracující s osobami ve i po VTOS také častěji mezi podpůrné faktory řadili okolnosti související přístupem osoby, s níž pracují (27 oproti 16 %) a aktivity podporující osoby ve a po VTOS (16 oproti 9 %).

XII.

S dalšími institucemi při řešení rodinné situace osob ve VTOS spolupracovaly čtyři pětiny dotázaných pracovníků institucí poskytujících poneitenciární a postpenitenciární péči.

Míra spolupráce se mezi oběma skupinami respondentů lišila velmi výrazně. Zatímco ve skupině respondentů pracujících s osobami ve VTOS uvedly spolupráci s dalšími institucemi dvě třetiny dotázaných (67 %), s dalšími institucemi spolupracovali téměř všichni respondenti (95 %) pracující s osobami ve i po VTOS.

XIII.

Mezi oběma sledovanými skupinami respondentů se výrazně lišil nejenom podíl těch, kteří spolupracovali s dalšími institucemi, a počet institucí, s nimiž respondenti spolupracují, ale značně odlišný byl i okruh těchto institucí. Zatímco respondenti pracující s osobami ve VTOS nejčastěji (ve 47 % případů) mezi spolupracujícími institucemi uvedli obecní úřady či další instituce zajišťující evidenci osob, občanské agendy, služby pro občany apod., respondenti pracující s osobami ve i po VTOS nejčastěji uváděli organizace a orgány působící v oblasti trestní justice či policejní složky (70 %) a instituce poskytující služby v oblasti zaměstnanosti, financí, finanční správy apod. (63 %).

Tabulka č. 1 **Srovnání okruhu spolupracujících institucí podle okruhu osob, s nimiž dotázaný pracuje**

	celkem s cílovou skupinou osoby ve VTOS	celkem s cílovou skupinou osoby ve i po VTOS	celkem
trestní justice, policejní složky	31%	70%	50%
služby poskytované neziskovými organizacemi	33%	49%	41%
obecní úřady, případně evidence osob, matriky apod.	47%	31%	39%
zaměstnanost, finance, sociální zabezpečení a zdravotní pojištění	17%	63%	39%
neziskové organizace obecně	29%	39%	34%
péče o dítě a vzdělávání	31%	23%	27%
sociální služby a zdravotní péče	8%	40%	23%
bydlení	2%	11%	6%
média	0%	1%	0%

XIV.

Převážná většina dotázaných hodnotila spolupráci s dalšími institucemi příznivě. Tři pětiny dotázaných ji vnímaly jako „spíše dobrou“ a další pětina jako „velmi dobrou“.

V obou skupinách byl zcela srovnatelný podíl respondentů, kteří spolupráci hodnotili celkově příznivě. V případě respondentů pracujících s osobami ve VTOS byla častěji než u druhé skupiny osob spolupráce hodnocena jako „velmi dobrá“ (23 % oproti 19 %) a méně často jako „spíše dobrá“ (59 % oproti 66 %). Tento rozdíl mezi oběma skupinami respondentů ale nebyl nikterak zásadní.

XV.

Překážky ztěžující spolupráci s dalšími pracovníky či institucemi v oblasti penitenciární a postpenitenciární péče byly rozlišeny do těchto okruhů: (1) přístup a situace osob po opuštění VTOS, (2) podmínky pro výkon práce a (3) systémové a technické překážky. Podstatnou část (66 %) respondenty uvedených překážek bylo možné zařadit do poslední uvedené kategorie.

U všech tří uvedených kategorií byl podíl respondentů uvádějících překážky spadající do příslušné kategorie v obou skupinách respondentů zcela srovnatelný. Mezi respondenty přitom panovala výrazná shoda i v okruhu jednotlivých okolností, které příslušely do nejvíce významné obecnější kategorie systémové překážky a mezi oběma skupinami se jen zanedbatelně lišily podíly respondentů, kteří příslušné okolností vnímali jako významné. Obě skupiny respondentů tak shodně jako překážky vnímali tyto stěžejní okolnosti: legislativu, omezení spojená s ochranou osobních údajů, komunikaci mezi institucemi, nedostatečné kapacity (nedostatečná nabídka služeb, nedostatek zaměstnanců apod.), chybějící koncepci (nekoordinovanost jednotlivých činností, jejich špatná návaznost apod.), přílišnou administrativu a „lidský faktor“ (neochota některých pracovníků, syndrom vyhoření apod.).

XVI.

Faktory umožňující lepší součinnost mezi institucemi věnujícími se penitenciární a postpenitenciární péči byly rozděleny do těchto čtyř okruhů: (1) spolupráce s osobou ve nebo po VTOS, (2) předpoklady pracovníka, (3) získané kontakty a probíhající spolupráce a (3) obecnější podmínky. Téměř polovina dotázaných přitom uvedla okolnosti, které se týkaly spolupráce a kontaktů s dalšími institucemi.

Mezi respondenty z obou sledovaných skupin byly zaznamenány určité rozdíly, jež ale bylo možné vnímat jako nepříliš zásadní. Respondenti pracující s osobami ve i po VTOS uváděli právě oblast kontaktů zřetelně častěji než respondenti z první sledované skupiny (58 % dotázaných oproti 37 %), obě skupiny dotázaných ale jednoznačně nejvíce často uváděly právě faktory podporující součinnost institucí, jež náležely do tohoto okruhu. V rámci tohoto okruhu obě skupiny respondentů také přikládaly největší význam třem totožným oblastem, respektive formám spolupráce (spolupráce institucí působících v oblasti penitenciární a postpenitenciární péče, jejich vzájemná komunikace a výměna informací mezi nimi a odborná setkání nebo stáže), jakkoli se mezi oběma skupinami respondentů lišil podíl respondentů, kteří tyto okolnosti vnímali jako důležité. Podíl okolností, které náležely do dalších tří okruhů, byl u obou skupin respondentů zcela srovnatelný a mezi respondenty panovala značná shoda i v tom, jaké konkrétní okolnosti v rámci těchto okruhů uváděli.

XVII.

Okolnosti a postupy, jež podle respondentů osobám ve VTOS nejvíce pomáhají, byly rozděleny do těchto tří hlavních skupin: (1) podpůrné aktivity, programy a oblasti podpory, (2) spolupráce s dalšími institucemi a vzájemné kontakty a (3) faktory přispívající k resocializaci. Dvě třetiny respondentů uváděly okolnosti z prvního uvedeného okruhu, odpovědi spadající do dalších dvou okruhů byly uváděny méně často (ve 14 a v 5 % případů).

6. Stěžejní získané poznatky o významu rodinné situace

U obou skupin respondentů byl zcela srovnatelný význam všech tří uvedených okruhů (z hlediska podílu respondentů, kteří uváděli okolnosti spadající do příslušného okruhu). V rámci prvního sledovaného okruhu respondenti z obou skupin mezi nejvíce významné okolnosti zařadili pět totožných okolností (podpora při získání ubytování / bydlení, podpora při získávání zaměstnání, řešení zadluženosti a dluhové poradenství apod., navázání kontaktu, obnovení či zkvalitnění vztahů v rodině a písemný a návštěvní kontakt s rodinou).

7. Závěr

Velmi důležitým a pozitivním poznatkem z provedeného šetření je, že tématu rodinné situace byl pracovníky institucí penitenciární a postpenitenciární péče přikládán značný význam. Z odpovědí respondentů bylo zároveň zřejmé, že ve své práci reflektovali skutečnost, že právě rodina odsouzených a jejich rodinná situace (zázemí, vztahy atd.) jsou velmi důležitými faktory při resocializaci a snaze osob po VTOS o návrat do společnosti, a tedy i při prevenci další recidivy. Význam rodinného prostředí v tomto ohledu byl patrný z řady respondentů uváděných okolností a zároveň byla z jejich odpovědí patrná i značná provázanost a vzájemné podmiňování mezi existencí stabilního rodinného zázemí a dalšími klíčovými okolnostmi, které jsou klíčové při snaze o resocializaci osob po VTOS (zajištění bydlení, nalezení zaměstnání, řešení dluhové situace aj.).

Srovnání odpovědí respondentů dále ukázalo, že jednotlivé instituce a organizace působící v oblasti penitenciární a postpenitenciární péče se v tomto ohledu zabývají velmi širokým okruhem otázek a je užitečné, když se jejich aktivity vzájemně doplňují. Z těchto důvodů je velmi významná vzájemná spolupráce a součinnost těchto institucí nejenom v řadě jiných oblastí významných pro oblast penitenciární a post-penitenciární péče, ale právě i v případě aktivit podporujících osoby ve a po VTOS při řešení různých situací týkajících se jejich rodinného života.

Respondenti současně poukázali na řadu důležitých překážek, které mohou ztěžovat poskytování podpory a pomoci osobám ve a po VTOS při řešení jejich rodinné situace. Jejich okruh byl značně široký a týkaly se jak samotných osob ve a po VTOS, tak také obtížné situace, v níž se ocitají, a obecně omezených možností jejího řešení, podmínek pro výkon práce příslušné instituce, možností či přístupu jejich pracovníků, ale i jiných služeb či programů (chybějící, nedostatečné) nebo nedostatečné propojenosti různých programů či nedostatků při sdílení a výměně informací mezi nimi. V rámci empirického šetření tak byla identifikována řada oblastí, ve kterých lze v současnosti spatřovat různé významné limity při snaze o systematickou podporu osob ve a po VTOS v této oblasti.

Ze získaných poznatků bylo patrné také to, že instituce a organizace mezi sebou v současnosti poměrně intenzivně spolupracují. Bylo ale možné zaznamenat i řadu kritických hlasů, a to nejen co se týče rozsahu, podmínek a limitů vzájemné spolupráce, výměny informací apod., ale také těch, které se dotýkaly některých obecnějších podmínek, nedostatečné vzájemné koordinace jejich aktivit, chybějící koncepce či různých omezení daných legislativou apod.

Respondenti byli v empirickém šetření dotazováni také na to, jaké nejvýznamnější podpůrné faktory nejvíce přispívají k reintegraci osob ve a po VTOS v této oblasti, co samotným dotázaným pracovníkům nejvíce usnadňuje poskytování podpory a pomoci těmto osobám a jaké nejdůležitější okolnosti nebo postupy nejvíce zlepšují vzájemnou součinnost mezi institucemi působícími v této oblasti. Nejen odpovědi týkající různých nedostatků nebo existujících překážek, ale také tyto odpovědi tak přinesly řadu podnětů, které mohou být inspirativní a mohou přispět k dalšímu prohloubení spolupráce institucí v této oblasti a k účinnějšímu poskytování podpory osobám ve a po VTOS týkající se jejich rodinné situace.

Příloha č. 1

DOTAZNÍK

Možnosti pomoci a poskytování podpory osobám ve výkonu trestu odnětí svobody (VTOS) a po VTOS při problémech týkajících se jejich rodinné situace

Upřesnění zaměření dotazníku / používané pojmy

I.

Tento dotazník je určen pracovníkům vybraných organizací věnujících se penitenciární a post-penitenciární péči, případně pracovníkům organizací působících v obou těchto oblastech. Obě tyto oblasti se velmi často prolínají – práce s osobami propuštěnými z VTOS může navazovat na předchozí kontakty a práci během VTOS, i ve výkonu trestu je řada činností vykonávaných odbornými pracovníky zaměřena na situaci po opuštění vězeňského zařízení atd.

Z tohoto důvodu jsme nevytvářeli dva samostatné dotazníky (tj. jeden dotazník zaměřený na situaci osob ve VTOS a druhý na osoby po VTOS), ale informace o obou těchto oblastech (respektive skupinách osob) zjišťujeme společnými otázkami. V důsledku toho nejsou příslušné otázky formulovány výlučně se zaměřením na tu či onu skupinu osob, ale **dotazujeme se s pomocí variantní formulace „osoby ve VTOS / po VTOS“**.

Toto spojení nebylo možné plnohodnotně nahradit jiným odpovídajícím obecnějším pojmem, který by zahrnoval obě skupiny osob (pojmy pachatel nebo odsouzený mohou odkazovat navíc i na osoby odsouzené k jiným trestům, než je trest odnětí svobody a nekryjí se tak zcela se zaměřením tohoto dotazníku). Žádáme Vás proto, abyste všechny otázky s výše uvedenou variantní formulací vnímal/a jako **otázky týkající se skupiny osob, se kterou Vy osobně pracujete**, a vždy jste se ve svém hodnocení zaměřoval/a na ni. Uvedenou variantní formulací nechceme zjišťovat poznatky současně o obou variantních situacích, a proto Vás žádáme, abyste k variantě, která pro Vás není relevantní, nepřihlížel/a. **Pouze v případě, že je Vaše práce zaměřena na obě uvedené skupiny současně, uvádějte, prosím, odpovědi na námi uvedené otázky společně za obě tyto skupiny osob** (přičemž v případě, že se např. dotazujeme na tři Vámi nejčastěji řešená témata s těmito osobami, uveďte, prosím, tři témata za obě tyto skupiny osob společně, neuvádějte, prosím, podrobnosti za každou skupinu zvlášť, ale celkově, z hlediska významu v rámci Vaší pracovní agendy).

II.

Dotazník je zaměřený na téma dále označované jako "rodinná situace". Toto **označení ale rozhodně není jednoznačné a týká se řady různých aspektů a situací** - rodiny této osoby, vztahů v rodině, rodinného života osob ve VTOS nebo po VTOS či jejich rodinných příslušníků atp. Tento výzkum nemůže sledovat bližší podrobnosti týkající se všech těchto různých oblastí a budou v něm zjišťovány vybrané obecnější předpoklady týkající se rodinné situace těchto osob.

Z těchto důvodů bylo v dotazníku vhodnější u předložených otázek používat relativně neurčitá označení "informace o rodinné situaci" apod. bez bližší definice s tím, že v rámci dotazování bude možné poukázat na veškeré aspekty, které v tomto směru vnímáte jako důležité. Naším cílem je zachytit v odpovědích co možná nejširší okruh různých relevantních aspektů.

V odpovědích týkajících se tématu "rodinné situace osob ve VTOS / po VTOS" tak můžete uvést veškeré důležité souvislosti, jako jsou např. vztahy této osoby k dalším členům rodiny, podpora ze strany rodiny, problematika placení výživného osobou ve VTOS, fungování osoby v rodině po návratu z VTOS (zajištění příjmů, výchova dětí apod.), situace rodičů samoživitelů ve VTOS či jakékoli další otázky, **kteří jsou z Vašeho pohledu relevantní**.

1. Uved'te, prosím, jakou zastáváte pracovní pozici ve Vaší organizaci:

.....

2. Uved'te, prosím, hlavní agendy, které vykonáváte v rámci své pracovní pozice:

.....
.....
.....

3. Jakou instituci nebo organizaci zastupujete? Vyberte jednu z možností.

- a) věznice
 - b) vazební věznice
 - c) detenční zařízení
 - d) Probační a mediační služba
 - e) obecní úřad - sociální kurátoři
 - f) nezisková organizace věnující se postpenitenciární péči
- jiné, prosím uveďte:

4. Uved'te, prosím, kraj, ve kterém má sídlo pracoviště Vaší instituce, na němž Vy sám/sama působíte (tj. neptáme se na sídlo ředitelství, centrály apod. Vaší instituce).

.....

5. Působí Vaše instituce (její různé složky, ať už centrální nebo pobočky, oddělení atd.) **i v jiném kraji nebo krajích, než ve kterém máte Vy sám/sama pracoviště?**

- a) ano
- b) ne

Při uvedení možnosti b) pokračovat otázkou 6.

5A. Specifikujte, prosím, působnost Vaší instituce (můžete zvolit možnost „celá ČR“ nebo zaškrtnout všechny kraje, ve kterých Vaše organizace působí):

- a) celá ČR
- b) Hlavní město Praha
- c) Jihočeský kraj
- d) Jihomoravský kraj

- e) Karlovarský kraj
- f) Královéhradecký kraj
- g) Liberecký kraj
- h) Moravskoslezský kraj
- i) Olomoucký kraj
- j) Pardubický kraj
- k) Plzeňský kraj
- l) Středočeský kraj
- m) Ústecký kraj
- n) Kraj Vysočina
- o) Zlínský kraj

6. Specifikujte, prosím, skupinu osob, na kterou se zaměřujete při výkonu své práce. Zaškrtněte, prosím, příslušné políčko (můžete zaškrtnout i více možností). V případě odpovědi c) prosím odpověď upřesněte. Považujete-li to za potřebné, můžete uvést další upřesnění i k možnostem a) a b).

- a) osoby ve výkonu trestu odnětí svobody
- b) osoby po výkonu trestu odnětí svobody
- c) jiné osoby

Slovní upřesnění k možnosti c), případně i k možnostem a) a b):

.....

7. Specifikujte, prosím, okruh osob, s nimiž pracujete (*), podle pohlaví a podle následujícího schematického rozlišení dle věku (můžete uvést více možností; v případě potřeby můžete ke každé z nich uvést doplňující upřesnění).

** Příslušnou možnost, prosím, zvolte i v případě, že se bude týkat jen některých osob, které byly obviněny z trestné činnosti nebo byly za trestnou činnost souzeny či odsouzeny (ať už podmíněně, nepodmíněně, nebo k jiným trestům než odnětí svobody) a s nimiž Vy osobně pracujete. Naopak, prosím, ponechte nevyplněné možnosti, které charakterizují ty osoby, s nimiž pracujete, ale nebyly obviněny z trestné činnosti nebo za ní souzeny / odsouzeny (např. v případě, že pracujete s oběťmi trestných činů, spolupracujete s rodinou či přáteli odsouzených, řídíte, koordinujete, metodicky vedete nebo školíte jiné pracovníky atd.)*

- a) muži
- b) ženy
- c) mladiství (15-17 let)

Případné slovní upřesnění k možnostem a), b) a c)

.....

8. Do jaké míry jsou informace o rodinné situaci osoby ve VTOS/po VTOS důležité pro Vaši práci s těmito osobami?

- a) velmi důležité
- b) spíše důležité
- c) nepříliš nedůležité
- d) nejsou důležité vůbec
- e) netýká se

Při uvedení možností a), b) nebo c) pokračovat otázkou 9.

8A: Uvedte, prosím, hlavní důvody, proč není pro Vaši práci téma rodiny či rodinné situace důležité.

Po zodpovězení otázky 8A se dotazování ukončí.

.....

9. Jaké konkrétní informace o rodinné situaci osoby ve VTOS / po VTOS (uvedte, prosím, nejvýše tři) jsou pro Vaši práci zpravidla nejdůležitější?

.....

10. A z jakého důvodu?

.....

11. Jak často se v rámci výkonu své práce věnujete otázkám týkajícím se rodinné situace osob ve VTOS / po VTOS (ať už v rámci osobních jednání s těmito osobami nebo při konzultacích s kolegy či pracovníky jiných institucí či organizací, při korespondenci, administrativě, vyřizování žádostí apod.)?

- a) velmi často
- b) občas
- c) zřídka
- d) vůbec

Pokud bylo v otázce 11 uvedeno vůbec, dotazování se ukončí.

12. Můžete uvést nejvýše tři okruhy otázek, které se týkají rodinné situace osob ve VTOS / po VTOS, s nimiž se nejčastěji setkáváte při práci s těmito osobami nebo při spolupráci s Vašimi kolegy nebo pracovníky jiných institucí či organizací?

Pozn.: Otázku, prosím, vyplňte i tehdy, pokud se nejčastější situace tohoto druhu shodují s těmi, které považujete při Vaší práci za nejdůležitější (a jako takové jste je uvedl/a v otázce č. 9).

.....

13. Máte v situaci, kdy s Vámi osoby ve VTOS / po VTOS chtějí prodiskutovat svoji rodinnou situaci, zpravidla dostatek informací, které k tomu potřebujete?

- a) většinou ano
- b) většinou mám určité významné informace, ale některé důležité informace mi scházejí
- c) většinou ne
- d) nemám žádné takové informace
- e) netýká se

Při uvedení možností a) nebo e): pokračovat otázkou 14.

13A. Jaké informace Vám v takové situaci obvykle nejvíce scházejí? Uvedte, prosím, nejvýše tři nejdůležitější.

.....

14. Můžete osobám ve VTOS / po VTOS při výkonu své profese pomoci nebo je podporovat při řešení jejich potíží souvisejících s jejich rodinnou situací?

- a) určitě ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) určitě ne
- e) netýká se

Při uvedení možností c), d) nebo e) pokračovat otázkou 15.

14A. Uvedte, prosím, v jakých oblastech můžete osobám ve VTOS / po VTOS nabídnout pomoc nebo podporu při řešení potíží týkajících se jejich rodinné situace (uvedte, prosím, nejvýše tři nejvýznamnější takové oblasti).

.....

14B. Uved'te, prosím, jaké okolnosti (nejvýše tři) Vám nejvíce ztěžují možnosti pomoci nebo podpory osob ve VTOS / po VTOS při řešení jejich obtíží spojených s jejich rodinnou situací.

.....

14C. Jaké okolnosti (nejvýše tři) Vám naopak nejvíce usnadňují poskytování pomoci nebo podpory osobám ve VTOS / po VTOS při řešení jejich obtíží spojených s jejich rodinnou situací?

.....

15. Spolupracujete při snaze pomoci osobám ve VTOS / po VTOS nebo při snaze podpořit je při řešení těchto situací s nějakými dalšími institucemi?

- a) ano
- b) ne

Při uvedení možnosti b) pokračovat otázkou 16.

15A. Uved'te, prosím, instituce nebo organizace, se kterými při řešení těchto otázek spolupracujete:

.....

16. Jak hodnotíte součinnost s dalšími pracovníky, popřípadě s dalšími institucemi a organizacemi věnujícími se penitenciární a postpenitenciární péči při snaze pomoci osobám ve VTOS / po VTOS nebo při snaze podpořit je při řešení situací spojených s jejich rodinnou situací?

V případě, že se možnosti a míra součinnost liší u různých pracovníků a u různých institucí, uveďte, prosím, hodnocení, ve kterém celkově shrnete stávající možnosti spolupráce mezi pracovníky a institucemi, jež mohou osobám ve VTOS v uvedeném ohledu nejvíce pomoci.

- a) velmi dobrá
- b) spíše dobrá
- c) spíše špatná
- d) velmi špatná
- e) nedovedu posoudit
- f) netýká se

17. Jaké nejvýznamnější okolnosti (nejvýše tři) podle Vás nejvíce ztěžují vzájemnou součinnost institucí věnujících se penitenciární a postpenitenciární péči při poskytování pomoci a podpory osobám ve VTOS / po VTOS při řešení těchto situací?

.....

18. Jaké nejvýznamnější postupy nebo okolnosti (nejvýše tři) podle Vás naopak nejvíce zlepšují součinnost mezi institucemi věnujícími se penitenciární a post-penitenciární péči při poskytování pomoci a podpory osobám ve VTOS / po VTOS v těchto situacích?

.....

19. Uvedte, prosím, oblasti (nejvýše tři), ve kterých se podle Vás odborníkům a institucím věnujícím se penitenciární a postpenitenciární péči nejvíce daří pomáhat osobám ve VTOS při řešení jejich potíží souvisejících s jejich rodinnou situací. Uvedte, prosím, okolnosti, které jsou v tomto směru podle Vás pro osoby ve VTOS nejvýznamnější, bez ohledu na to, zda se týkají Vaší práce nebo činnosti (služeb) Vaší instituce, nebo k nim přispívají služby a aktivity jiných institucí, vzájemná součinnost různých institucí atd.

.....

DĚKUJEME ZA VÁŠ ČAS A OCHOTU!

Výtahy z oponentských posudků

Mgr. Lenka Ouředníčková

Tato problematika doposud nebyla detailněji analyzována a provedené šetření tak mělo za cíl zprostředkovat základní vstupní poznatky týkající se této problematiky tak, aby byly identifikovány a popsány nejdůležitější aspekty týkající se tématu práce s rodinnou situací u sledované skupiny institucí.

Výzkumné šetření jednotlivé závěry popisuje podrobně a srozumitelně. Zvolená forma umožňuje čtenáři získat rychlý rámcový přehled o výstupu šetření a zároveň umožňuje se detailněji seznámit s jednotlivými aspekty zkoumaných témat a souvislostí.

Závěry umožňují danou problematiku nahlédnout v širších souvislostech. Pozitivně hodnotím zpracování údajů za instituce pracující s lidmi ve VTOS a instituce pracující i s klienty na svobodě. Významnou hodnotu závěrů vidím v zaměření na oblast spolupráce klíčových aktérů mezi sebou, mapování zdrojů, které této spolupráci napomáhají na straně jedné a mapování bariér na straně druhé.

Předkládaný výzkum se věnuje významnému tématu, jedná se o originálně zvolený výzkum a přinášející významná zjištění pro reflexi a další rozvoj systému penitenciární a postpenitenciární péče v ČR. Jako podnětné spatřuji mimo jiné závěry týkající se spolupráce jednotlivých aktérů.

Respondenti poukázali na řadu důležitých překážek, které mohou ztěžovat poskytování podpory a pomoci osobám ve a po VTOS při řešení jejich rodinné situace. Jejich okruh byl značně široký a týkaly se jak samotných osob ve a po VTOS, tak také obtížné situace, v níž se ocitají a obecně omezených možností jejího řešení, podmínek pro výkon práce příslušné instituce, možností či přístupu jejich pracovníků, ale i jiných služeb či programů (chybějící, nedostatečné) nebo nedostatečné propojenosti různých programů či nedostatků při sdílení a výměně informací mezi nimi. V rámci empirického šetření tak byla identifikována řada oblastí, ve kterých lze v současnosti spatřovat různě významné limity při snaze o systematickou podporu osob ve a po VTOS v této oblasti.

Tyto závěry lze využít jako vodítko pro další podporu kontinuální práce s cílovou skupinou a nastavení case managementu, který v současném systému penitenciární a postpenitenciární péče chybí.

Mgr. Marika Jelínková

Cíle a zaměření výzkumu, respektive komparace možností institucí/subjektů, participujících na procesu resocializace, jsou srozumitelně a dostatečně popsány a adekvátně reagují na nedostatky v této oblasti. Zvolené téma je aktuální a významné pro kontinuální sociální práci v rámci resocializačního procesu.

Lze konstatovat, že téma bylo velmi dobře zpracováno a získané poznatky jsou v závěrech podrobně vyhodnoceny, a to nejen směrem k rodinné situaci osob ve výkonu trestu odnětí svobody, ale jsou zde zahrnuty i faktory ovlivňující činnosti a možnosti dotazovaných při poskytování odborného sociálního poradenství a zajišťování potřeb osob ve výkonu trestu odnětí svobody v rámci penitenciární i postpenitenciární péče. Práce v závěrech poukazuje na důležitost rodinné situace pro všechny dotazované skupiny, stejně tak na okruhy informací, týkajících se rodinné situace, které jsou pro pracovníky významné. Autor neopomněl zmínit i okolnosti, které ztěžují spolupráci s dalšími pracovníky či subjekty, jakými jsou např. chybějící legislativa, či nedostatečná nabídka návazných sociálních služeb.

Získané poznatky o významu rodinné situace jakožto faktoru úspěšného dokončení procesu resocializace jsou využitelné především pro pracovníky, jejichž cílovou skupinou jsou osoby ve a po výkonu trestu odnětí svobody a bude je možné aplikovat i do metodických materiálů pro postupy poskytované v rámci penitenciární péče a postpenitenciární péče.

Rodinná situace je považována za stěžejní pilíř pro sociální práci v rámci přípravy, a to nejen při sociální práci s osobami ve výkonu trestu odnětí svobody. Při přípravě na propuštění osob z výkonu trestu odnětí svobody je kontinuita spolupráce neodlučitelná. Stejně tak i podpora rodinných a sociálních vazeb v průběhu věznění.

Nevyjasněné kompetence pracovníků a nedefinované možnosti spolupráce či chybějící podpora pro výměnu či sdílení informací o osobě ve výkonu trestu odnětí svobody v praxi způsobují překážky ve vzájemné spolupráci. Tuto skutečnost také výzkum potvrzuje a získané informace mohou být podkladem k nastavení pravidel, kompetencí a rolí jednotlivých pracovníků, institucí a subjektů v procesu přípravy na propuštění.

Jeden ze závěrů poukazuje na poměrně rozdílný význam informací o rodinné situaci u různých skupin, tento závěr by byl vhodný jako téma pro odbornou diskuzi ke kontinuální sociální práci s osobami ve a po výkonu trestu odnětí svobody.